

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ชื่อเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ
จังหวัดสงขลา

Folk Wisdom Conservation For Raising Zebra Doves in Chana District,
Songkhla

ชื่อผู้วิจัย

วาสนา ขวัญทองยิ้ม

พีรวัส หนูเกต

อรณิชา สาครินทร์

ณัชชา ตันกัญ

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณกองทุนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

พ.ศ. ๒๕๕๗

ชื่องานวิจัย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภोजะนะ
จังหวัดสงขลา
ผู้วิจัย นางสาววาสนา ขวัญทองยิ้ม, นายพีรวัส หนูเกต, นางสาวอรณิชา สาครินทร์ และ
นางสาวณัชชา ตันกัญ
คณะ วิทยาการจัดการ
ปี 2557

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภोजะนะ
จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงและเพื่อศึกษา
การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นประเภทวิจัยผสมเชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อค้นหาข้อมูลจาก
ปราชญ์ชาวบ้านด้านการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และผู้เลี้ยงนกเขาชวา
เสียงในอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลาโดยการแจกแบบสอบถาม ประกอบด้วย บริบททั่วไปของชุมชนใน
การเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง รวมถึงการจัดการความรู้ของผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงซึ่งประกอบด้วย
การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและการแสวงหาความรู้ การประมวลและการกลั่นกรองความรู้ รวมถึงการ
จัดการความรู้ให้เป็นระบบ

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า การจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ
เพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยรวมในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ
2.80) ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้อยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.12) รองลงมาด้าน
การกำหนดความรู้ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06) ด้านการแสวงหาความรู้(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) และด้าน
การจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) ตามลำดับ ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า
การเลี้ยงนกเขาชวาเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น องค์ความรู้ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง
ส่วนมากมาจากการสังเกต การทดลอง การสอบถามจากคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ เพื่อนำความรู้และ
วิธีการเลี้ยงมาพัฒนาสายพันธุ์ ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงส่วนใหญ่จะเลี้ยงเพราะชอบในเสียงร้องของ
นก อีกทั้งยังเป็นนกที่สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้เลี้ยงและชุมชน

เลข Bib#..... 11A1459

วันที่..... 17 พ.ค. 2561

เลขเรียกหนังสือ 636.686

ก27

Research Title Folk Wisdom Conservation For Raising Zebra Doves in Chana District, Songkhla

Researcher Wassana Kwantongyim, Pheerawas Nookate, Aranich Sakarin and Natchaya Tankui

Faculty Management Science

Year 2014

Abstract

This research is folk wisdom conservation for raising zebra dove in Chana district, Songkhla. Research purposes are to learn community context about raising zebra dove and knowledge management of folk wisdom for raising zebra dove in Chana district, Songkhla.

This research is mixed methods approach: qualitative and quantitative research for searching Hakim locals information about raising zebra dove by deep interview and questionnaire in Chana District, Songkhla. The questionnaire consists of general community context and knowledge information of zebra dove raisers those are knowledge signification, creation and knowledge search, estimate and knowledge consideration and system knowledge management.

From this study found that knowledge management in folk wisdom conservation of raising zebra dove in Chana District, Songkhla totally are in medium level(2.80 for average), estimate and knowledge consideration is the first level(3.12 for average). Secondly, knowledge specification (3.06 for average), knowledge search (2.55 for average), system knowledge management (2.49 for average) respectively. Moreover, the interview result found that raising zebra dove is the inherited folk by generations. Most of knowledge management in raising zebra dove is from observation, experiment, local and non-local people enquiry for bringing knowledge and raising methods to develop species of zebra dove. Most people like to raise zebra dove because of bird sound and making income for raiser and community.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ประจำปีการศึกษา 2557 คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่ได้ให้การสนับสนุนในการทำงานวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ดร.นัยนา ไ้วศิริ ที่ได้เสียสละเวลาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ขอขอบพระคุณประธานสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงอำเภอจะนะ สมาชิกชมรมฯทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม และผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูล รวมทั้งคณะผู้วิจัยได้ให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และประสานงานการลงพื้นที่ จนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คณะผู้ทำวิจัย
มกราคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
สภาพการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอดีตจนถึงปัจจุบัน	5
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์	13
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	16
แนวคิดการจัดการความรู้	25
แนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	29
กลยุทธ์ในการจัดการความรู้	32
กระบวนการความรู้	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
การวิจัยเชิงคุณภาพ	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
การรวบรวมข้อมูล	41
การวิจัยเชิงปริมาณ	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
การรวบรวมข้อมูล	43
การวิเคราะห์ข้อมูล	43

สารบัญ(ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	44
ส่วนที่ 1 บริบทของชุมชนในการเลี้ยงนกเขาชวา	44
ส่วนที่ 2 การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง	49
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	64
บรรณานุกรม	68
ภาคผนวก	74
ประวัติผู้วิจัย	80

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 2.1	สรุปองค์ประกอบและกระบวนการของการจัดการความรู้	36
ตาราง 4.1	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	60
ตาราง 4.2	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกำหนดความรู้	60
ตาราง 4.3	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการแสวงหาความรู้	61
ตาราง 4.4	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การ อนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกลั่นกรองความรู้	62
ตาราง 4.5	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ด้านการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ	63

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวความคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 4.1	อาณาเขตของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	46

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งแต่ละภาคในประเทศไทยก็มีวัฒนธรรมที่เกิดความเชื่อที่สืบทอดกันมาแตกต่างกัน โดยเฉพาะในภาคใต้ที่มีพรมแดนติดและใกล้เคียงกับประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และบรูไน มีวัฒนธรรมบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เช่น การแต่งกาย ประเพณี และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น (ที่มา : ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของการเป็นประเทศในสมาคมเศรษฐกิจอาเซียน พ.ศ. 2555 – 2559) วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเรื่องการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเป็นตัวอย่างหนึ่งซึ่งเห็นได้ชัด ซึ่งนิยมเลี้ยงและเล่นกันมาตั้งแต่อดีตในภาคใต้ของประเทศไทย อดีตจะนิยมเลี้ยงและเล่นกันในราชสำนัก ข้าราชการบริพาร ขุนนาง คหบดี และประชาชนที่สูงอายุเท่านั้น โดยมักจะจัดการแข่งขันในงานนักขัตฤกษ์ งานชมรม โดยมีสมาคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนกเขาชวาเสียงมักจัดให้มีการแข่งขันเป็นครั้งคราว แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงและการจัดการแข่งขันนกเขาชวาเสียงได้แพร่กระจายมาสู่ ชาวบ้าน และบุคคลระดับต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลาบางส่วน โดยชาวบ้านที่นิยมเลี้ยงและเล่นนกเขาชวาเสียงมานานมักจะอยู่กระจัดกระจายตามหมู่บ้าน และตำบลต่าง ๆ

สำหรับการแข่งขันที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่น่าสนใจของผู้นิยมเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมากที่สุด คือ การแข่งขันนกเขาชวาเสียงชิงถ้วยพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจะมีจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. 2529 โดยการสนับสนุนของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ร่วมกันพัฒนาการแข่งขันให้มีมาตรฐานเพิ่มขึ้น ตลอดจนการพัฒนาเสริมสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ การเสริมสร้างความรักสามัคคีระหว่างคนในชาติและกลุ่มประเทศในอาเซียนอีกด้วย จึงเป็นที่มาให้มีการแข่งขันนกเขาชวาเสียงชิงชนะเลิศในระดับอาเซียน โดยมีการใช้ชื่อในการจัดการแข่งขันว่า "การจัดการแข่งขันนกเขาชวาเสียงชิงแชมป์กลุ่มประเทศอาเซียนครั้งที่ 1" เนื่องจากมีประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้เข้าร่วมการแข่งขัน ประกอบด้วย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และบรูไน ซึ่งประเทศดังกล่าวมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับภาคใต้ของประเทศไทย รวมถึงความชื่นชอบและนิยมเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่เหมือนกัน จึงเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและประเพณี ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุงานแข่งขันนกเขาชวาเสียงอาเซียนลงในปฏิทินการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและได้เผยแพร่ไปทั่วโลก (ที่มา : ประเพณีไทย ดอทคอม)

สำหรับการจัดการแข่งขันนกเขาชวาเสียงอาเซียนในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือเป็นกีฬาเกี่ยวกับวิถีชีวิตซึ่งเป็นบริบทในท้องถิ่น จะเห็นได้จากที่เกือบทุกบ้านมีการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง เนื่องจากเหตุนี้เองทำให้เกิดระบบทางเศรษฐกิจ คือ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับฟาร์มเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเพื่อจำหน่าย อันเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มลูกค้าหลักที่สำคัญ คือ ชาวอินโดนีเซีย ชาวมาเลเซีย ชาวสิงคโปร์ และชาวบรูไน จนสามารถสร้างรายได้ให้แก่ฟาร์มเพาะเลี้ยง

นกเขาชวาเสียงได้ถึงเดือนละ 4 - 5 แสนบาท จนเมื่อมีกฎหมายอนุญาตให้ทำฟาร์มเพาะเลี้ยงได้อย่างถูกต้อง ทำให้มีการทำฟาร์มเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเพิ่มขึ้น จนถึงได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในส่วนของอุตสาหกรรมกลางน้ำ ได้แก่ การทำกรงนก ฝักคลุมกรงนก อาหารนก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างมีมูลค่าเพิ่ม เช่น กรงนก อุปกรณ์ตกแต่งกรงนก เป็นต้น ถือเป็น การสร้างรายได้ให้แก่ผู้เพาะเลี้ยงได้พอที่สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ และอุตสาหกรรมปลายน้ำ คือ ร้านน้ำชา ธุรกิจโรงแรม ขนส่ง ร้านอาหาร สินค้าโอท็อป (OTOP) สินค้าที่นำมาเป็นของรางวัลทุกประเภท ของที่ระลึก รวมถึงสินค้าที่นำมาวางขายรอบๆ สนามแข่งขัน ถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการแข่งขัน

อุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้เกิดความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจในภูมิภาคโดยมีรายได้รวมต่อปีมากกว่า 400 - 500 ล้านบาท อย่างไรก็ตามก็จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในทุกๆ ด้านอย่างจริงจัง ที่จะสามารถส่งผลให้ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (ที่มา : หนังสือพิมพ์คมชัดลึก)

สำหรับแหล่งการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองหลวงของการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงชั้นดี คือ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา นกเขาชวาเสียงของอำเภอจะนะ มักมีผู้นิยมซื้อไปเลี้ยงและส่งเข้าประกวดแข่งขันเสียงร้อง และยังได้รับการยอมรับมากที่สุดในกลุ่มของผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงทั้งในและต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน และถือเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักนอกจากการทำสวนยางพารา อาชีพประมง อีกทั้งประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียซึ่งเป็นตลาดที่มีความต้องการนกเขาชวาเสียงจากประเทศไทยสูงมาก โดยปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มกันตั้งเป็นชมรมนกเขาชวาเสียง (ที่มา: รายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังจังหวัดสงขลา สิงหาคม 2555)

ดังนั้น การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังได้รับการยอมรับและประกอบกับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงจำเป็นต้องมีการคงรักษาและอนุรักษ์ไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา คณะผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

โจทย์คำถามของการวิจัย

1. บริบทของชุมชนมีความสำคัญต่อการเลี้ยงนกเขาขนาเสียง
2. การถ่ายทอดความรู้ในชุมชนของคนในพื้นที่อันนำไปสู่การจัดการความรู้ของการเลี้ยงนกเขาขนาเสียงจะนำไปสู่การเก็บรักษาและจัดการความรู้สำหรับการเลี้ยงนกเขาขนาเสียง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นประเภทวิจัยผสมเชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อค้นหาข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านด้านการเพาะเลี้ยงนกเขาขนาเสียงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและผู้เลี้ยงนกเขาขนาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาโดยการแจกแบบสอบถาม

ขอบเขตพื้นที่ คือ พื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาเนื่องจากเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และผู้เลี้ยงนกเขาขนาเสียง โดยเลือกศึกษาจากฟาร์มขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่

ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาบริบททั่วไปของชุมชนในการเพาะเลี้ยงนกเขาขนาเสียง รวมถึงการจัดการความรู้ของผู้เลี้ยงนกเขาขนาเสียงซึ่งประกอบด้วย การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและการแสวงหาความรู้ การประมวลและการกลั่นกรองความรู้ รวมถึงการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ

ขอบเขตระยะเวลาในการศึกษาวิจัยมีระยะเวลา 1 ปี

นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการเพาะเลี้ยงนกเขาขนาเสียง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากอดีต สืบสม ปรับประยุกต์และพัฒนาตามกาลสมัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยผ่านการสังเกตทดลองใช้ คัดเลือกแล้วถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมสืบต่อกันมา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นฐานความรู้ในการเพาะเลี้ยงนกเขาขนาเสียงอย่างสร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตคนในท้องถิ่น

การจัดการความรู้ หมายถึง กลยุทธ์ในการที่จะทำให้คนได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน และนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงาน

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ได้นานที่สุด สำหรับการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการรู้จักรักษาไว้มิให้สูญสิ้นไปหรือให้คงอยู่ในสภาพเดิม

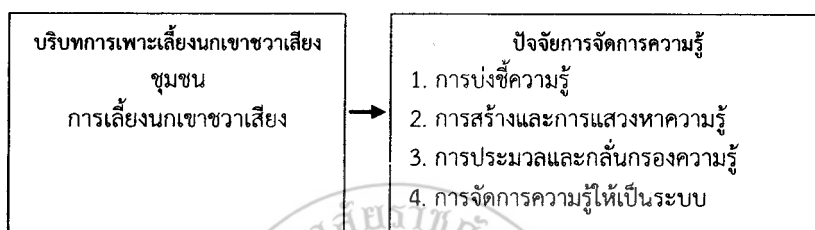
นกเขาขนาเสียงเสียง หมายถึง นกประเภทหนึ่งจัดอยู่ในวงศ์ Columbidae อยู่ในสกุล Geopelia Striata Linnaeus มีชื่อในภาษาอังกฤษว่า Zebra Dove มีสีเทาคล้ำ หางยาว 8 – 9 นิ้ว เสียงขันไพเราะ คนนิยมนำมาเลี้ยงเพื่อไว้ฟังเสียงและนำมาแข่งขันเสียง(มัลลิกา คณานุรักษ์,2549)

ฟาร์ม หมายถึง สถานที่เพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงเสียงเพื่อจำหน่าย 14 จังหวัดภาคใต้ โดยกำหนดขนาดฟาร์มไว้ 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลางและเล็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

สามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเสี่ยงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. สภาพการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แนวคิดการจัดการความรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอดีตจนถึงปัจจุบัน

การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีวิวัฒนาการมายาวนาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีการสืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นอีกวัฒนธรรมหนึ่งของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา (บุญชา สัจจพันธ์และธัญญา สุขย์ออย, 2548) ซึ่งมีรายละเอียดของสภาพการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ดังนี้

1.1 ประวัติการเล่นนกเขาชวาเสียงในภาคใต้

การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในประเทศไทยนิยมเลี้ยงมาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หลักฐานที่ยืนยันได้แน่ชัดคือมีพระราชดำรับคุณลักษณะนกเขาชวาเสียงในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ปัจจุบันมีผู้นิยมเลี้ยงและเล่นนกเขาชวาเสียงกันมากในภาคใต้ โดยเฉพาะที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งผสมพันธุ์นกเขาชวาเสียงซึ่งเป็นที่รู้จักโดยทั่วกันสำหรับบุคคลที่สนใจในเรื่องนกเขาชวาเสียง ควรศึกษาสืบค้นบริบทประวัติศาสตร์ และการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงกลุ่มต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การตลาดการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

จากการที่ สมัยก่อนทางภาคกลางนิยมเล่นนกเขาลักษณะตามตำรา แต่ต่อมาภายหลังเริ่มนิยมเล่นนกเสียงดี ด้วยการเลือกนกเขามาเลี้ยงในสมัยก่อนมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะดีตามตำรากับนกที่เสียงดีไพเราะมีกังวาน ราคานกเสียงดีเป็นไปตามความไพเราะกังวานและจังหวะนำฟังของนก การดูนกเขา ลักษณะดีมีตำราการดูตามพระราชดำรับในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และตำรับของเจ้าพระบดินทร์ กับตำราหลวงทิพวาที่ ซึ่งเขียนไว้เมื่อปี พ.ศ. 2473 (มัลลิกา คมนารักษ์, 2549)

คนสมัยโบราณมีความเชื่อกันว่า ถ้านำเอานกเขาชวาเสียงที่มีลักษณะไม่ดีเลี้ยงไว้ในบ้าน จะทำให้ผู้เลี้ยง และคนใกล้ชิดในครอบครัวประสบแต่ปัญหาความทุกข์ยาก อับเฉา เตื่อตร้อนวุ่นวายใจ เป็นเสียดจัญไร ไม่เจริญก้าวหน้าหาความสุขไม่ได้ และบางทีอาจถึงกับทำให้ไฟไหม้บ้านเรือนจนทรัพย์สิน

เสียหาย ด้วยเหตุนี้คนสมัยก่อนจึงค่อนข้างพิถีพิถันอย่างมากเกี่ยวกับการดูแลนกเขาชวาเสียงก่อนที่จะนำมาเลี้ยงไว้ในเรือนของตน (หอสมุดแห่งชาติ อ้างอิงใน มัลลิกา คณานุรักษ์, 2549)

เจือ สุทธิวานิช (ชมรมนกเขาชวาเสียงเสียงอำเภोजะนะ, 2547) อดีตอาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตสัตว์ปีกแห่งภาควิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่(ปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว) ได้กล่าวถึงนกเขาชวาเสียงเป็นสัตว์ปีกวงศ์เดียวกับนกพิราบ คือวงศ์ Columbidae แต่ต่างสกุลกับนกพิราบ วงศ์นกเขาชวาเสียงว่า Encyclopedia ฉบับ Americana ฉบับ Funk and Wagnalls และฉบับ Collier's รวมทั้งฉบับ World book ยกเว้นฉบับ Britanica ได้ระบุยืนยันว่า นกเขา (Dove) เป็นสัตว์ปีกที่จัดอยู่ในอันดับ (Order) Columbiformes และอยู่ในวงศ์ (Family) เดียวกับนกพิราบ คือ วงศ์ Columbidae แต่นกเขาเป็นนกที่ต่างสกุล (Genus) กับนกพิราบ ทั้งยังมีชนิด (Species) ที่จำแนกเจาะจงเป็นรายตัวได้อีกหลายชนิดด้วย นกเขาชวาเสียงหรือนกเขาเล็กอยู่ในสกุล Geopelia striata (Linnaeus) ในภาษาอังกฤษเรียก Zebra Dove มีสีเทาค้ำ หางยาวประมาณ 8 - 9 นิ้ว นกเขาที่พบอยู่ในประเทศไทย มีนกเขาพม่า นกเขาไฟ นกเขาเขียว นกเขาเปล้า นกเขาหม้อ นกเขาตุ้ นกเขาป่า นกเขาแขกหรือนกเขาเทศ นกเขานา นกเขาฟ้า นกเขาใหญ่หรือนกเขาหลวง และนกเขาชวาเสียงหรือนกเขาเล็ก ในบรรดานกเขาเหล่านี้ บางชนิดนิยมเลี้ยงไว้ดูเล่นบางชนิดเลี้ยงไว้ฟังเสียงและบางชนิดนิยมเลี้ยงไว้เป็นอาหาร นกเขาที่คนนิยมเลี้ยงไว้ดูเล่นและฟังเสียงได้แก่ นกเขาใหญ่ นกเขาชวาเสียง และนกเขาไฟ แต่นกเขาไฟมีข้อพิเศชอยู่ตรงที่ชาวต่างจังหวัดนิยมเลี้ยงไว้ดูเล่น ส่วนชาวกรุงเทพฯ นิยมเลี้ยงไว้เป็นอาหารมากกว่าจะเลี้ยงไว้ดูเล่น นกเขาชวาเสียงที่นิยมเลี้ยงกันแถวภาคใต้ส่วนใหญ่จะเป็นนกเขาใหญ่ และนกเขาชวาเสียง (นกเขาเล็ก)

ปัจจุบันมีผู้นิยมเลี้ยงและเล่นนกเขาชวาเสียงกันมากในภาคใต้ สังเกตได้จากงานนักชดถุขจะนิยมจัดให้มีการแข่งขันนกเขาชวาเสียงด้วยเสมอ จนกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของการจัดงานนักชดถุขของภาคใต้ไปเสียแล้ว โดยทุกครั้งมักจะมีแขกชาวต่างชาติ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และบรูไน เป็นต้น ได้นำนกเขาชวาเสียงมาร่วมแข่งขันด้วยเสมอ แต่แหล่งผสมพันธุ์นกเขาชวาเสียงที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ นกเขาชวาเสียงจากอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งบ่อยครั้งที่มีพ่อค้ามาซื้อพ่อและแม่มาจากอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และปัจจุบันพบว่า ในจังหวัดต่างๆ ทุกภาคของประเทศได้จัดให้มีชมรมผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงขึ้นในท้องถิ่นของตน มีการจัดการแข่งขันค่อนข้างบ่อย และที่ส่วนกลางของประเทศก็มีสมาคมผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงแห่งประเทศไทย อันเป็นจุดศูนย์รวมของผู้ที่นิยมเล่นนกเขาชวาเสียงของประเทศ ซึ่งมีการจัดการแข่งขันนกเขาชวาเสียงในโอกาสต่างๆ รวมทั้งในงานนักชดถุขตามประเพณีของไทยด้วย ปัจจุบันหลายคนยอมรับว่า “นกเขาชวาเสียง” เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัว ให้แก่จังหวัด และให้แก่ประเทศจนมีการใช้ความพยายามที่จะเพาะพันธุ์นกเขาชวาเสียงพันธุ์ดีเพื่อเป็นสินค้าส่งออก (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2549)

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในประเทศไทย ปัจจุบันนกเขาชวาเสียงที่คนนิยมเลี้ยงไว้ดูเล่นและฟังเสียง ได้แก่ นกเขาใหญ่ นกเขาชวาเสียง และนกเขาไฟ นกเขาชวาเสียงที่นิยมเลี้ยงกันแถวภาคใต้ส่วนใหญ่จะเป็นนกเขาใหญ่ และนกเขาชวาเสียง (นกเขาเล็ก) มีการจัดการแข่งขันนกเขาชวาเสียงในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งในงานนักชดถุขตามประเพณีของไทยด้วย ปัจจุบันหลาย

ๆ คนยอมรับว่านกเขาชวาเสียงเป็นสัตว์เศรษฐกิจในภาคใต้ และที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ นกเขาชวาเสียง จากตำบลลิงชั้น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

1.2 วิธีการได้นกเขาชวาเสียง

การได้มาซึ่งนกเขาชวาเสียงเพื่อนำมาเลี้ยงนั้น วิธีการในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน ซึ่งมีที่มาจาก 2 ลักษณะ คือ ได้มาจากป่า และได้มาจากการเลี้ยงและผสมพันธุ์ขึ้นมาเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 วิธีการได้นกเขาชวาเสียงมาเลี้ยงในสมัยก่อน การได้นกเขาชวาเสียงมาเลี้ยงในสมัยก่อนมักเป็นนกเขาป่า ที่จับได้จากป่าลึก มิใช่ชวาชวาเสียงที่ผสมเองเหมือนสมัยปัจจุบัน นกป่าที่มีชื่อมากที่สุดและมีราคาสูงมากในสมัยก่อน มักเป็นนกจากป่าลึกของจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชลบุรี ปราจีนบุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม ชัยนาท ตาก พิจิตร สระบุรี นครนายก ส่วนทางภาคใต้เมื่อสมัย 40 - 50 ปีก่อน มักนิยมนกป่าที่ได้จากจังหวัดกระบี่ ปัจจุบันนกป่าที่ ได้สูญพันธุ์ไปเกือบหมดแล้ว ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการจับนกป่าเป็นจำนวนมากในสมัยก่อน มีส่วนทำให้นกป่าสูญพันธุ์หมด โดยเฉพาะการดักจับด้วยตาข่าย การเล่นนกเขาป่า เล่นยากกว่าการเล่นนกลูกผสม เพราะต้องใช้เวลาเลี้ยงเพื่อฝึกชานานหลายปี กว่านกเขานั้นจะคุ้นและเชื่องจน “เล่นได้” มีบางครั้งที่นกเขาป่าบางนก ต้องใช้เวลาฝึกนานถึงสิบกว่าปีก็มี ผิดกับนกลูกผสมที่เล่นได้เร็วกว่าบางครั้งใช้เวลาเพียง 7 - 8 เดือน ก็สามารถเล่นได้แล้ว คือ ส่งเข้าสนามแข่งขันได้นั่นเอง (มัลลิกาคุณานุรักษ์, 2549)

1.2.2 วิธีการได้นกเขาชวาเสียงมาเลี้ยงในสมัยปัจจุบัน นกเขาที่ได้จากการผสมพันธุ์ เรียกว่า “นกลูกผสม” ไม่ว่าจะนกเขานั้นจะได้จากการผสมระหว่างนกเขาป่าผสมกับนกเขาป่า หรือนกเขาป่าผสมกับนกลูกผสม หรือนกลูกผสมกับนกลูกผสม ก็เรียกว่า “นกลูกผสม” ทั้งสิ้น ในระยะแรกนักเล่นนกเขาชวาเสียงทางภาคใต้ยังไม่นิยมเล่นนกเขาลูกผสมกัน เพราะความไม่เข้าใจ คิดว่าเล่นยากและชันไม่แน่นอน เสียงไม่ดีเหมือนนกป่า และมีความคิดว่า นกลูกผสมชันไม่ทนเหมือนนกป่า แต่ต่อมาเริ่มประจักษ์ในหมู่นักเล่นนกเขาชวาเสียงรุ่นใหม่พบว่า นกเขาชวาเสียงลูกผสมเล่นไม่ยากบางครั้งดีกว่านกป่า และที่สำคัญคือ ใช้เวลาน้อย เพียงไม่กี่เดือนก็เล่นได้แล้ว ทันอกทันใจดีกว่านกป่ามาก ความนิยมเล่นนกลูกผสมจึงทวีมากขึ้นตามลำดับ ปัจจุบันจะไม่มีใครเล่นนกป่ากันแล้วมักจะนิยมเล่นนกลูกผสมเท่านั้น

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การได้นกเขาชวาเสียงมาเลี้ยงในสมัยก่อนจับได้จากป่าลึกนกป่าที่มีชื่อมากที่สุดและมีราคาสูงมากในสมัยก่อนมักเป็นนกจากป่าลึกของจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชลบุรี ปราจีนบุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม ชัยนาท ตาก พิจิตร สระบุรี นครนายก ส่วนทางภาคใต้มักนิยมนกป่าที่ได้จากจังหวัดกระบี่ ส่วนปัจจุบันได้จากการผสมพันธุ์เรียกว่า “นกลูกผสม” จากการผสมระหว่างนกเขาป่าผสมกับนกเขาป่า หรือนกเขาป่าผสมกับนกลูกผสม หรือนกลูกผสมกับนกลูกผสม ก็จะเรียกว่านกลูกผสมทั้งสิ้น

1.3 หลักการผสมพันธุ์นกเขาชวาเสียง

หลักการผสมพันธุ์นกเขาชวาเสียงนั้นจะต้องเริ่มจากการหาพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อพันธุ์นับว่ามีความสำคัญมาก ควรเป็นนกเขาชวาเสียงเสียงดี หรือเคยเป็นนกเขาชวาเสียงที่ชนะการแข่งขันเสียงมาแล้วอย่างโชกโชน ลักษณะนิสัยโดยทั่วไปนกเขาชวาเสียงจะมีนิสัยขี้ทิ้ง และดุร้ายที่สุด ดังนั้นก่อนที่จะจับนกเขาชวาเสียงเพศผู้และเพศเมียใส่กรงเพื่อผสมพันธุ์ก็จะต้องคอยสังเกตดู

ว่านกเขาขนาเสียงทั้งสองเพศที่ปล่อยรวมอยู่ในกรงเดียวกันนั้นจิกตีกันหรือไม่ เพราะบางครั้งเพียงแต่ปล่อยให้พบกันเพื่อเกี่ยวพาราสีกันครั้งแรก นกเขาขนาเสียงเพศผู้อาจจิกตีนกเขาขนาเสียงเพศเมียถึงตายได้เพราะนกเขาขนาเสียงเพศเมียไม่ยอมรับรักด้วย หรือบางครั้งในทงกลับกันนกเขาขนาเสียงเพศเมียบก็อาจเป็นฝ่ายจิกตีนกเขาขนาเสียงเพศผู้จนถึงตายได้ ถ้าเกิดความไม่พอใจนกเขาขนาเสียงเพศผู้ที่อยู่ร่วมกรงเดียวกัน (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2549)

ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่จะปล่อยนกเขาขนาเสียงลงผสมจึงควรทดลองนกเขาขนาเสียงทั้งสองเพศมาใส่กรงเทียบติดกัน แล้วคอยสังเกตดูในเวลากลางคืนว่านกเขาขนาเสียงจากทั้งสองกรงที่วางเทียบติดกันนั้นได้นอนเกาะคอนใกล้ๆ กันหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามันทั้งสองนกพยายามจะนอนใกล้กันในเวลากลางคืน ก็แสดงว่านกเขาขนาเสียงทั้งสองนกเริ่มจะรักกันแล้ว สามารถจัดการจับมาใส่ในกรงผสมพันธุ์ได้ แต่ถ้ายังไม่ยอมนอนใกล้กันก็ต้องวางกรงเทียบไว้เช่นนั้นต่อไปประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ หรืออาจจะนานกว่านั้น จนกว่านกเขาขนาเสียงทั้งสองนกจะยอมรักกัน ทั้งนี้เพื่อให้นกเขาขนาเสียงเพศผู้และเพศเมียเกิดความรักกันเสียก่อน แล้วจึงปล่อยลงในกรงผสม แต่ในบางครั้งแม้จะทำเช่นนั้นแล้ว แต่นกเขาขนาเสียงทั้งสองเพศก็ไม่ยอมรักกัน คือ ทันที้ที่เห็นกันเมื่ออยู่ในกรงผสมนกเขาขนาเสียงทั้งสองเพศก็ยังจะไล่จิกตีกันอีก ถ้าจิกตีกันมากจนอีกฝ่ายหนึ่งเจ็บมาก ก็ควรจับนกเขาขนาเสียงที่เป็นฝ่ายจิกตีไปขังไว้ในกรงขนาดเล็กแล้วแขวนไว้ในกรงผสม ส่วนนกเขาขนาเสียงฝ่ายที่ถูกตีก็ยังคงปล่อยให้อยู่ในกรงผสมกรงเดิม โดยทั่วไปจะขังไว้ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ ระยะเวลาที่ขังไว้ขึ้นอยู่กับความบอบช้ำของนกเขาขนาเสียงที่ถูกตี พอนกเขาขนาเสียงที่ถูกตีหายเจ็บ จึงปล่อยนกเขาขนาเสียงที่เคยเป็นฝ่ายตีไปรวมกับนกเขาขนาเสียงฝ่ายที่ถูกตี และถ้าหากว่ายังตีกันอีกก็ให้จับนกเขาขนาเสียงฝ่ายที่ชอบตีมาขังอีก ทำอยู่เช่นนี้จนกว่านกเขาขนาเสียงทั้งสองเพศจะรักกัน ซึ่งบางครั้งก็พบว่า นกเขาขนาเสียงบางคู่ไม่ยอมรักกัน แม้จะใช้เวลานานเพียงไรก็ตาม ถ้าเป็นเช่นนี้ก็ต้องเปลี่ยนคู่ผสมให้ใหม่ บางคู่ต้องใช้เวลานานถึง 6 - 7 เดือน ถึงจะยอมรักกันก็มี แต่ก็มีบางคู่ที่ปล่อยลงในกรงผสมเพียง 2 - 3 วัน ก็รักกันแล้ว และบางครั้งในครั้งแรกก็รักกันดีแต่พอระยะหลังกลับตีกันใหม่อีกก็มี นกเขาขนาเสียงก็เหมือนกับคน บางครั้งเห็นหน้าเพียงครั้งแรกก็เกิดความรักทันทีแบบรักแรกพบ แต่บางครั้งพบกันครั้งแรกก็ไม่ถูกชะตากัน ไม่ชอบหน้ากันตั้งแต่แรกพบก็มี และคนเราที่รักกันในครั้งแรกอย่างดูดีเต็มซาบซึ้ง จนต้องหาทางลงเอยด้วยการแต่งงานเพื่อให้ได้อยู่กินร่วมกัน แต่ครั้นพออยู่ร่วมกันได้สักระยะหนึ่งก็เกิดขัดใจทะเลาะเบาะแว้งกัน จนถึงขั้นต้องหย่าร้างไม่สามารถจะอยู่ร่วมกันได้ต่อไปอีกก็มี ซึ่งก็เหมือนกับคน นกเขาขนาเสียงมีลักษณะเหมือนเช่นเดียวกับคน มีความรู้สึกไม่แตกต่างกัน แต่สาเหตุของการตีกันแบบหลังของนกเขาขนาเสียง มักจะเกิดจากการที่นกเขาขนาเสียงเพศใดเพศหนึ่งทิ้งไข่หรือทิ้งลูก นกเขาขนาเสียงฝ่ายที่รักไข่และรักลูกจะไล่ตีนกเขาขนาเสียงฝ่ายที่ทอดทิ้งไข่ เป็นเช่นนี้เสมอ ถ้าเจ้าของไม่จับออกมา บางครั้งก็อาจไล่จิกตีกันถึงตายก็มี หรือถ้าหากมีนกเขาขนาเสียงเพศผู้ก่อนมาขังใกล้กรง หรือมีคนแปลกหน้ามายืนดูข้างกรง นกเขาขนาเสียงเพศผู้ก็จะไล่ตีนกเขาขนาเสียงเพศเมีย ทั้งนี้อาจจะกลัวว่าจะมีใครมาแย่งเมียของตนไปก็เป็นได้

ข้อสังเกตถ้าหากนกเขาขนาเสียงเพศเมียที่เคยผ่านการผสมพันธุ์มาแล้วมักจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะนกเขาขนาเสียงเพศเมียมักจะไม่กลัว และนกเขาขนาเสียงเพศผู้ก็ไม่กล้าทำร้าย แต่ถ้าเคยผสมพันธุ์กันหลายครั้งแล้วเชื้อจะอ่อนมักเป็นไข่มไม่มีเชื้อ หรือถ้าฟักเป็นตัวก็มักเป็นลูกนกลักษณะไม่ดีจึงไม่ค่อยนิยมนำมาผสมพันธุ์บ่อยนัก และนกเขาขนาเสียงที่กำลังครองแชมป์เสียงอยู่ก็ไม่นิยมนำมาผสมพันธุ์เช่นกัน

เพราะจะทำให้กำลังตกและเสียงชั้นก็ไม่ไพเราะเหมือนเดิมด้วย แต่ก็ไม่น่าเสมอไปเพราะบางนกผสมพันธุ์มาแล้วถึง 2 - 3 ชุด ก็ยังเอาขึ้นมาเล่นได้โดยเสียงไม่ตกก็มี ภายในกรงผสมพันธุ์ควรจะมีรังไว้ประมาณ 2 - 3 รัง สำหรับให้นกเขาชวาเสียงเพศเมียวางไข่ ถ้านกเขาชวาเสียง เพศผู้นอนริม ๆ กรงและนกเขาชวาเสียงเพศเมียนอนในรังเวลากลางคืน (เป็นแบบนี้ทุกครั้ง) ก็แสดงว่านกเขาชวาเสียงเพศเมียกำลังจะออกไข่แล้ว จากนั้นประมาณ 14 - 15 วัน ลูกนกเขาชวาเสียงก็จะออกจากไข่ แต่ก็มีไข่บางฟองฟักนานถึง 18 วัน แล้วยังไม่ออกเป็นตัวถ้าเป็นแบบนี้ก็แสดงว่าเป็นไข่มดไม่มีเชื้อ หรือถ้าหากต้องการรู้ให้แน่ชัดว่า เป็นไข่มดมีเชื้อหรือไม่ก็อาจจะนำไข่ฟองนั้นไปส่องกับแสงแดดก็จะรู้ทันที ถ้าเป็นไข่มดก็ไม่ต้องให้แม่กกฟักให้เสียเวลา ให้เอาทิ้งดีกว่า

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การผสมพันธุ์นกเขาชวาเสียง มีขั้นตอนดังนี้ 1) การหาพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อพันธุ์ควรเป็นนกเขาชวาเสียงเสียงดี หรือเคยเป็นนกเขาชวาเสียงที่ชนะการแข่งขันเสียงมาแล้วอย่างโชกโชน 2) การผสมพันธุ์โดยนำมาอยู่ในกรงเดียวกัน โดยภายในกรงผสมควรมีรังนกประมาณ 2 - 3 รัง 3) การฟักไข่นกเขาชวาเสียงตัวเมียฟักไข่ โดยใช้ระยะเวลา 14 - 18 วัน ลูกนกเขาชวาเสียงก็จะออกจากไข่

1.4 การเรียกลักษณะนามนกเขาชวาเสียง

นิยมใช้คำลักษณะนามว่า “นก” แทน เพื่อเป็นการยกย่องตามความเชื่อถือของคนโบราณที่ถือว่านกเขาชวาเสียงเป็นนกที่ให้โชค ให้ลาภ และถ้านกเขาชวาเสียงลักษณะไม่ดีก็จะให้โทษด้วยไม่เหมือนนกชนิดอื่นที่เลี้ยงไว้ดูเล่นเพียงอย่างเดียว ซึ่งนกชนิดอื่นเรียกคำลักษณะนามว่า “ตัว” ได้ แต่นกเขาชวาเสียงมักต้องเรียก “นก” เสมอ เช่น นกเขาชวาเสียงสองตัว จะเรียกว่า “นกเขาชวาเสียงสองนก” และ “นกเขาชวาเสียงสิบตัว” ก็เรียกว่า “นกเขาชวาเสียงสิบนก” เป็นต้น แบบเดียวกับช่างเผือกที่เชื่อว่าเป็นช่างที่ให้โชคเพิ่มบารมีแก่พระมหากษัตริย์ เป็นช่างที่คู่กับผู้มีบุญเท่านั้น ก็จะไม่เรียกลักษณะนามว่า “ตัว” เหมือนช่างป่าหั่ว ๆ ไปหรือเรียก “เชือก” เหมือนช่างบ้าน แต่จะเรียกว่า “ช่าง” เช่น มีช่างเผือก 2 ช่าง นกเขาชวาเสียงก็เช่นกัน จะเรียกว่า เลี้ยงนกเขาชวาเสียง 10 นกเท่านั้น (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2549)

1.5 ขนาดของเสียงนกเขาชวาเสียง

เสียงนกเขาชวาเสียงสามารถนำมาแบ่งได้ 3 ขนาด คือ นกเขาชวาเสียงเสียงใหญ่ นกเขาชวาเสียงเสียงกลาง และนกเขาชวาเสียงเสียงเล็ก ปกติเสียงใหญ่จะมีราคาดีกว่าเสียงกลางและเสียงเล็ก แต่ในสนามแข่งขันประกวดเสียงนกเขาชวาเสียง มักจัดให้มีการแข่งขันเสียงนกเขาทั้ง 3 ขนาด ซึ่งการจัดอันดับราคาเสียงนกเขาชวาเสียงในภาคใต้ ได้จัดอันดับราคานกเขาชวาเสียงไว้ ดังนี้

1.5.1 นกเสียงใหญ่มีราคาแพงกว่านกเสียงกลาง และนกเสียงกลางมีราคาแพงกว่านกเสียงเล็ก ในกรณีที่เป็นนกมีคามดีเหมือนๆ กัน

1.5.2 นกที่ขันจิ้งหะขำมีราคาดีกว่านกขันจิ้งหะธรรมดาและจิ้งหะเร็ว

1.5.3 นกที่ขันเสียงท้ายกังวานมากมีราคาดีกว่าท้ายกังวานน้อย และนกที่มีเสียงท้ายยาวมีความกังวานดีกว่าเสียงท้ายสั้นที่มีความกังวาน รวมทั้งเสียงหน้ายาวดีกว่าเสียงหน้าสั้นด้วย

1.5.4 นกที่มีความดีเหมือน ๆ กัน ขัน 5 จิ้งหะ จะนิยมมากกว่า 4 จิ้งหะ และ 4 จิ้งหะ จะนิยมมากกว่า 3 จิ้งหะ

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า เสียงนกเขาขนาเสียงสามารถแบ่งได้ 3 ขนาด คือ นกเขาขนาเสียงเสียงใหญ่ นกเขาขนาเสียงเสียงกลาง และนกเขาขนาเสียงเสียงเล็ก ส่วนราคาของนกเขาขนาเสียงกำหนดตามเสียงและจังหวะการขัน คือ นกเสียงใหญ่มีราคาแพงที่สุด รองลงมาคือ นกเสียงกลางและนกเสียงเล็กราคาถูกที่สุด นกที่ขันเสียงท้ายก้งวานมากมีราคาดีกว่าท้ายก้งวานน้อย เสียงท้ายยาวราคาดีกว่าเสียงท้ายสั้น รวมทั้งเสียงหน้ายาวดีกว่าเสียงหน้าสั้น และการขัน 5 จังหวะจะนิยมมาก รองลงมาขัน 4 จังหวะ และขัน 3 จังหวะ

1.6 แหล่งที่นิยมเพาะพันธุ์และแหล่งที่นิยมแข่งขันเสียงนกเขาขนาเสียง

แหล่งนกเขาขนาเสียงที่พบมากในประเทศไทยสมัยก่อน มีมากแถบภาคกลางแถวจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี นกเขาพันธุ์ดีในอดีตแถวจังหวัดภาคใต้ก็ได้มาจากภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ส่วนแหล่งนกเขาขนาเสียงดีที่พบในภาคใต้ คือ จังหวัดกระบี่ ซึ่งอยู่ใกล้ประเทศอินโดนีเซียมากกว่าจังหวัดอื่น และเป็นที่ยุ้จักกันว่าประเทศอินโดนีเซียมีนกเขาขนาเสียงพันธุ์ดีราคาสูง การที่นกเขาเล็กได้เรียกชื่อว่า นกเขาขนาเสียง มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ 3 ประการ คือ ประการแรกเป็นนกที่พบมากในชวาประเทศอินโดนีเซีย ประการที่สอง เสียงขันของนกเขาเล็กดังก้งวานไพเราะละม้ายคล้ายคลึงกับเสียงปีชวา และประการที่สาม มีแขกชวาเป็นผู้นำนกชนิดนี้มาเลี้ยงในประเทศไทยเป็นคนแรก จึงได้ชื่อตามชื่อของคนที่น่าเข้ามาเลี้ยงในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้คนในสมัยโบราณจึงได้เรียกชื่อนกเขาเล็กว่า นกเขาขนาเสียง ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนในชวาเองเรียกนกเขาเล็กว่า “บุรงปรตูกุด” และชวามาเลเซียเรียกว่า “บุรงตีเต” กล่าวกันว่านกเขาเล็กที่มีขอบตาเหลืองจะมีที่ประเทศอินโดนีเซียเพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ในบางท้องที่ของประเทศไทยก็เคยพบนกเขาเล็กขอบตาเหลืองเช่นเดียวกัน ซึ่งแหล่งที่นิยมเพาะพันธุ์และแหล่งที่นิยมแข่งขันเสียงนกเขาขนาเสียง มีดังนี้(ประกอบ วรรณประเสริฐ, 2528)

1.6.1 แหล่งที่นิยมเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียง การเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงเริ่มมีขึ้นครั้งแรก อย่างเป็นที่ยอมรับของคนในวงการนกเขาขนาเสียงที่นิยมเรียกกันว่า “ชวาวงศ์” เพิ่มใน พ.ศ. 2500 โดยมีชาวไทยมุสลิมภาคกลางที่ชื่อ นายแอ พุ่มประพันธ์ ที่คนทั่วไปในวงการนกเขาขนาเสียงเรียกว่า “บังแอ” มีบ้านอยู่ที่บ้านสวนพลู ตำบลตลาดพลู จังหวัดธนบุรี (ในสมัยนั้นยังเรียกเป็นจังหวัดธนบุรี) บ้านของนายแอ พุ่มประพันธ์ เป็นบ้านสวนอยู่ข้างทางรถไฟสายคลองสาน-มหาชัย ใกล้กับมัสยิดสวนพลู สามารถผสมพันธุ์นกเขาขนาเสียงได้เสียงดี มีปลายเสียงใกล้เคียงกับนกเขาขนาเสียงป่าเสียงดีเป็นนก 3 จังหวะเสียงเล็กขันเสียงว่า “เว้า - ระ - วง” ประกอบ วรรณประเสริฐ เล่าว่านายห้างบุญจริง เจ้าของร้านขายยาตราบุญแจ ถนนเฟื่องนคร หลังกระทรวงมหาดไทย ได้มาขอซื้อจากนายแอ พุ่มประพันธ์ ในราคา 3,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2502 โดยตั้งชื่อนกว่า “เจ้าเสน่ห์” ถือว่าราคา 3,000 บาทในสมัย พ.ศ. 2502 นั้นนับว่าแพงมาก ในช่วงเวลาเดียวกันทางภาคใต้ที่จังหวัดปัตตานี มีนกเขาขนาเสียงเสียงดีที่รู้จักกันทั่ววงการผู้นิยมเลี้ยงและนิยมเล่นนกเขาขนาเสียงทั่วประเทศไทย คือ นกเขาขนาเสียงชื่อ “ลุงแดง” เป็นนกเขาขนาเสียงใหญ่ ขัน 4 จังหวะ ซึ่งเป็นของนายอนันต์ คณานุกรักษ์ คหบดีและอดีตนายกเทศมนตรีเมืองปัตตานี และเป็นผู้ที่รับนิมิตจากหลวงพ่อทวด ให้สร้างพระเครื่องหลวงพ่อทวดเนื้อว่านรุ่นแรกเมื่อ พ.ศ. 2497 ร่วมกับอาจารย์ทิม (พระครูวิสัยโสภณ) นายอนันต์ คณานุกรักษ์ ได้ซื้อนกมาจากภาคกลางในราคา 2,500 บาท ซึ่งก็ถือว่าเป็นราคาที่แพงมากเช่นกัน (ประกอบ วรรณประเสริฐ, 2528)

นายประกอบ วรรณประเสริฐ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการนกเขาขนาเสียงในฐานะพ่อค้าขายนกเขาขนาเสียง และช่วงหลังได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับนกเขาขนาเสียงออกจำหน่ายได้ให้การยกย่องว่า นายแอ พุ่มประพันธ์ เป็นผู้บุกเบิกการเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงเป็นคนแรกในภาคกลางส่วนที่ภาคใต้ นั้น นายปิ่น จินตนา (ที่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า “ครูปิ่น” เพราะมีอาชีพเป็นครู) อยู่ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผสมออกมาเป็นนกที่ขยันขันแข็ง สามารถนำไปแข่งขันได้เร็วกว่าการเล่นนกเขาขนาเสียงป่าถึง 5 เท่า นับเป็นความสำเร็จและความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของชาวภาคใต้ ชาวนกเขาขนาเสียงลูกผสมของครูปิ่น อำเภอจะนะ ระบุชื่อกระจายไปทั่วประเทศ ทำให้ชาวใต้เองและชาวภาคกลางต่างมาขอซื้อไปแพร่พันธุ์ บางคนก็ทำได้ บางคนก็ไม่ได้ เพราะครูปิ่นเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงไม่ทันกับความต้องการของตลาดในช่วงนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ คนที่เป็นพ่อค้าคนก็เริ่มหันมาเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงลูกผสมเองบ้าง และขอร้องให้คนที่มีความรู้ที่จะเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงได้ ให้พยายามเร่งเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงออกมาให้ทันกับความต้องการของตลาด โดยเอานกป่าจากจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งยอมรับกันว่าเป็นนกดีมาเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ปัจจุบันการเลี้ยงนกเขาขนาเสียงในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยนิยมเลี้ยงกันประปราย แตกต่างกับการเลี้ยงนกเขาขนาเสียงในภาคใต้ซึ่งนิยมกันอย่างจริงจังและเลี้ยงกันจนเป็นอาชีพเกือบทุกจังหวัดมากขึ้นตามความนิยมของคนในจังหวัดนั้น ๆ แหล่งที่นิยมเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียง คือ นกเขาของบ้านนายแอ พุ่มประพันธ์ ที่คนทั่วไปในวงการคนในวงการนกเขาขนาเสียงเรียกว่า “บังแอ” อยู่ที่บ้านสวนพลู ตำบลตลาดพลู จังหวัดธนบุรี ส่วนในภาคใต้ที่ปัตตานี นกเขาขนาเสียงชื่อ “ลุงแดง” เป็นนกเขาขนาเสียงใหญ่ ชั้น 4 จังหวัดยะลา ของนายอนันต์ คุณานุรักษ์คหบดีและอดีตนายกเทศมนตรีเมืองปัตตานี (ประกอบ วรรณประเสริฐ, 2528: 6)

1.6.2 แหล่งที่นิยมแข่งขันเสียงนกเขาขนาเสียงในภาคใต้ 14 จังหวัดภาคใต้ ได้มีการจัดการแข่งขันเสียงนกเขาขนาเสียงอยู่ทั่วไป เป็นกลุ่มเล็กๆ ในหมู่บ้าน ในตำบล ในอำเภอ และในจังหวัดโดยเฉพาะเมื่อมีงานนักขัตฤกษ์ของท้องถิ่น มักจะนิยมจัดให้มีการแข่งขันเสียงนกเขาขนาเสียงด้วยเสมอแต่จังหวัดที่จะประกาศการแข่งขันเสียงนกเขาขนาเสียงเป็นมหรหรรรมใหญ่ เป็นที่สนใจของคนทั่วทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ จังหวัดยะลา โดยริเริ่มจัดแข่งขันครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2529 ที่จังหวัดยะลา เรียกว่า “มหรหรรรมแข่งขันนกเขาขนาเสียงเสียงอาเซียน” ซึ่งได้จัดต่อกันมาทุกปีจนถึงปัจจุบัน โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเห็นความสำคัญว่างานนี้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายเงินที่จังหวัดยะลา จึงบรรจุเข้าโครงการเที่ยวทั่วไทยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตลอดมา มีนกเขาขนาเสียงดัง ๆ และเก่ง ๆ จากหลาย ๆ ประเทศเข้ามาร่วมแข่งขันนกเขาขนาเสียงเสียงอาเซียนยะลาเป็นจำนวนมากทุกปี ทำให้ได้รับเงินจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะจากชาวต่างชาติที่เข้ามาในจังหวัดยะลาหลายร้อยล้านบาทในแต่ละปี ส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดยะลา และจังหวัดที่มีการเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงเฟื่องฟูขึ้น ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มจากการเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียง ทำอุปกรณ์เกี่ยวกับนกเขาขนาเสียง และขายอาหาร ขายยานนกเขาขนาเสียง ตลอดจนโรงแรม ภัตตาคาร และร้านขายของที่ระลึกพลอยมีรายได้ดีไปด้วย ผลจากการจัดการแข่งขันนกเขาขนาเสียงอาเซียนนี้เอง ทำให้กิจการเพาะพันธุ์นกเขาขนาเสียงเฟื่องฟูทั่วภาคใต้ เกิดชมรมนกเขาขนาเสียงมากมายในหลายจังหวัด บางจังหวัดมีหลายชมรม จังหวัดที่มีหลายชมรมก็คือ จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัด

นราธิวาส ส่วนจังหวัดอื่น ๆ มีจังหวัดละ 1 ชมรม นอกจากนี้ยังมีเป็นกลุ่มที่เล่นนกเขาชาวเสียงอีกมากมายหลายกลุ่มด้วย สำหรับจังหวัดอื่นๆ ที่มีการแข่งขันนกเขาชาวเสียงเสียงรองจากจังหวัดยะลาได้แก่ ปัตตานี สงขลา และนราธิวาส มากน้อยเรียงตามลำดับ เช่น จังหวัดสงขลา ที่อำเภอจะนะ มีการแข่งขันชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่อำเภอหาดใหญ่ มีการแข่งขันในวันสงกรานต์ของเทศบาลนครหาดใหญ่ และมีการแข่งขันในงานวันเกษตรกรรมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดนราธิวาส มีการแข่งขันชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันชิงถ้วยของสมาคมนกเขาชาวเสียงภาคใต้ที่จัดเวียนไปตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดสตูล จังหวัดพัทลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง เป็นต้น (บัญชา สัจจพันธ์และธัญญา สุขย์อ้อย, 2548)

ความนิยมการแข่งขันนกเขาชาวเสียงเสียงในภาคใต้อย่างต่อเนื่องไม่เสื่อมซาและงานแข่งขันนกเขาชาวเสียงเสียงที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดยะลา ปัตตานี สงขลา และนราธิวาส ล้วนส่งผลให้การเพาะพันธุ์นกเขาชาวเสียงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องเช่นกันทำให้เกิดอาชีพเพาะพันธุ์นกเขาชาวเสียงออกจำหน่ายอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ชาวบ้านหลายคนได้ทิ้งอาชีพเดิมมาทำฟาร์มเพาะพันธุ์นกเขาชาวเสียงซึ่งจะเห็นได้ชัดว่ามีเป็นจำนวนมากที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และที่เพาะพันธุ์ที่อื่น ๆ เช่นจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ล้วนมีฟาร์มขนาดใหญ่แบบเดียวกับที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ส่วนจังหวัดในภาคอื่นก็มีการเพาะพันธุ์ประปรายทั่วไปเช่นกัน (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2549)

การเล่นนกเขาชาวเสียงสื่อถึงวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านภูมิปัญญาชาวบ้านการฟังเสียงได้อย่างชัดเจนคนต่างฐานะ ต่างหน้าที่การงาน ต่างศักยภาพในทุก ๆ ด้าน สามารถรวมกลุ่มทำกิจกรรมเกี่ยวกับนกเขาชาวเสียงร่วมกันได้ โดยไม่ถือตัว ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ซึ่งลักษณะแบบนี้จะไม่มีให้เห็นในวัฒนธรรมของกิจกรรมอื่นๆ นอกจากนี้มีผู้ที่เล่นนกเขาชาวเสียงยังมีคติความเชื่อเกี่ยวกับรูปลักษณ์ของนกเขาชาวเสียงอยู่ แม้ปัจจุบันจะไม่ได้เล่นแข่งขันนกลักษณะดีตามตำราก็ตาม แต่ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของนกกียังอยู่ในใจของผู้เล่นนกเขาชาวเสียงเสียงอยู่ เดิมมีความเชื่อว่าการได้ครอบครองนกลักษณะดีตามตำราจะทำให้ร่ำรวยทั้งเงินทอง ยศศักดิ์ และยังช่วยป้องกันไฟไหม้บ้านเรือนอีกด้วย ดังนั้นแม้นกเขาชาวเสียงเสียงที่ซันดีแต่พิการไม่สมประกอบก็ยังคงไม่มีคนนิยมเลี้ยงไว้ ผู้ที่เลี้ยงนกเขาชาวเสียงจะระมัดระวังเรื่องการใช้สารพิษอย่างมาก เพราะเกรงว่าจะเป็นอันตรายต่อนกเขาชาวเสียง เกรงว่าจะทำให้นกเขาเจ็บป่วยหรือตาย หรืออาจทำให้นกเขาชาวเสียงซันเสียงตก ซันไม่ดี โดยจะหลีกเลี่ยงการใช้สารพิษทุกชนิด แม้แต่ยาฉีดกันยุงก็จะไม่ใช้ในบ้านหรือบริเวณบ้านที่เลี้ยงนกเขาชาวเสียงเลย คนเลี้ยงนกเขาชาวเสียงจะทำบริเวณบ้านให้สะอาด ให้โปร่ง ให้อากาศถ่ายเทสะดวก เพื่อสุขภาพของนกเขาชาวเสียงนอกจากสิ่งแวดล้อมของคนเลี้ยงและคนเล่นนกเขาชาวเสียงจะดีแล้ว ยังส่งผลประโยชน์ต่อคนเลี้ยงและคนเล่นเพราะต้องเดินไปดูแล หรือการเลี้ยงนกเขาโดยการโยนนกเขาขึ้นสู่เสา เหล่านี้ล้วนต้องออกกำลังกาย กำลังขา เพื่อเดินไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับนกเขาชาวเสียงและบริเวณที่เดินก็โปร่ง อากาศดีคนเลี้ยงก็พลอยได้ประโยชน์ไปด้วย และถ้าทุกบ้านเลี้ยงนกเขาชาวเสียง ทุกบ้านก็จะช่วยกันไม่ใช้สารพิษในบ้าน ทุกบ้านจะทำบริเวณให้โปร่ง อากาศดี ผลพลอยได้ก็ทำให้ห้องถื่นนั้นห้องถื่นนี้มีสิ่งแวดล้อมดีตาม

ปัจจุบันใน 14 จังหวัดภาคใต้มีชมรมนกเขาอาสาเสียงที่จัดแข่งเวียนกันในแต่ละจังหวัด 18 ชมรม มีชมรมที่จัดแข่งเฉพาะวันพฤหัสบดีอีก 10 ชมรม และชมรมที่จัดแข่งวันอื่น ๆ อีก 8 ชมรมรวมแล้ว มีประมาณ 36 ชมรมทั่วภาคใต้ การมีชมรมเป็นการทำให้ศักยภาพของการแข่งขันนกเขาอาสาเสียงและการเพาะพันธุ์นกเขาอาสาเสียงยังคงมีสืบต่อไป ส่งผลให้เศรษฐกิจของชาวบ้าน ชุมชน และจังหวัดดีขึ้นด้วย เนื่องจากการทำกรงนกเขาอาสาเสียง การทำอุปกรณ์เกี่ยวกับกรงนกเขาอาสาเสียง และทำอาหารนก ยานอก และส่งผลทางอ้อม โดยชาวบ้านมีความรัก ความผูกพันต่อกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ เหล่านี้ล้วนเป็นฐานเศรษฐกิจ และทุนวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของภาคใต้ (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2549)

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า แหล่งที่นิยมแข่งขันเสียงนกเขาอาสาเสียงใน 14 จังหวัดภาคใต้ เป็นที่สนใจของคนทั่วทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ จังหวัดยะลา เรียกว่า มหกรรมแข่งขันนกเขาอาสาเสียงเสียงอาเซียน นอกจากนี้ยังมีจังหวัดอื่นที่มีการแข่งขันนกเขาอาสาเสียงเสียง เช่น ปัตตานี สงขลา และนราธิวาส ปัจจุบันใน 14 จังหวัดภาคใต้มีชมรมนกเขาอาสาเสียงที่จัดแข่งเวียนกันในแต่ละจังหวัด 18 ชมรม มีชมรมที่จัดแข่งเฉพาะวันพฤหัสบดีอีก 10 ชมรม และชมรมที่จัดแข่งวันอื่น ๆ อีก 8 ชมรม รวมแล้วมีประมาณ 36 ชมรมทั่วภาคใต้ การมีชมรมเป็นการทำให้ศักยภาพของการแข่งขันนกเขาอาสาเสียง และการเพาะพันธุ์นกเขาอาสาเสียงยังคงมีสืบต่อไป ส่งผลให้เศรษฐกิจของชาวบ้านชุมชน และจังหวัดดีขึ้น และส่งผลทางอ้อมให้ชาวบ้านมีความรัก ความผูกพันต่อกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะอีกด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 อธิบายความหมายของคำว่าอนุรักษ์ หมายถึง รักษาให้คงเดิม ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์ มีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้หลายท่าน ดังนี้

กาญจนา เกียรติมนตรีรัตน์ (2546) กล่าวว่า การอนุรักษ์และการพัฒนาจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป โดยเริ่มจากประชาชน การอนุรักษ์ควรอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ รอบคอบ และสงวนทรัพยากรที่หายากไว้ไม่ให้สูญหายไป ส่วนการพัฒนาควรยึดหลักความก้าวหน้า ความมั่นคง และความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน เปรียบเสมือนเหรียญสองด้านที่รวมอยู่ในอันเดียวกัน

พัทยา สายหู (2534) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา แต่การเก็บรักษาสິงใด ผู้กระทำจะต้องเห็นคุณค่าสิ่งนั้นก่อน และการเห็นคุณค่าย่อมเกิดจากการเห็นประโยชน์ที่สิ่งนั้นจะมีให้ การอนุรักษ์นั้นไม่เป็นการสนองความต้องการในทันทีทันใด หรือเฉพาะหน้า แต่เป็นการงดประโยชน์ปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในอนาคตของตนเองและเพื่อผู้อื่น ศิลปกรรมเป็นสมบัติวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายได้ และสมบัติวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ ศิลปกรรมมีขึ้นได้เพราะอัจฉริยะของมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งไม่สามารถนำไปแปรสภาพเป็นประโยชน์ในรูปอื่นอีก ค่าของมันอยู่ในตัวของมันเองสมบูรณ์อยู่แล้ว ตามศิลปินผู้สร้างสรรค์ได้ฝากฝีมือไว้ คุณค่าของศิลปกรรมจึงเป็นคุณค่าทางจิตใจที่เห็นสุนทรียภาพในสิ่งนั้นก่อนเป็นสำคัญ และเห็นฝีมือมนุษย์ในฐานะศิลปินได้สร้างไว้เป็นหลักฐานแสดงความสามารถ อัจฉริยะของมนุษยชาติ ถ้าสูญหายไปแล้วจะไม่มีอะไรทดแทนได้อีกเลย

ไชแสง ศุขะวัฒน์ (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์ คือ การรักษาให้คงเดิม โดยการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ก็คือ การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ได้นานที่สุด สำหรับการอนุรักษ์ที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม ก็คือ การรู้จักรักษาไว้ มิให้สูญสิ้นไป หรือให้อยู่ในสภาพคงเดิม

สุวิชัย รัศมีภูมิ (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้ความหมายรวมถึง การป้องกัน การสงวน การรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย โดยที่การสงวนรักษา หมายถึง การดูแลรักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป สำหรับการปฏิสังขรณ์ หมายความว่า การทำให้กลับคืนสู่สภาพอย่างที่เคยเป็นมาและการบูรณะ หมายความว่า การซ่อมแซม และปรับปรุงให้มีรูปทรง ลักษณะกลมกลืนเหมือนเดิมมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิมและสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

อาภรณ์ ณ สงขลา (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์เป็นการระวังรักษาหลักฐานของความเจริญก้าวหน้าที่สำคัญหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาสภาพความเป็นอยู่ตลอดถึงการป้องกันอิทธิพลจากสิ่งที่เป็นอันตรายที่เกิดขึ้นกับอนุสรณ์สถาน ศิลปกรรม และหลักฐานการบันทึกทางประวัติศาสตร์อันเป็นเครื่องพิสูจน์และเป็นหลักฐานยืนยัน โดยกล่าวว่าในการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาติ มีสิ่งสำคัญต้องดำเนินการ คือ

1. จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคัดเลือกงานชิ้นเยี่ยม และน่าสนใจ เพื่อเข้าบัญชีเป็นสมบัติของชาติ ให้เป็นแบบรายการอย่างมีระเบียบ
2. กำหนดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่สามารถรู้จักได้ตามสากล
3. บันทึกส่วนสำคัญไว้ เพื่อป้องกันความชำรุดสูญหายในอนาคตและมีกฎหมายคุ้มครอง
4. ศึกษาค้นคว้าสาระสำคัญของแบบอย่างที่น่าพอใจ
5. กำหนด และมีหลักฐานภาพถ่ายสิ่งต่างๆ

เกษม จันทร์แก้ว (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา การสงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพ สูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลบำรุงรักษา การสงวน และการทวงแหวนสิ่งที่ตั้งงามเอาไว้ มิให้สูญหายไป การมองเห็นคุณค่าของความรู้และสิ่งที่ได้คิดสร้างสรรค์ไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น ประเพณีต่างๆ และหัตถกรรม รวมถึงการส่งเสริมและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้ยั่งยืนต่อไป

2.1 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สามารถ จันทร์สุรีย์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.2534) ภูมิปัญญาท้องถิ่นแม้ว่าเป็นองค์ความรู้อันมหาศาลที่มีอยู่ทั่วไปทุกหมู่บ้านก็ตาม เมื่อถูกละเลยขาดการยอมรับและขาดการสืบทอด ในที่สุดก็จะขาดสายใยแห่งการต่อโยงระหว่างเก่ากับใหม่ หรือระหว่างอดีตกับปัจจุบันอย่างน่าเสียดาย จึงจำเป็นจะต้องหาแนวทางดำเนินการต่างๆ เพื่อเป็นการยกย่องให้สืบทอดต่อไป สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้หลายประการ ดังนี้

2.1.1 การทำความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมเจ้าหน้าที่ ของสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรให้จัดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้ไปเยี่ยมเยียนศึกษา ดูงาน พบปะสนทนากับปราชญ์ชาวบ้าน และควรให้โอกาสไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สำหรับเป็นพื้นฐาน อันมั่นคงที่จะร่วมวางแผนดำเนินการส่งเสริม พื้นฟู สืบทอด เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

2.1.2 รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประสานงานกับจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด และศูนย์อำเภอทุกแห่ง ขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่มากมาย หลากหลายตามหมู่บ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลมา แล้ววิเคราะห์จัดระบบและตีพิมพ์ในรูปแบบของสื่อเอกสารหรือสื่อ เพื่อเผยแพร่อื่นๆ สำหรับการศึกษ ส่งเสริม เผยแพร่ ค้นคว้าและวิจัยในระดับลึกต่อไป

2.1.3 การศึกษา ค้นคว้า วิจัย โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในแต่ละด้าน ในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งนี้โดยเน้นให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นพิเศษ

2.1.4 การส่งเสริมเผยแพร่ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่เหมาะสม เลือกสรรอย่างรอบคอบในแต่ละประเด็น นำมาจัดทำสื่อ เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้นไปสืบทอดปรับใช้ให้ทันสมัย รวมทั้งเผยแพร่ไปสู่ต่างประเทศ เพื่อให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอันดั่งงามของปราชญ์ชาวบ้านไทย และเกียรติภูมิของชาติไปเป็นสำคัญ

2.1.5 การสนับสนุนคืนภูมิปัญญาให้แก่ชาวบ้าน โดยการยอมรับในความมีภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่ดูถูกดูแคลน ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านให้เป็นตัวของตัวเอง ให้มีอิสระสามารถตัดสินใจได้เอง ให้มีอิสระสามารถตัดสินใจได้เองอย่างมีศักดิ์ศรี ยกย่องให้กำลังใจในผลงานของเขา เป็นการเสริมแรงให้มีความเชื่อมั่นว่าเขามีความสามารถในการช่วยตนเองได้เหมือนอย่างอดีตที่ผ่านมา ผู้สนับสนุนควรเดินทางไปศึกษาหาความรู้จากชาวบ้านไปร่วมทำงานกับชาวบ้าน ช่วยเหลือสนับสนุนในกิจกรรมที่ชาวบ้านคิดและทำด้วยความเคารพ

2.1.6 การประสานแผนงานเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการร่วมมือกันไปศึกษาข้อมูลหาความรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน แล้วสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยงสืบทอด ผนึกกำลังกันแบ่งงานกันทำตามศักยภาพของปราชญ์แต่ละท้องถิ่นแต่ละด้าน โดยหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมา โดยตลอด และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อ ถิ่นผีสารต่างๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งเสรี พงศ์พิศ (2531) ได้จำแนกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการถ่ายทอดไว้ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น

การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของท้องถิ่น จะมีขั้นตอน มีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวอยู่ทุกครั้ง รวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษ ก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด ภูมิปัญญาต่างๆ บรรพบุรุษได้ส่งต่อมรดกแก่ลูกหลานปรับเปลี่ยนแก้ไขและเก็บสิ่งสมประสบการณ์ ความรู้ การดำรงอยู่กับธรรมชาติ โดยการเข้าถึงคุณค่าของพืชพันธุ์ธัญญาหาร สัตว์ต่างๆ ตลอดจนแร่ธาตุนานาแล้วเอามาบริโภค เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541)

3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่างๆ ซึ่งครอบคลุมคำว่าภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย สามารถรวบรวมได้ ดังนี้

ธวัช ปุณโณทก (2531) ได้ให้ ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ไถนา การรู้จักนวดข้าว โดยการใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักดินซึ่งกระทบารแข่งน้ำ ต้มให้เหือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

กิตติพศ ศิริสูตร (2538) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญา ไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ฯลฯ
2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อทางสังคม โดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรกสวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือนขานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกำหนดความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ ในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับว่าเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

เอกวิทย์ ญ ถกลาง (2540) ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้ว่า ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนา สืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่เป็นผลของการใช้สติปัญญา

ปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นๆ จากพื้นที่อื่น สิ่งแวดล้อมอื่น ที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งที่เกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ภูมิปัญญาถิ่นที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำ เพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

อานันต์ กาญจนพันธุ์ (2544) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาในเชิงกระบวนการว่า เป็นเรื่องของอำนาจ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ 3 เรื่องด้วยกัน ได้แก่ ระบบคุณค่า กฎเกณฑ์ และสิทธิความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

กาญจนา เกียรติมนตรี (2546) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ เทคนิค และวิธีคิดอย่างเป็นระบบ ที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ทุกด้าน ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนาแล้ว และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างสมดุล

สรุปได้ว่าภูมิปัญญา คือ เป็นสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งที่เป็นความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

3.1 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา

สมชาย ลักษณะานุรักษ์ (อ้างถึงใน กฤษฎา ศรีธรรม และคณะ 2549) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาจำแนกตามความสัมพันธ์กับคนได้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ การบริหาร การจัดการ องค์กร ตลอดจนการสื่อสารต่างๆ เป็นต้น
2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นๆ ในสังคมหรือชุมชน แสดงออกมาในลักษณะของจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและนันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดจนการสื่อสารต่างๆ เป็นต้น
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ทั้งสามลักษณะนี้ คือ มิติวิถีชีวิตของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาแสดงถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม

4. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นคำที่แฝงไว้ซึ่งความน่าฉงนสนเท่ห์ เนื่องจากคำว่า ท้องถิ่นหรือชาวบ้านเป็นคำที่ให้ความรู้สึกพื้นๆ เรียบๆ ง่ายๆ ไม่โดดเด่น ไม่ทันสมัย และไม่พัฒนา ตรงกันข้ามกับถูกมองเสมอว่าชาวบ้านเป็นกลุ่มชนที่ต้องได้รับการพัฒนา นำเอาความศิวิไลซ์ของชาวเมืองเข้าไปเปลี่ยนแปลง จนเราอาจจะเหมาคิดมานานแล้วว่า ชาวบ้านนั้นด้อยภูมิปัญญา รวมทั้งด้อยการศึกษา ต้องการขึ้นมาจากทางราชการ นักวิชาการ และพ่อค้าวาณิชในเมืองอยู่เสมอ ฟังตนเองไม่ได้ ในบทนี้จะเน้นรายละเอียดขององค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุชาติ พิบูลแก้ว (2550) ได้กล่าวถึง ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ (Situating Knowledge) เป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการผสมผสาน การปรับตัว การจัดการ การผลิตซ้ำ ผลิตใหม่อยู่ตลอดเวลา มีใช้ความรู้ที่เป็นอุดมคติ และหยุดนิ่งตายตัว มีที่มาหลายแหล่ง ไม่ยึดติดกับความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่ถูกใช้ประโยชน์อย่างตีมายาวนานก็เพราะว่ามีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการของการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ช้าบ้าง เร็วบ้าง มีกระบวนการจัดการในลักษณะซึ่งซ้อนประสานสัมพันธ์หลายระดับ จะเกิดความสมดุล สภาพความหลากหลายที่ทำให้ไม่เกิดความขาดแคลน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่น มีการสั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์ การเรียนรู้และมีระยะเวลายาวนาน มีการคิดค้นต่อเนื่องกันมา ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ปรับตัว และดำรงชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีการผสมผสานสอดคล้องกับวิถีของกลุ่มชนแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาจึงมีความจำเพาะเจาะจงกับคนในท้องถิ่น มีความเชื่อมโยงกับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างแยกกันไม่ออก (ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2550)

ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ความรู้พื้นฐานที่เป็นภูมิปัญญาสัมพันธ์กับความรู้อื่นๆ อย่างบูรณาการ เป็นความรู้ที่มีมิติของความจริง ความดี ความงามอยู่ในตัวเอง เป็นองค์ความรู้ที่จริงและดี เป็นความรู้ที่เป็นคุณธรรม ภูมิปัญญา ทำให้ผู้คนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นคนมีความสุข เป้าหมายการเรียนรู้ภูมิปัญญาจึงอยู่ที่ความพอเพียง การพึ่งตนเอง ซึ่งจะต้องปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนในชาติได้เรียนรู้ถึงความยิ่งใหญ่ และความภูมิใจเป็นพื้นฐานของวิถีคิด และจุดร่วมของจิตสำนึกในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ให้เกิดการฟื้นฟูและสืบสานอย่างยั่งยืนต่อไป (นิคม ชมพูหุลง. 2548)

จักรกฤษณ์ พิญาพงษ์ (2548) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถและประสบการณ์ของชาวบ้านที่สืบทอดต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเกิดจากการสะสม การเรียนรู้ในวิถีชีวิตมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นผลมาจากการใช้สติปัญญาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและการเปลี่ยนแปลง ภูมิปัญญามีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นขึ้นอยู่กับคน และเป็นส่วนสำคัญของชีวิตที่มีพลวัตรอยู่ตลอดเวลา ภายใต้บริบท ภายใต้เงื่อนไขหนึ่งๆ สามารถปรับเปลี่ยน ไม่ว่าจะป็นรูปธรรมหรือนามธรรม แต่สามารถทำให้เกิดความมั่นคงได้ในการดำรงชีวิต เกิดความมั่นคงทางด้านสังคม ด้านจิตใจ ทั้งความมั่นคงของบุคคล และความมั่นคงของกลุ่มที่เกี่ยวข้องภายใต้เงื่อนไขหนึ่งๆ

ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้านหรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดกันมา ทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมาและภูมิปัญญาเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน (ปรีชา อุยตระกูล และนฤมล ปิยวิทย์. 2545)

สิริกร ไชยมา (2544) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าหมายถึง องค์ความรู้ ของชาวบ้านหรือสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญา ความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการ แก้ไขปัญหาหรือใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอดและ กลั่นกรองกันมาเป็นเวลายาวนาน จนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ภูมิปัญญาของมนุษย์มิได้เกิดขึ้นลอยๆ หากแต่ความรู้เป็นสิ่งที่ก่อเกิดภายในระบบนิเวศของท้องถิ่นภูมิปัญญาเกิดและพัฒนาในกระบวนการที่คน และชุมชนปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศชุดหนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กลุ่มชนต่างๆ ได้สั่งสมสืบทอดและพัฒนา มาเป็นเวลานานับร้อยนับพันปี เป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในแง่ที่ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการศึกษาเชิงประจักษ์ผ่านการพิสูจน์ทดลองและกระบวนการคัดสรร ปรับปรุง และพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2543) ให้ความหมายภูมิปัญญาไทย ไว้ว่า เป็นองค์ความรู้ที่ผ่านกลั่นกรองความเหมาะสมจากบรรพบุรุษแล้วว่าเหมาะสมกับคนไทย จึงเป็น แนวทางการใช้ชีวิตที่คนไทยปัจจุบันพึงตระหนักในคุณค่าและนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพ ชีวิตที่เปลี่ยนไป เพื่อให้พื้นฐานสังคมและเศรษฐกิจไทยมีความมั่นคงเป็นของตัวเอง ก่อนที่จะก้าวหน้า ต่อไปในสังคมโลกอย่างยั่งยืน มิใช่การก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว แต่ปราศจากพื้นฐานที่เหนียวแน่นและ มั่นคง ดั่งยุคเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่คนไทยได้ทดลองเลือกเป็นแนวทางใช้ชีวิต และได้ประสบกับผลการ ทดลองอย่างสาหัสสากรรจ์ในช่วงเวลากว่า 5 ปีที่ผ่านมา

รุ่ง แก้วแดง (2541) กล่าวว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะ ของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนาและ ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสม กับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ภูมิปัญญาชาติ หรือภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

เสน่ห์ จามริก (2539) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทยไม่ใช่เรื่องชาตินิยม ไม่ใช่ กลับไปหาอดีต แต่หมายถึง การแสวงหามิติที่กว้างขวางโดยศึกษาประสบการณ์จากประวัติศาสตร์ด้วยกัน ว่า “ภูมิปัญญาไทย” นั้น ด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องพื้นภูมิธรรมดาก็แล้ว ยังหมายถึง ศักยภาพในการ ประสานความรู้ใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ด้วย ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะและสากล และมี ลักษณะเฉพาะของเราเอง

รัตนะ บัวสนธ์ (2535) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ กระบวนการที่คนของ บุคคลที่มีต่อตัวเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนสืบเนื่องกันมาปรับปนเข้ากับ บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย โดยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

อังกูล สมคะเนย์ (2535) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวล ประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่าน กระบวนการ พัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

สามารถ จันทร์สุรย์ (2535) ได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคติ ความคิด ความเชื่อและหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิด จากการถ่ายทอดกันมา

2. เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี
3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย
4. เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่ม ปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ถ่ายทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลังๆ

ประเวศ วะสี (2534) กล่าวว่า ไม่ว่าสังคมหรือชุมชนใดก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นมาและดำรงอยู่มาเนิ่นนาน ล้วนจำเป็นต้องมีภูมิปัญญาของตัวเอง ไม่เช่นนั้นก็อยู่ไม่ได้ เป็นกระบวนการที่สะสมเป็นระยะเวลายาวนานว่าทำอะไรประชาชนจึงมีชีวิตอยู่ได้โดยสอดคล้องกับธรรมชาติที่นั่น ความรู้ด้านต่างๆ จะเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่ได้แยกออกเป็นวิชาๆ ตามที่ร่ำเรียนกัน ชาติหรือชุมชนที่ดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ต้องมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก และถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมสืบต่อกันมา การพัฒนาใดๆ จึงต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือไม่นั้น การพัฒนานั้นๆ อาจทำให้เสียสมดุลในชีวิตและสังคม

ธวัช ปุณโณทก (2531) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสมกันมา

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ สะสม การสังเกต การทดลองใช้ ถ่ายทอดประสบการณ์มาเป็นระยะเวลายาวนาน และมีการถ่ายทอดสู่รุ่น เป็นการพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการเรียนรู้จากความจริงในการดำเนินชีวิต ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

4.1 องค์ประกอบและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากสังคมอื่น สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างมีหลายประการด้วยกัน ดังนี้

4.1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยเกิดจากพื้นฐานทางการเกษตร เนื่องจากคนไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 80 ของประชากรทั้งประเทศ ชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการทำไร่ นา การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การจับสัตว์น้ำ ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น “เกวียน” ใช้ในการขนส่งผลิตผลทางการเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำ เครื่องมือในการเก็บเกี่ยวผลผลิตต่างๆ เป็นต้น

4.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่มาจากพุทธศาสนา คนไทยนับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 95 คำสอนของศาสนาพุทธ รวมทั้งประเพณีเกี่ยวกับศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างภูมิปัญญา เช่น การทำบาตรพระ การหล่อพระพุทธรูป การหล่อและแกะสลักเทียนพรรษา การก่อสร้างโบสถ์ เจดีย์ จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ เป็นต้น

4.1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เกิดจากการทดลองใช้ชีวิตจริง เช่น เรื่องเกี่ยวกับยาสมุนไพร การนวดไทย อาหารไทย น้ำดื่มสมุนไพร การทำข้าหลายๆ ครั้ง จนมั่นใจว่าเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จึงบันทึกเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ต่อไป

4.1.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยมีการบอกเล่าสืบต่อกันมา เมื่อสามารถแนวปฏิบัติเรื่องใดได้ชัดเจนแล้ว ก็จะมีการจดจำเอาไว้หรือบันทึกไว้ด้วยใบลาน แล้วบอกเล่าให้คนรุ่นลูกรุ่นหลานได้ทราบ และปฏิบัติต่อไปได้ด้วยไม่ต้องเสียเวลาศึกษาหรือทดลองทำอีก จึงทำให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นเก่าไปสู่คนรุ่นใหม่ เป็นเสมือนมรดกของสังคมไทย

ประเภท ๖๖ (2530) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีการบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

เสรี พงศ์พิศ (2529) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะ ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
- 2.2 ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือชุมชน
- 2.3 ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ทั้งหมดทั้ง 3

ลักษณะนี้ คือ ชีวิตของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ

4.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อสังคมหลายประการ (นิคม ชมภูหลง, 2548) ดังนี้

1. ทำให้เกิดความสงบสุข ทั้งในชุมชน หมู่บ้าน หรือในส่วนของชาวบ้านเอง และสามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2. ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ในการลดการพึ่งพาตนเองจากสังคมภายนอก

3. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย

4. ใช้ในการกำหนดแนวทางการทำงานของกลุ่มบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ให้สอดคล้องและผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

5. ทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่น รัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่

ยศ สันตสมบัติ (2542) ได้กล่าวว่า ธรรมชาติของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่กลุ่มชนต่างๆ ได้สั่งสม สืบทอดและพัฒนามาเป็นเวลานานนับพันปีเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในแง่ที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการศึกษาเชิงประจักษ์ ผ่านการพิสูจน์ทดลองและ

กระบวนการคิดสรร ปรับปรุงและพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ ภูมิปัญญามีข้อแตกต่าง กันจาก วิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่น พื้นที่หรือระบบนิเวศใด ระบบนิเวศหนึ่ง องค์ความรู้เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างมนุษย์ สัตว์ พืช พลังตามธรรมชาติ ที่ดิน แหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศ โดยเฉพาะในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงก่อร่างสร้างตัวจากความเข้าใจอย่างชัดแจ้งในสัมพันธ์ภาพของ สรรพชีวิตต่างๆ ที่ก่อเกิดดำรงอยู่และแตกดับไปภายในระบบนิเวศชุดนั้น ความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งนำไปสู่ ความสามารถในการบริหารจัดการ ปรับแต่ง ใช้ประโยชน์และพัฒนาทรัพยากรในระบบชุดนั้นอย่างยั่งยืน

ประการที่สอง ลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นพันเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับมิติทางวัฒนธรรมและสิทธิของชุมชน กล่าวคือ จากมุมมองในด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบทุกชุดประกอบขึ้นบน เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างกลุ่มคน ครอบครัว เครือญาติและชุมชนกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ดำรงอยู่ ร่วมกันภายในระบบนิเวศท้องถิ่นชุดนั้น วิธีคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศลักษณะเช่นนี้ ถูกนำเสนอในเรื่องเล่า หรือนิทานพื้นบ้าน ที่กล่าวถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างคนกับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกันทางสายเลือด การแต่งงาน หรือการเป็นพันธมิตรในรูปแบบต่างๆ ในยุคปัจจุบันอันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น อย่างรวดเร็ว

สามารถ จันทรสุรีย์ (2533) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิด ได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่สามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัย ศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาชีวิตได้ในท้องถิ่น ซึ่งจะสะท้อนออกมา 3 ลักษณะ ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ หรือระบบการผลิต
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชนหรือระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย หรือระบบ ความเชื่อ

สมจิต พรหมเทพ (อ้างถึงใน กฤษฎา ศรีธรรมมา และคณะ 2549) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญา ชาวบ้าน มีความสำคัญต่อชาวบ้าน ครอบครัว และชุมชน ดังต่อไปนี้

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่อดีตอันยาวนานจนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของ ตนเอง และชุมชนตลอดมา
2. เป็นมรดกทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคนประพฤติ ปฏิบัติอย่างมองเห็นแนวทางที่ดี และอย่างมีความเชื่อสืบทอดกันมา
3. เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่ายิ่ง ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์
4. เป็นข้อมูลพื้นฐานการดำรงชีวิต และการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
5. เป็นแนวทางนำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชน
6. ช่วยเพิ่มความสมดุลระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกับประชาชน เพราะต่างพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสำคัญกับท้องถิ่นใน 3 ประการ ดังนี้ (ประเวศ วะสี 2530)

ประการที่ 1 มีความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ หรือความชัดเจนในชีวิตและสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ เพราะฉะนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องในท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก

ประการที่ 2 มีความเชื่อมโยงและบูรณาการสูง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง มีความเป็นบูรณาการสูง ในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ความเชื่อเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ เป็นต้น ทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ พิธีลอยกระทง พิธีแรกนาขวัญ ฯลฯ พิธีดังกล่าวเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่นำเอาธรรมชาติมาสร้างให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คนเคารพธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ

ประการที่ 3 มีความเคารพผู้อาวุโส เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้ความสำคัญแก่ผู้ที่มีประสบการณ์ มีความเคารพผู้อาวุโส โดยยึดถือว่าผู้อาวุโสเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าผู้เยาว์

สรุปได้ว่า ลักษณะความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม มีวัฒนธรรม มีความเชื่อของสังคมโดยไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง มีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา มีความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว มีการกระทำ ความประพฤติของคนต่างๆ ในครอบครัว มีความสะดวกสบาย ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ มีความสัมพันธ์กับคน กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้กับคนในชุมชน

4.3 ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อ้างถึงใน วราวุธ ผลานันท์ และคณะ 2549) ได้กำหนดสาขาย่อยของภูมิปัญญาชาวบ้านในการคัดเลือกและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมไว้ 5 สาขา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านเกษตร เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่น การแก้ไขโรคและแมลง) และรู้จักปรับใช้เทคโนโลยี ฯลฯ

2. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร การรักษา การถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเคารพแม่น้ำ แผ่นดิน พืชพันธุ์ธัญญาหาร โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ฯลฯ

3. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน ได้แก่ กองทุนต่างๆ ในชุมชน เช่น สหบาลข้าว (ธนาคารข้าว) สหกรณ์ ร้านค้า กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ฯลฯ

4. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค เช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรให้สามารถบริโภคโดยตรง ได้แก่ การใช้เครื่องมือและครกตำข้าว การรู้จักประยุกต์เทคโนโลยีใหม่มาใช้แปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้า

5. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน เช่น หมอพื้นบ้าน หมอธรรม และผู้รอบรู้เรื่องสมุนไพร

4.4 ลักษณะการถ่ายทอดของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน จำแนกตามลักษณะของการถ่ายทอดไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้ (เสรี พงศ์พิศ 2533)

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้านต่างๆ ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น (กฤษฎา ศรีธรรมมา และคณะ 2549)

อบเชย แก้วสุข (อ้างถึงใน สุดารัตน์ ภัทรดุลย์พิทักษ์ และคณะ 2548) ได้กล่าวถึง การถ่ายทอดความรู้ คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน หรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนจากสถาบันใดๆ แต่จะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมปะกิต คือ การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจากการเลียนแบบและจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัว และใช้การถ่ายทอดโดย

1. ใช้วิธีสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม

2. ใช้วิธีปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย สาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริงและปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริง นำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น กลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น ส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัว เป็นญาติโดยสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่าง ผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหนมากจะไม่แพร่พรายให้คนอื่นรู้

3. สื่อต่างๆ ในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท ภูมิปัญญาสามารถถ่ายทอดความรู้โดยใช้สื่อต่างๆ ได้อย่างสะดวก หน่วยงานต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนภูมิปัญญาก็สามารถถ่ายทอด สืบความรู้ได้อย่างกว้างขวาง

4. ความจำเป็นในการผลิต ทำให้ภูมิปัญญาต้องถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากคนในครอบครัวหรือผู้สืบสายเลือด เพื่อต้องการเพิ่มผลผลิตสู่ตลาด สาขาภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานนั้นๆ มาอย่างมากมาย ความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่นำมาปฏิบัติ มีผลผลิตที่เป็นรูปธรรม เป็นความรู้ที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความรู้ความสามารถดังกล่าว เป็นสิ่งที่สะสมมานาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุผลในตัวเองที่น่าศึกษา ควรอนุรักษ์และสืบทอด ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมียุ่อยู่มากมายในท้องถิ่น แต่ละคนต่างมีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีผลงานเพื่อการดำรงชีวิตที่แตกต่างออกไปหลายด้าน หลายสาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และมีผลงานด้านการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่นาสวนผสม ฯลฯ โดดเด่น เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างเพียงพอ มีรายได้จากผลผลิตด้านนี้ มีแนวคิดที่ดี แปลงใหม่ที่เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนาอาชีพด้านนี้ได้อย่างน่าสนใจ เช่น เป็นผู้คิดริเริ่มการทำเกษตรกรรมผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2. สาขากรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานโดดเด่นในด้านอาหาร เป็นต้นดำเนินการปรุงอาหารที่มีรสชาติอร่อย ให้คุณค่าด้านโภชนาการ ใช้วัสดุที่มีราคาไม่แพง วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รู้จักคิด ดัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่ หรือเป็นผู้ที่สืบสานตำรับตำราที่มีอาหารรสเลิศ สามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำส้มหรือแหนม ขนมต่างๆ ฯลฯ ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม สามารถทำเป็นอาชีพจำหน่ายได้ สามารถทำเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น การทำผ้านวม การตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ ด้านที่อยู่อาศัย สามารถจัดบ้านเรือน บริเวณได้น่าอยู่อาศัยตามอัตภาพ ทำให้มีสุขภาพอนามัยในการอยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานโดดเด่นในด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า หน้าผา การสักกลาย ฯลฯ ด้านประติมากรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอ่ง สลักกลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ ฯลฯ ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ในสิ่งที่ทำมือ เช่น เครื่องจักสานต่างๆ ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านการจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งกลวดลายบนแผ่นผ้า ฯลฯ ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการละเล่นพื้นบ้าน คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านการเล่นดนตรี การขับลำ การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอรำ การเล่นหนังปราโมทัย ลิเก เพลง กันตรึม เจริญ ฯลฯ

4. สาขาสุขภาพสุข คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านการใช้ยาสมุนไพร การรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ หมอตำแย ฯลฯ

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น ฯลฯ

6. สาขาอื่นๆ ภูมิปัญญาด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภูมิปัญญาหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้ ด้านพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น หมอสูตรขวัญ ด้านดาราศาสตร์ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานด้านโหราศาสตร์ หรือหมอดู ฯลฯ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของท้องถิ่นนั้นๆ

5. แนวคิดการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2547) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ร่วมกันจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน สำหรับนำมาใช้ปรับปรุงงาน และเพื่อยกระดับความสามารถในการค้นหาความรู้จากภายนอกเข้ามาใช้ในการทำงาน โดยมีเป้าหมายของงานในระดับที่เกิดผลสัมฤทธิ์อย่าง

๖
๖๓๖,๖๘๖
๗๒๙

นำภาคภูมิใจไปสู่การสร้างนวัตกรรมจากการทำงาน และมีการสั่งสมความรู้สำหรับการทำงานไว้ภายในองค์กรหรือหน่วยงานหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในรูปของคลังความรู้ที่มีระบบการจัด เก็บให้ค้นหาหาข้อมูลได้อย่างสะดวก ค้นหาได้ตลอดเวลา ได้ทันทีที่ต้องการ และมีการปรับปรุงคลังความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ ไม่เป็นความรู้ที่เก่าเก็บหรือล้าสมัย

ยุทธนา แซ่เตียว (อ้างถึงใน วรารุช ผลานันท์ และคณะ 2549) อธิบายไว้ว่า การจัดการความรู้ เป็นการนำความรู้มาใช้พัฒนาขีดความสามารถขององค์กรให้ได้มากที่สุด โดยมีกระบวนการในการสรรหาความรู้ เพื่อถ่ายทอดและแบ่งปันไปยังบุคลากรเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

เบลจีส อูท (Beijerse Uit, 2000) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการความรู้ คือ การบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร โดยใช้ปัจจัยการสร้างความรู้เพื่อช่วยกระตุ้นให้พนักงานสามารถพัฒนาสมรรถนะหลัก นอกจากนี้การจัดการความรู้ช่วยให้ระบบข้อมูลภายในองค์กรมีความง่ายต่อการจัดการและการนำไปใช้

เคอมาลี (Kermally 2002) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการความรู้ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่ก่อให้เกิดการสนับสนุน การสร้างและถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร แรงจูงใจของพนักงาน ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า และระบบต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2548) กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การยกระดับความรู้องค์กร เพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน และกว้างขวาง ไม่สามารถให้นิยามด้วยถ้อยคำสั้นๆ ได้ ดังนั้น ต้องให้นิยามหลายข้อจึงครอบคลุมความหมาย ได้แก่

1. การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ แต่เทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์ โดยตัวของมันเอง ไม่ใช่การจัดการความรู้

2. การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนความรู้ ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ พฤติกรรมภายในองค์กรเกี่ยวกับวัฒนธรรม พลวัต และวิธีปฏิบัติมีผลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและสังคมมีความสำคัญต่อการจัดการความรู้อย่างยิ่ง

3. การจัดการความรู้ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์กร รวมทั้งต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่ง แนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ การติดตามความก้าวหน้าของคน และดึงคนมีความรู้ไว้ในองค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2555) กล่าวว่า การจัดการความรู้ มาจากคำว่า Knowledge และ Management หมายถึง การจัดการสารสนเทศ (Information) และการบริหารคน (People) ในทุกองค์กรมีการใช้สารสนเทศที่จัดเก็บไว้ในรูปดิจิทัล และจัดเก็บเป็นความรู้ใหม่ที่บุคคลในองค์กรมีเพื่อเผยแพร่และแบ่งปันการใช้สารสนเทศในองค์กร จึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบ

อินเทอร์เน็ต และโซลูชันกรุปแวร์ เป็นเครื่องมือ โดยการจัดการความรู้นั้นไม่เพียงเฉพาะความรู้ในองค์กร แต่เป็นความรู้นอกองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานขององค์กรด้วย

โรโอโกะ โดยยามา (Ryoko Toyama, 2000) ได้ให้ความหมาย การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการเพื่อเอื้อให้เกิดความรู้ใหม่ โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่และประสบการณ์ของคนในองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่จะทำให้มีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งทางธุรกิจ

ชาสสเกล (Chascale, 2000) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการความรู้ คือ การติดต่อสื่อสารโดยยึดหลักการปฏิบัติที่ดีที่สุด และแบ่งปันความรู้ที่ได้จากการทำงานในอดีตแล้วนำกลับมาใช้ใหม่

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ เป็นระบบการบริหารจัดการ และแลกเปลี่ยนสารสนเทศต่างๆ ซึ่งได้แก่ ข้อมูล ความรู้ รวมทั้งประสบการณ์และความชำนาญต่างๆ ของบุคลากร โดยเริ่มจากการรวบรวมสารสนเทศและประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเผยแพร่ เข้าถึงและนำไปใช้ ระบบนี้ทำให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์

5.1 ความสำคัญของการจัดการความรู้

- 5.1.1 ช่วยเพิ่มผลผลิตให้แก่องค์กร
- 5.1.2 ก่อให้เกิดการแบ่งปันกระบวนการและการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดขององค์กร
- 5.1.3 ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้าและผู้รับบริการ
- 5.1.4 สร้างความได้เปรียบทางการตลาดและการแข่งขัน
- 5.1.5 สนับสนุนให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
- 5.1.6 สนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 5.1.7 สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ภายในองค์กร
- 5.1.8 ช่วยในการดึงดูดและรักษาต้นทุนมนุษย์หรือทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร
- 5.1.9 สนับสนุนภาวะผู้นำและก่อให้เกิดการตัดสินใจที่ถูกต้อง
- 5.1.10 ก่อให้เกิดต้นทุนทางโครงสร้างและการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่
- 5.1.11 ทำให้เกิดความเป็นไปได้ของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

5.2 เป้าหมายของการจัดการความรู้

กฤษญา ศรีธรรมมา และคณะ (2549) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้มีเป้าหมาย 3 ประการใหญ่ๆ ได้แก่ ประการแรก การจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น ประการที่สอง การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคน คือ พัฒนาผู้ปฏิบัติงานในทุกๆระดับ แต่ที่จะได้ประโยชน์มากที่สุดคือ พนักงานระดับกลาง และพนักงานชั้นผู้น้อย ประการสุดท้าย การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาฐานความรู้ขององค์กรหรือหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีศักยภาพในการฟันฝ่าความยากลำบาก หรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้ดีขึ้น

ดังนั้น การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการนำทุนปัญญาไปสร้างคุณค่าและมูลค่า ซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมได้

5.3 แนวทางรวบรวมวิเคราะห์ และสังเคราะห์การจัดการความรู้

การจัดการความรู้มีแนวทางในการรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ ดังนี้

5.3.1 กระบวนการ ของการจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ขึ้นใช้เอง จากการทำงาน เพื่อหาช่องทางใหม่ๆ หรือหานวัตกรรมในการทำงานทำให้การทำงานหรือการประกอบ กิจกรรมได้ผลดีขึ้น หรือก้าวสู่กระบวนการขั้นใหม่ กระบวนการสร้างความรู้ขึ้นใช้เองน่าจะมีทั้งทำโดยจงใจหรือตั้งใจที่ทำโดยไม่จงใจ แต่เกิดผลเป็นการสร้างความรู้ และกระบวนการสร้างความรู้ ทำอย่างต่อเนื่อง ควรหาทางระลึกย้อนกลับไปและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว นำมาวิเคราะห์ ทบทวน สังเคราะห์ขึ้นเป็นแนวทางสำหรับจัดกระบวนการของประชาคมต่อไปหรือสำหรับแลกเปลี่ยนให้ประชาคมอื่นได้นำไปเป็นแนวทาง และปรับใช้

5.3.2 การค้นหาความรู้จากภายนอก สำหรับนำมาใช้ประโยชน์ ดำเนินการอย่างไรบ้าง ในสถานการณ์ใดที่ทำให้มีการค้นคว้าหาความรู้จากภายนอกอย่างขยันขันแข็งมากกว่าปกติ แหล่งความรู้ที่ซึ่มีที่ใดบ้าง แหล่งใดจัดว่าเป็นแหล่งที่ดี ตัวอย่างใด วิธีการค้นคว้าอย่างไร บุคคลหรือสมาชิกในองค์กรหรือเครือข่ายที่มีความสามารถพิเศษในการค้นคว้าหาความรู้จากภายนอกมีลักษณะอย่างไร มีการเปรียบเทียบคัดเลือก หรือผสมผสานระหว่างความรู้ที่ค้นคว้ามาจากภายนอก กับความรู้ที่สร้างขึ้นเองจากการทำงานอย่างไรบ้าง เป็นต้น

5.3.3 การตรวจสอบ คัดเลือกความรู้ คัดเอาความรู้ที่ไม่แน่นอนย่ำหึ่งไป เอาความรู้ที่ไม่เหมาะสมต่อการใช้งานในบริบทกลุ่มหรือองค์กรทิ้งไป ทำอย่างไร มีความรู้มากน้อยแค่ไหน ที่ถูกคัดออก โดยกระบวนการนี้ ยกตัวอย่างหรือแสดงตารางบรรยายชื่อความรู้ดังกล่าว ระบุว่า ตัดทิ้งเพราะเหตุใด ผ่านกระบวนการตรวจสอบอย่างไร จึงเชื่อว่าเป็นความรู้ที่น่าเชื่อถือหรือไม่เหมาะสม คนที่มีลักษณะแบบใดที่มีความสามารถในด้านนี้เป็นพิเศษ ถ้าจะพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มหรือองค์กรในด้านการตรวจหรือคัดเลือกความรู้ ควรมีวิธีการดำเนินงานอย่างไร เป็นต้น

5.3.4 การกำหนดความรู้ที่จำเป็นสำหรับใช้งาน มีการกำหนดหรือไม่ ถ้ามีการกำหนด โปรดระบุว่ามีความรู้ด้านใดบ้าง กระบวนการกำหนดอย่างไร ใช้เกณฑ์อะไร มีการปรับปรุงข้อกำหนดหรือไม่ ถ้ามีทำบ่อยแค่ไหน บุคคลที่เป็นแกนนำในด้านนี้ คือใครบ้าง ทำไมจึงเป็นคนที่ทำภารกิจนี้ได้ดี เป็นต้น

5.3.5 การจัดหมวดหมู่ความรู้ และจัดเก็บให้อยู่ในลักษณะให้ค้นหาง่าย และอยู่ในลักษณะที่ใช้ทำงานได้ง่าย มีการทำบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร ใครเป็นผู้นำ มีการปรับปรุงบ่อยแค่ไหน กลไกให้เกิดการปรับปรุง คือ อะไร และนำเสนอความรู้ดังกล่าวในรูปแบบใด

5.3.6 กระบวนการถ่ายทอด/แลกเปลี่ยนความรู้ ภายในองค์กรหรือเครือข่าย ดำเนินการอย่างไร เน้นความรู้แบบไหน (Tacit, Embedded, Explicit) มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ต่างแบบอย่างแตกต่างกันอย่างไร

6. แนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) คือ ความรู้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงของแต่ละปัจเจกบุคคลภายในองค์กรเช่นเดียวกัน ความรู้ในเชิงปฏิบัติการของพวกเขา ได้แก่ ความรู้ในตัวคน ความรู้จักภูมิปัญญา (Tacit Knowledge) เป็นความรู้โดยนัยที่แต่ละคนมี แต่ไม่ได้ถ่ายทอดมา และความรู้ทางทางด้านเทคโนโลยี

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญา ต้องเริ่มต้นจากความเป็นจริง คือ ผลได้สุดท้าย หรือไม่ก็เริ่มที่บุคคลหรือสถาบันหรืองานที่ทำไว้แล้ว ส่วนนี้อนุญาตนำเสนองานวิจัยที่ได้ทำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นสี่ภาค ซึ่งได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วสองครั้ง ครั้งแรกทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดพิมพ์เป็นเล่มเดี่ยว ตอนหลังสำนักพิมพ์อมรินทร์และมูลนิธิปัญญาเอามาพิมพ์ และแยกจากเล่มเดี่ยวออกเป็นห้าเล่ม หลายที่มีตัวอย่างว่า จากงานวิจัยอันนี้ได้ช่วยทำให้การศึกษาเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาสะตอก คล่องตัวขึ้นในเบื้องต้น นอกจากนั้นทางมูลนิธิหมู่บ้าน โดยอาจารย์เสรี พงศ์พิศ ได้เอาเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านสมัยใหม่ ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของชาวบ้านเก่งๆ มาประมวลเอาไว้เป็นเล่ม เช่น ภูมิปัญญาของกลุ่มอินแปง ที่สกลนคร ก็นับเป็นตัวอย่างที่ดีอีกอันหนึ่ง แหล่งข้อมูลสำคัญเพื่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกแหล่ง คือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน หรือพิพิธภัณฑ์ชุมชน กรณีตัวอย่างที่โดดเด่น คือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี ที่พิษณุโลก ซึ่งเป็นที่รวมภูมิปัญญาทั้งด้านอาหารสมุนไพร เครื่องมือจับปลา การทำมาหากิน การปลูกบ้าน การดำรงชีวิตที่แสดงความชำนาญฉลาดของคนในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน คือ ปิง วัง ยม น่าน ว่าเขาสัมพันธ์กับแม่น้ำอย่างไร เขาพัฒนาวัฒนธรรมการกิน การอยู่อย่างไร มีการแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมอื่นที่เป็นเพื่อนบ้านอย่างไร และพัฒนาขึ้นมาเป็นอะไร ตัวอย่าง เช่น เขารู้นิสัยปลาแต่ละชนิดว่ากินอะไร ขนาดของปลาแค่ไหน แล้วออกแบบเครื่องมือจับปลาอย่างไร จุดนี้เป็นแหล่งข้อมูลที่เราต้องไปหาของจริงจากพื้นที่นั้นๆ แล้วเอามาวิเคราะห์ประมวลขึ้นเป็นระบบอีกทีหนึ่ง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2546) ได้กล่าวถึง การทำงานเรื่องสมุนไพรมากกว่า 20 ปี จนบัดนี้ก็ยังทำงานเรื่องสุขภาพ แต่พอมาพูดเรื่องการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้คิดถึงบทสนทนาของโสกราตีส กับแมนโน โสกราตีส ถามว่า ความดี คือ อะไร แมนโน ตอบว่า ความดี/คุณธรรม หรือการรักมิตร รังเกียจศัตรู และตอบอะไรอีกหลายอย่าง เช่นเดียวกัน ถ้าแมนถามว่า สี คือ อะไร เราตอบว่า สีแดง สีเขียว สีอะไร ต่อมืออะไร หรือแมนถามว่ารูปทรง คือ อะไร ตอบว่า สีเหลี่ยม สามเหลี่ยม ทรงกลม อันนั้นเป็นเพียงแค่ลักษณะ แต่ถ้าถามกันจริงๆ ว่า รูปทรง คืออะไร ความดี คืออะไร หรือสีคืออะไร เราจะตอบอย่างไร ถ้าตอบตรงนั้นไม่ได้ การจัดการความรู้หรือการจัดการฐานข้อมูล “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จะไม่มีทางจัดการได้เลย เพราะเราจับได้แต่สิ่งที่เป็นเพียงภาพปรากฏของสิ่งเหล่านั้น ซึ่งมักเปลี่ยนแปลงไปเสมอ แล้วเราจะจับอะไรที่เป็นแก่นสาร อะไร คือ แก่นสารของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตรงนี้ทำให้คิดว่า ตัวเองอาจจะเหมือนแมนโน ที่ไม่สามารถตอบคำถามของโสกราตีสได้ว่าความดี/คุณธรรม คือ อะไร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คืออะไร เพียงบอกได้แค่ลักษณะของมันว่ามีอะไรบ้าง ยกตัวอย่างประสบการณ์ที่ทำงานในเรื่อง

สมุนไพรวัดไปเก็บข้อมูลจะเห็นพฤติกรรมหลายอย่างของชาวบ้าน ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาของเขา ครั้งหนึ่งเคยไปเก็บข้อมูลที่ภาคเหนือ ตอนเช้าๆ ออกมาเดินเล่น เห็นชาวบ้านเข้าป่าไปเก็บห่อไม้ ซึ่งแถวนั้นมีเยอะ แต่เขาเก็บไปไม่กี่ห่อ เลยถามเขาว่า “ทำไมเก็บไม่หมด เหลือเยอะเลย” เขาตอบว่า สนใจมากกว่า “ก็เหลือไว้ให้คนอื่นเก็บบ้าง เหลือให้มันขึ้นบ้าง ปีหน้าจะได้มาเก็บอีก ถ้าเราเก็บหมด มันจะไม่เหลือ” สิ่งนี้สะท้อนอะไร ชาวบ้านอาจไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นภูมิปัญญา เพราะมันอยู่ในวิถีชีวิตโดยปกติของเขา แต่คนสมัยใหม่อย่างพวกเรามองเข้าไป ทำให้เห็นว่าชาวบ้านเขามีวิถีคิดเป็นนิเวศทัศน์ที่สำคัญมากกว่าของบางอย่าง ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของเราเพียงอย่างเดียว แต่ควรรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของสังคมของสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ทว่าทัศนคติอย่างนี้กำลังจะหมดไป เพราะมีทัศนคติใหม่เข้ามาแทน คือ คุณต้องเอาให้หมด ไม่ต้องเหลือให้คนอื่น สรุปลงจากการศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังเป็นเรื่องใหม่ มีคนสนใจในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก แต่เอกสารอ้างอิงน้อย ในแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่มีการจัดการความรู้ไปใช้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงาน องค์กร เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์

องค์ประกอบหลักๆ ทั้ง 6 องค์ประกอบของวงจร KM ประกอบด้วย (วรรณิ ทองระย้า 2549) ได้กล่าวไว้ว่า

6.1 การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรม (Transition and Behavior Management)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับองค์กร เพราะวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กรและเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากยิ่ง การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพเริ่มต้นจากการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

6.2 การสื่อสาร (Communication)

การสื่อสารเป็นหัวใจหลักที่ทำให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจถึงสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น สิ่งที่ต้ององค์กรจะต้องสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจก็คือ องค์กรกำลังจะทำอะไร ทำไปเพื่ออะไร จะเมื่อไหร่ และจะทำอย่างไร ถ้าองค์กรสามารถสื่อสารสิ่งเหล่านี้ให้พนักงานทุกคนยอมรับทราบได้อย่างชัดเจน ก็จะเป็นก้าวแรกที่ทำให้พนักงานสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ รวมถึงเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพนักงานเอง องค์กรต้องมีการวางแผนการสื่อสารที่เป็นระบบและทำการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง トラบเท่าที่องค์กรต้องการให้การจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นวัฒนธรรม การสื่อสารเกี่ยวกับการจัดการความรู้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลักๆ 3 อย่าง

6.2.1 เนื้อหาของเรื่องที่ต้องการจะสื่อสาร

6.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะสื่อสาร

6.2.3 ช่องทางในการสื่อสาร

6.3 กระบวนการและเครื่องมือ (Process and Tools)

กระบวนการและเครื่องมือเปรียบเสมือนแกนหลักของการจัดการความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการและเครื่องมือต่างๆ ที่จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมของการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร กระบวนการและเครื่องมือจะช่วยให้กระบวนการความรู้สามารถเกิดขึ้นได้รวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น การเลือกใช้เครื่องมือและกระบวนการนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับความรู้อย่าง 2 ประเภท คือ Tacit และ

Explicit กระบวนการและเครื่องมือสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนหลักๆ คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

กระบวนการและเครื่องมือส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ จะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับความรู้ประเภท Tacit เนื่องจากความรู้ที่อยู่ในตัวคนจะสามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนได้ดีที่สุด โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ ตัวอย่างของเครื่องมือที่องค์กรสามารถนำมาใช้เพื่อช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ประเภท Tacit ภายในองค์กร เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice) การสับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (Secondment) เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Forum)

6.4 การฝึกอบรมและการเรียนรู้ (Training and Learning)

วัตถุประสงค์ขององค์กร ประกอบนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรทุกระดับสำหรับการจัดการความรู้ โดยที่องค์กรจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวทางและหลักการของการจัดการความรู้แก่บุคลากรเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการและแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร นอกจากทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้แล้ว องค์กรควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการความรู้ ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้บุคลากรภายในองค์กรมองเห็นสิ่งที่จะพวกเขาจะได้รับจากการจัดการและแลกเปลี่ยนความรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับบางองค์กรที่มีการนำระบบหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้เพื่อช่วยในการจัดการความรู้ที่อาจจะต้องให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ระบบหรือเทคโนโลยีดังกล่าวแก่บุคลากร เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6.5 การวัดผล (Measurements)

การวัดผลเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยบอกถึงสถานะของกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์กร ผลจากการวัดจะสะท้อนถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ รวมถึงปรับปรุงให้กระบวนการต่างๆ ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ของการวัดผลจริงๆ จึงไม่ใช่เป็นการควบคุม แต่เป็นการบริหารจัดการและการเรียนรู้ พัฒนาการวัดและผลจากการวัดจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การริเริ่มการจัดการความรู้ภายในองค์กร ประสบผลสำเร็จแบบยั่งยืนได้ ผู้บริหารขององค์กรย่อมต้องการที่จะเห็นผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงผลประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนและการจัดการความรู้ถ้าต้องมีการลงทุนเพิ่มเติมในเรื่องระบบต่างๆ หรือการตัดสินใจที่จะให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้

6.6 การยกย่องชมเชยและให้รางวัล (Recognition and Rewards)

องค์กรอาจต้องใช้การยกย่องชมเชยและให้รางวัลเป็นแรงจูงใจในช่วงเริ่มต้นเพื่อโน้มน้าวให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการแลกเปลี่ยนความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ แต่ในระยะยาวแล้วสิ่งที่สามารถโน้มน้าวให้บุคลากรในองค์กรสนใจแลกเปลี่ยนความรู้ได้ดีที่สุดก็คือ “ประโยชน์” ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

7. กลยุทธ์ในการจัดการความรู้

วรรณิ ทองระย้า (2549) ได้กล่าวถึง กลยุทธ์ของการจัดการความรู้มีวิธีการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

7.1 กำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน

การเริ่มต้นที่เป็นระบบชัดเจนควรเริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ที่จะให้มีการใช้การจัดการความรู้แล้วจึงสานวิสัยทัศน์ของสมาชิกทุกคนให้เกิดการร่วมรับรู้และสร้างความเข้าใจในคุณประโยชน์ที่ได้รับเพื่อนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในลำดับต่อไป

7.2 กำหนดกลยุทธ์ที่จะดำเนินการ

หัวใจสำคัญที่มีต่อความสำเร็จของการนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ปฏิบัติ อยู่ที่กลยุทธ์ในการดำเนินการ ความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะดำเนินการ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้สมาชิกทุกคนในองค์กรได้ร่วมมือกันมีผลต่อความสำเร็จ ดังนั้น ควรมีการกำหนดกลุ่มผู้ดูแลเพื่อประสานกิจกรรมให้สอดคล้องกันทั้งในส่วนของการชี้แนะ การปลูกฝัง การปฏิรูป การปรับตัว

7.3 การพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์องค์กรที่ชัดเจน และปฏิบัติได้ การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน อันประกอบด้วย เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งสถานที่ที่จะเอื้ออำนวยให้กระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคนในองค์กร มีระบบการบริหารจัดการและระบบการทำงานที่ดีและได้มาตรฐาน

7.4 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

เป็นขั้นตอนของการพัฒนาสมาชิกแต่ละบุคคลในองค์กรให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นในเรื่องทัศนคติ และค่านิยม ทักษะและความสามารถ รวมทั้งความภูมิใจและความรู้สึกมีส่วนร่วม

7.5 การวัดผลการเรียนรู้

สามารถวัดได้ตามระดับต่างๆ ดังนี้ คือ วัดเป็นรายบุคคล วัดตามกิจกรรม วัดจากตัวระบบ

8. กระบวนการความรู้ (Knowledge Process)

สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า จากการศึกษากรอบความคิดของการจัดการความรู้ ซึ่งอธิบายสรุปขั้นตอนหลักๆ ของกระบวนการความรู้ไว้ ดังนี้

8.1 การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)

การค้นหาว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้าง ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้อะไรที่องค์กรจำเป็นต้องมี ทำให้องค์กรทราบว่ามีขาดความรู้อะไรบ้าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “รู้เรา” นั่นเอง โดยทั่วๆ ไป องค์กรสามารถใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Knowledge Mapping” หรือการทำแผนที่ความรู้ในขั้นตอนนี้เพื่อหาว่า ความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร จัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้้องค์กรวางขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประโยชน์ของแผนที่ความรู้ คือ ช่วยให้เห็นภาพของคลังความรู้ขององค์กร ทำให้องค์กรทราบว่ามีความรู้ที่ซับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือไม่ ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนเปลืองในการจัดเก็บ และรวบรวม และทำให้บุคลากรทุกคนทราบว่าองค์กรมีความรู้อะไร และจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ที่องค์กรสามารถใช้เป็นฐานในการต่อยอดขยาย

ความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการใช้เพื่อศึกษาผลกระทบการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานและการเคลื่อนย้ายแหล่งข้อมูลความรู้ต่อระบบต่างๆ ในองค์กร

8.2 การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

จากแผนที่ความรู้ องค์กรจะทราบว่ามีความรู้ที่จำเป็นต้องมีอยู่หรือไม่ ถ้ามีแล้วองค์กรก็จะต้องหาวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายไม่เป็นที่มารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสม และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องมี แต่ยังไม่มียังนั้น องค์กรอาจสร้างความรู้ดังกล่าวจากความรู้เดิมที่มีอยู่ก็ได้ หรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ นอกจากนี้ องค์กรอาจจะต้องพิจารณากำจัดความรู้ที่ไม่จำเป็นหรือล้าสมัยทิ้งไป เพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดเก็บความรู้ดังกล่าวให้ได้ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จ คือ บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อใช้ในการสร้างความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ระบบสารสนเทศก็มีส่วนช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันได้รวดเร็วขึ้น และทำให้การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

8.3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการแล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบนั้น หมายถึง การจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม การค้นหา การนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว

8.4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

นอกจากการจัดทำสารบัญความรู้อย่างเป็นระบบแล้วองค์กรต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่าย และใช้ได้ง่าย ซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ คือ 1) การจัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กรจะช่วยให้การป้อนข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ การจัดเก็บ การค้นหา และการใช้ข้อมูลทำได้สะดวก 2) การใช้ภาษาเดียวกันทั่วทั้งองค์กร นั่นคือ องค์กรควรจัดทำอภิธานศัพท์ของคำจำกัดความ ความหมายของคำต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน ซึ่งจะช่วยให้การป้อนข้อมูล/ความรู้ การแบ่งประเภท และการจัดเก็บได้มาตรฐานเดียวกัน ที่สำคัญต้องมีการปรับปรุงอภิธานศัพท์ให้ทันสมัยตลอดเวลา รวมทั้งต้องให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและเปิดใช้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว 3) การเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดีในแง่ต่างๆ เช่น ความครบถ้วน เที่ยงตรง ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

8.5 การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)

ความรู้ที่ได้มานั้นจะไร้ค่าหากไม่ถูกนำไปเผยแพร่ เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น องค์กรต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้ ทั้งความรู้ประเภท Explicit และ Tacit โดยทั่วไปการส่งหรือการกระจายความรู้ให้ผู้ใช้มี 2 ลักษณะ คือ 1) “Push” (การป้อนความรู้) คือ การส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้ใช้โดยผู้รับไม่ได้ร้องขอหรือต้องการหรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็นแบบ Supply-based เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ข่าวสารต่างๆ หรือข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือการบริการขององค์กร ซึ่งโดยทั่วไป มักจะทำให้ผู้รับรู้สึกได้ว่า ได้รับข้อมูล/ความรู้มากเกินไป หรือไม่ตรงตามความต้องการ 2) “Pull” (การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้) คือ การที่ผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้แต่เฉพาะข้อมูล/ความรู้ที่

ต้องการเท่านั้น ซึ่งทำให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูล/ความรู้ที่ไม่ต้องการมากเกินไป (Information Overload) การกระจายความรู้แบบนี้ เป็นแบบ “Demand-based”

8.6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

การจัดทำเอกสาร จัดทำฐานความรู้ รวมทั้งการทำสมุดหน้าเหลือง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ช่วยให้เข้าถึงความรู้ได้ง่าย และรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวใช้ได้ดีสำหรับความรู้ประเภท Explicit เท่านั้น สำหรับการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ประเภท Tacit นั้นจะต้องทำด้วยการพบปะตัวต่อตัว หรือเป็นกลุ่ม

8.7 การเรียนรู้ (Learning)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือ การเรียนรู้ของบุคลากรและนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร ดังนั้น ขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถึงแม้องค์กรจะมีวิธีการในการกำหนด รวบรวม คัดเลือก ถ่ายทอด และแบ่งปันความรู้ที่ดีเพียงใดก็ตาม หากบุคลากรไม่ได้เรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์ก็เป็นการสูญเปล่า

บดินทร์ วิจารณ์ (2547) ได้กล่าวถึง กระบวนการความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. Define การกำหนดชนิดของทุนทางปัญญา หรือองค์ความรู้ที่ต้องการ เพื่อตอบสนองกลยุทธ์ขององค์กรหรือการปฏิบัติงาน หรือการหาว่าองค์ความรู้หลักๆ ขององค์กร คือ อะไร (Core Competency) และเป็นองค์ความรู้ที่สามารถสร้างความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งได้อย่างเด่นชัด

2. Create การสร้างทุนทางปัญญาหรือการค้นหาใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้ว ด้วย การส่งไปศึกษาเพิ่มเติม การสอนงานภายในองค์กร หรือหากเป็นองค์ความรู้ใหม่ อาจจำเป็นต้องหาจากภายนอกองค์กร จากที่ปรึกษา การเรียนรู้จากความสำเร็จของผู้อื่น และการเทียบเคียง (Benchmarking)

3. Capture การเสาะหา และจัดเก็บองค์ความรู้ในองค์กรให้เป็นระบบ ทั้งองค์ความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อต่างๆ (Explicit Knowledge) และในรูปแบบประสบการณ์ (Tacit Knowledge) ให้เป็นทุนความรู้ขององค์กร ซึ่งพร้อมต่อการยกระดับความรู้ และขยายความรู้ให้ทั่วทั้งองค์กรได้โดยง่ายต่อไป

4. Share การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน เผยแพร่ กระจาย ถ่ายโอนความรู้ ซึ่งมีหลายรูปแบบและหลายช่องทาง เช่น การจัดงานสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน การสอนงานหรือในรูปแบบอื่นๆ ที่มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หรือมีการถ่ายโอนความรู้ในลักษณะเสมือน (Virtual) ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือระบบ E-Learning เป็นต้น

5. Use การใช้ประโยชน์ การนำไปประยุกต์ใช้งาน ก่อให้เกิดประโยชน์และผลสัมฤทธิ์เกิดขึ้น และเกิดเป็นปัญหาปฏิบัติ การขยายผลให้ระดับความรู้และขีดความสามารถในการแข่งขันในองค์กรสูงขึ้น

แทรพพ์ (Trapp 1999) ได้นำเสนอองค์ประกอบของการจัดการความรู้ (Components of a Holistic Approach to Knowledge Management) ไว้มี 9 ประการ ดังนี้

1. เป้าหมายความรู้ (Knowledge Goals)
2. การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification)
3. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition)
4. การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development)
5. การเคลื่อนย้าย/กระจายความรู้ (Knowledge Transfer/Distribution)

6. การใช้ความรู้ (Knowledge Usage)
7. การเก็บรักษาความรู้ (Knowledge Preservation)
8. การประเมิน/ทบทวนความรู้ (Knowledge Evaluation/Review)
9. การควบคุมความรู้ (Knowledge Controlling)

ส่วนคูซาร์ (Kuczaj 2001) ได้นำเสนอรูปแบบของกระบวนการในทางปฏิบัติของการจัดการความรู้ (KM Operational Process) ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. Identification of Need for Knowledge เป็นการระบุถึงความต้องการความรู้ ซึ่งประกอบด้วย การระบุความต้องการ (identification of needs) และการกำหนดความต้องการ (determination of requirement)

2. Knowledge Pull จุดประสงค์หลักประการหนึ่งของการจัดการความรู้ คือ “การแบ่งปันความรู้” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและยุ่งยากในกระบวนการจัดการความรู้ที่มีคุณค่าที่องค์การค้นพบ ควรถูกถ่ายทอดในกระบวนการดังกล่าว ประกอบด้วย

- 2.1 การสร้างเกณฑ์การสืบค้น
- 2.2 ค้นหาผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์
- 2.3 ประเมินผู้ผ่านการคัดเลือก
- 2.4 คัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
- 2.5 การปรับตัวของผู้ที่ถูกคัดเลือก

3. Knowledge Push เป็นกระบวนการของการส่งมอบความรู้ให้กับผู้ที่ต้องการ ประกอบด้วยกระบวนการย่อยๆ 2 ประการ ดังนี้

- 3.1 การแจ้งหรือประกาศให้ทราบถึงความรู้
- 3.2 การแบ่งปันความรู้ในโอกาสต่างๆ

4. Creation of Knowledge เป็นการสร้างความรู้ มีกระบวนการย่อยๆ 6 ประการ คือ

- 4.1 การระบุถึงความคิดใหม่ๆ
- 4.2 การประเมินความคิดใหม่ๆ
- 4.3 การรวบรวมผู้ที่อยู่ในข่ายที่มีความคิดใหม่ๆ
- 4.4 การประเมินผู้ที่อยู่ในข่ายที่มีความคิดใหม่ๆ
- 4.5 การคัดเลือกผู้ที่อยู่ในข่ายที่มีความคิดใหม่ๆ
- 4.6 การสร้างความรู้

5. Knowledge Collection and Storage เป็นการรวบรวมและจัดการความรู้ มีกระบวนการย่อยๆ 6 ประการ ดังนี้

- 5.1 การระบุถึงความรู้
- 5.2 การประเมินความรู้
- 5.3 การออกกำแบบสิ่งที่ใช้เก็บความรู้
- 5.4 การจัดความรู้ให้เป็นหมวดหมู่
- 5.5 การบูรณาการความรู้

5.6 การปรับปรุงแผนที่ความรู้ให้ทันสมัย

6. Knowledge Update เป็นการปรับปรุงความรู้ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการที่ไม่หยุดนิ่ง มีกระบวนการย่อยๆ 3 ประการ ดังนี้

- 6.1 การระบุความเปลี่ยนแปลง
- 6.2 การประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง
- 6.3 การปรับปรุงความรู้ให้ทันสมัย

ส่วน เพรบสที แรช และรอมฮาร์ดท์ (Probst, Raub and Romhardt 2000) ได้สรุปว่า การจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification)
2. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition)
3. การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development)
4. การแบ่งปัน/การกระจายความรู้ (Knowledge Sharing/Distribution)
5. การใช้ความรู้ (Knowledge Utilization)
6. การเก็บรักษา/จดจำความรู้ (Knowledge Retention)

ส่วน ทูร์บัน และคณะ (Turban and others) ได้แบ่งกระบวนการของการจัดการความรู้ ออกเป็น 6 ประการ คือ

1. ด้านการสร้างความรู้ (Knowledge Creation)
2. ด้านการจัดการและเก็บความรู้ (Knowledge Capture & Storage)
3. ด้านการประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)
4. ด้านการกระจายความรู้ (Knowledge Distribution)
5. การใช้ความรู้ (Use)
6. การติดตาม/ตรวจสอบ (Monitor)

จากองค์ประกอบและกระบวนการของการจัดการความรู้ข้างต้น สรุปเชิงเปรียบเทียบ องค์ประกอบของกระบวนการที่กล่าวมาแล้ว ดังตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 สรุปองค์ประกอบและกระบวนการของการจัดการความรู้

องค์ประกอบ/กระบวนการ	Marquardt (1996)	Trapp (1999)	Probst & Others (2000)	Kucza (2001)	Turban and Others
การระบุถึงความต้องการความรู้				✓	
เป้าหมายความรู้		✓			
การระบุถึงความรู้		✓	✓		
การจัดหาความรู้	✓	✓	✓		
การพัฒนาความรู้		✓	✓		
การเคลื่อนย้าย/กระจายความรู้	✓	✓	✓		✓
การใช้ความรู้	✓	✓	✓		

องค์ประกอบ/กระบวนการ	Marquardt (1996)	Trapp (1999)	Probst & Others (2000)	Kucza (2001)	Turban and Others
การเก็บรักษาความรู้		✓			✓
การประเมิน/ทบทวนความรู้		✓			✓
การควบคุมความรู้		✓			
การสร้างความรู้				✓	✓
การรวบรวมความรู้				✓	
การจัดการและการจัดเก็บความรู้	✓			✓	✓
การแบ่งปันความรู้				✓	
การกระจายความรู้				✓	
ความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง				✓	
การเก็บรักษา/จดจำความรู้			✓		
การเลือกหรือกรองความรู้					✓
การติดตาม/ตรวจสอบ					✓

ทั้ง 7 ขั้นตอนนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถสร้างและจัดการความรู้ทั้งที่มีอยู่เดิมภายในองค์กรและ
ความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กล่าวโดยสรุป การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการอันหนึ่ง ซึ่งองค์กรต่างๆ ได้สร้างคุณค่าขึ้นมา
จากคุณสมบัติทางด้านพื้นฐานความรู้และสติปัญญา (Intellectual and Knowledge-Based Assets)
ซึ่งการจัดการความรู้ได้ถูกนำไปพัวพันกับความรู้ ก่อเกิด แบ่งปัน สะสมขึ้นมาและใช้ประโยชน์ภายใน
สภาพแวดล้อมที่ร่วมมือกัน การจัดการความรู้ยังถูกนำไปเกี่ยวข้องกับแง่มุมอื่นๆ การจัดการความรู้ยังเป็น
เครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาการดำเนินงานต่างๆ ภายในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้ของทรูแบรน (Truban) มาใช้ใน
งานวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การจัดการและเก็บความรู้
(Knowledge Capture and Storage) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification
and Refinement) การกระจายความรู้ (Knowledge Distribution) การใช้ความรู้ (Use) การติดตาม/
ตรวจสอบ (Monitor)

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมเกียรติ อุ่นท้าว (2549) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนบ้านฝาง
อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านขนบธรรมเนียม
ประเพณี ความเชื่อ และศาสนา พบว่า ประชาชนมีความเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่ผีสิง หรือมีเทพารักษ์ ดูแลรักษา
ต้นไม้ จึงทำให้ประชาชนไม่กล้าตัดต้นไม้ในป่าชุมชน เมื่อจำเป็นต้องตัดจะต้องมีการขอมาก่อนทุกครั้ง
ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต มีการกำหนดเป็นเขตอภัยทานอันการช่วยป้องกันรักษา และ

สงวนไว้ซึ่งป่าชุมชน มีวัดตั้งอยู่ในป่าชุมชน พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา จึงช่วยกันสอดส่องไม่ให้ใครมาทำลายป่าชุมชน 2) ด้านภาษาและวรรณกรรม พบว่า มีตำนานหรือเรื่องเล่าสืบทอดกันมาเกี่ยวกับคนที่ตัดไม้ในป่าชุมชนแล้วมีอันเป็นไปจนถึงแก่ชีวิต จึงทำให้ประชาชนไม่กล้าบุกรุกป่าชุมชน มีปราชญ์ชาวบ้านใช้กุศโลบายในการเล่านิทาน เรื่อง เทพารักษ์ ประชาชนจึงไม่กล้าตัดไม้ในป่าชุมชน ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต มีการแต่งกลอนสรภัญญะที่มีเนื้อหาในการส่งเสริมให้ประชาชนเห็นถึงคุณค่าของป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของป่าชุมชน มีการประกวดเขียนเรียงความเพื่อการสร้างสรรค์ การป้องกัน การสงวนรักษา การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน และการปลูกป่าทดแทนป่าชุมชนให้มีสภาพที่อุดมสมบูรณ์ มีใช้ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต 3) ด้านศิลปกรรม และโบราณคดี พบว่า มีป่าในชุมชนเป็นเขตป่าช้า ประชาชนกลัวผีจึงไม่กล้าตัดต้นไม้ทำให้ป่าชุมชนยังคงสภาพอยู่ได้ ทั้งในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต มีการประกวดวาดภาพเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การชุมชนต่างๆ เพื่อการป้องกันและสงวนรักษาป่าชุมชน มีการวางแผนผังชุมชนร่วมกันของปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนเพื่อกำหนดเขตป่าชุมชนที่เหมาะสม ด้วยปูนซีเมนต์หรือวัสดุสังเคราะห์อื่นๆ แทนการใช้ไม้ทำให้ลดการบุกรุกป่าชุมชน 4) ด้านการละเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ พบว่า มีการพ่อน้ำ การขับร้องประกอบดนตรีพื้นบ้านในพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาปู่ตา ซึ่งเป็นการชักนำให้ประชาชนสนใจในประเพณีอันดีงามในการดูแลรักษาป่าชุมชน มีประเพณีการละเล่นบุญบั้งไฟเพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้เกิดความชุ่มชื้นแก่ข้าวในนาและป่าชุมชน มีการขับร้องหมอลำที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ การป้องกัน สงวนรักษา การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน และการปลูกป่าทดแทน มีการประกวดแข่งขันขับร้องสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ การป้องกัน สงวนรักษา การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน และการปลูกป่าทดแทน และนำไปสู่การปฏิบัติจริงในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีการจัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืช และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจในป่าชุมชน ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชุมชน 4) ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ พบว่า มีการใช้วัสดุอื่นๆ มาใช้ทดแทนไม้ในการสร้างบ้าน เช่น ดินเหนียว ปูนซีเมนต์ และวัสดุสังเคราะห์ต่างๆ ทำให้ป่าไม้ในชุมชนได้รับการสงวนรักษาให้คงสภาพอยู่ได้ มีการจัดทำแนวป้องกันไฟป่า มีการคิดค้นวิธีการลดใช้เชื้อเพลิงที่ได้จากไม้หรือใช้เชื้อเพลิงให้ประหยัดที่สุด มีการนำเชื้อเพลิงอื่นๆ มาใช้ทดแทนเชื้อเพลิงที่ได้จากไม้ มีการแสดงความคิดเห็นในการดูแลป่าชุมชน โดยปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอภูมิปัญญาของตนเองในการสร้างสรรค์ การป้องกัน สงวนรักษา และการปลูกป่าทดแทนเพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืนของป่าไม้ชุมชน มีการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี สามารถใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนได้ แต่ต้องมีการปลูกทดแทนในจำนวนที่มากพอ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน มีการนำวิทยาการหรือความรู้ใหม่ๆ เช่น การเพาะพันธุ์กล้าไม้ การขยายพันธุ์พืช การปลูกป่าทดแทน มาใช้ในป่าชุมชน

พระกฤษณะที สุนันตา (2548) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ระบบนิเวศชุมชน บ้านป่าดงหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศชุมชน เป็นชุดขององค์ความรู้ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาในบริบทด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับระบบนิเวศผ่านมิติความเชื่อและวิถีการปฏิบัติร่วมกัน จนกลายเป็นพื้นฐานโลกทัศน์ของชุมชน ซึ่งเชื่อว่าในระบบนิเวศชุมชนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติคุ้มครองรักษาอยู่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญา

ท้องถิ่นกับพฤติกรรมของคนบนพื้นฐานความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดยชุมชนมีการเรียนรู้ การถ่ายทอด และการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผ่านระบบครอบครัวเครือญาติ และการรวมกลุ่มทางสังคมในการประกอบประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ในรอบปีเป็นกุศโลบายในการรักษาทรัพยากรท้องถิ่นบนพื้นฐานความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมา แม้ว่าระบบความเชื่อเหล่านั้นอาจจะไม่สามารถสะท้อนคำตอบให้ได้รับรู้แบบตรงไปตรงมา แต่ในความเชื่อเหล่านั้นก็มีตรรกะแห่งภูมิปัญญาในการรักษาระบบนิเวศที่ลุ่มลึกแฝงอยู่เบื้องหลังด้วยทั้งสิ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรักษาระบบนิเวศชุมชนจึงเป็นระบบวิถีชีวิตร่วมกันของชุมชนที่สะท้อนถึงอุดมการณ์และอำนาจในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับชุมชน และคนกับธรรมชาติ จนกลายเป็นระบบคุณค่าที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน และนำไปสู่การรวมกลุ่มกันอนุรักษ์ระบบนิเวศชุมชนอย่างมีความหมาย

ปรียพร ศรีงาน (2544) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนด้านคณิต ความคิด ความเชื่อ ด้านศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน ครูส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกภูมิปัญญาในการเรียนการสอน เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังด้านการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูผู้สอน ซึ่งเตรียมโดยการสำรวจแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนมาก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้การบรรยาย การศึกษาออกสถานที่ การฝึกปฏิบัติ และการเชิญวิทยากรท้องถิ่นตามความเหมาะสม ด้านการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนมากครูผู้สอนประเมินความสนใจผู้เรียนเป็นหลัก ปัญหาอุปสรรคที่พบในการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน คือ ขาดการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านความต้องการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ครูผู้สอนมีความต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลังจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆ แล้วผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ศกุนตลา เหลืองสกุล (2543) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า วิธีการเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ 1) เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่าน การสังเกต การพูดคุย การทดลอง การปฏิบัติจริง 2) เรียนรู้จากบุคคลในครอบครัว จากการพูดคุย การสังเกต การทดลอง การปฏิบัติจริง 3) เรียนรู้จากบุคคลนอกครอบครัว จากการพูดคุย การสังเกต การทดลอง การปฏิบัติจริง และใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ คือ 1) ถ่ายทอดให้กับบุคคลในครอบครัว การพูดคุย การสาธิต การปฏิบัติจริง 2) การถ่ายทอดให้บุคคลในครอบครัวใช้การพูดคุย การสาธิต การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีการศึกษาดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 1.1 พื้นที่ดำเนินการศึกษา
 - 1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - 1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. การวิจัยเชิงปริมาณ
 - 2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

1.2 พื้นที่ดำเนินการศึกษา

คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษา คือ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาเนื่องจากเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และเลี้ยงนกเขาชวาเสียงซึ่งเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงในพื้นที่จังหวัดสงขลาอีกทั้งยังเป็นพื้นที่เศรษฐกิจในภาคใต้ การเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษาเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการเข้าสู่พื้นที่โดยการแนะนำจากผู้ที่ชำนาญเรื่องนกเขาชวาเสียง ผู้ชำนาญพื้นที่เน้นการพูดคุยและให้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆตามแนวข้อคำถามของกระบวนการจัดการความรู้ และผู้วิจัยจึงคำถามมารวบรวมเป็นเชิงปริมาณเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์

คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจลักษณะทางกายภาพบริเวณพื้นที่อำเภอจะนะ พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้วิจัยกับชาวบ้านเพื่อสอบถามองค์ความรู้ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การสืบค้นองค์ความรู้ดั้งเดิมของการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยการศึกษาในประเด็นศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในตัวบุคคลด้านการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเสียง โดยใช้ลักษณะการสอบถามแบบ

กึ่งมีโครงสร้างเพื่อให้ได้องค์ความรู้ดั้งเดิมของการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 2 นำองค์ความรู้ที่ได้ไปกำหนดเป็นคำถามเพื่อสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดเป็นเครื่องมือในเชิงปริมาณสำหรับการออกแบบคำถามที่ใช้ซึ่งแบ่งออกได้ใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย การบ่งชี้ความรู้, การสร้างและการแสวงหาความรู้, การประมวลและกลั่นกรองความรู้และการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาองค์ความรู้ของชาวบ้านผู้เพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ประชาชนชาวบ้านเป็นบุคคลที่ชาวบ้านมีความนับถือและเคารพต่อความรู้และภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 คน
2. ผู้เพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเสียงที่มีฟาร์มขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ - ขนาดละ 6 ฟาร์ม โดยแบ่งขนาดฟาร์มมีเงื่อนไขดังนี้

ฟาร์มขนาดเล็ก จะต้องมีการขังฟาร์มตั้งแต่ 2 กรงขึ้นไป แต่ไม่ถึง 9 กรง
ฟาร์มขนาดกลาง จะต้องมีการขังฟาร์มตั้งแต่ 10 กรงขึ้นไปแต่ถึง 49 กรง
ฟาร์มขนาดใหญ่ จะต้องมีการขังฟาร์มตั้งแต่ 50 กรงขึ้นไป

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Unstructured Interview Form) โดยการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง โดยประเด็นจะต้องตอบวัตถุประสงค์เกี่ยวกับองค์ความรู้ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

1.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คณะผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่โดยได้รับคำแนะนำจากผู้ที่ชำนาญการในเรื่องนกเขาชวาเสียง ผู้ชำนาญด้านพื้นที่เน้นการพูดคุยแบบเป็นกันเอง พร้อมทั้งจะพูดคุยและให้สัมภาษณ์และนำมากำหนดลักษณะคำถามเบื้องต้น

1.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ได้แก่ เอกสารอ้างอิง เอกสารงานวิจัย เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง บทความ การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อสืบค้นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยง สาเหตุที่เลือก การหาข้อมูลก่อนและระหว่างเลี้ยง ประโยชน์ของการเลี้ยง ความคิดเห็นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาระดับขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ สมาชิกในชมรมผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จำนวน 239 คน (ที่มา : ข้อมูลจำนวนสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา, 2560)

ประชากรขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้สูตรหาโรยยามาเนในการคำนวณเพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย ดังนี้

	n	เท่ากับ	$\frac{N}{1 + N(e)^2}$
	N	เท่ากับ	จำนวนประชากรทั้งหมด
	e ²	เท่ากับ	ค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
	n	เท่ากับ	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
แทนค่า	n	=	$\frac{239}{1 + 239(0.05)^2}$
		=	$\frac{239}{1.5975}$
		=	150 ตัวอย่าง

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างคณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายข้อมูลจำนวนสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงนกเขาชวาเสียงของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและความจำเป็นเรื่องภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อต้องการทราบข้อเสนอแนะในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

2.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คณะผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

2.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ได้แก่ เอกสารอ้างอิง เอกสารงานวิจัย เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง บทความ การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์คณะผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows ในการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามแสดงความจำเป็นในการใช้ภูมิปัญญาสำหรับการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในการใช้ภูมิปัญญาสำหรับการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงตามเกณฑ์อันตรภาคชั้น 0.80 นำค่าอันตรภาคชั้นมากำหนดเป็นช่วงของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
5.00 – 4.21	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
4.20 – 3.41	ระดับความคิดเห็นมาก
3.40 – 2.61	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
2.60 – 1.81	ระดับความคิดเห็นน้อย
1.80 – 1.00	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 บริบทของชุมชนในการเลี้ยงนกเขาชวา

ส่วนที่ 2 การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง

1. บริบทเบื้องต้นของการเลี้ยงนกเขาชวา

การเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เช่นเดียวกับอำเภอจะนะที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเช่นเดียวกัน โดยแต่เดิมการตั้งเมืองจะนะขึ้นมาเนื่องจากพื้นที่เดิม คือท่าหมอไทรมีการทำแร่ดีบุกมาก และการตั้งเมืองนั้นเกิดขึ้นได้เนื่องจากการเก็บส่วยดีบุกและมรการแต่งตั้งนายหมวดกองที่ทำหน้าที่ครอบคลุมไพร่ โดยใช้อำนาจการควบคุมความเป็นเจ้าเมืองจะนะ และจากการที่ท้องที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำคลอง 2 สายคือ คลองสะกอม และคลองนาทับ ซึ่งทำให้ทางหัวเมืองมลายูอพยพเข้ามาผสมผสานกับประชาชนที่มีอยู่ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม อันส่งผลให้พื้นที่อำเภอจะนะ มีลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม และเนื่องจากการเดินทางสมัยก่อนมีความลำบากและชาวบ้านยังไม่มี การประกอบอาชีพที่หลากหลาย ผู้ให้ข้อมูลที่มีหน้าที่ดูแลเมืองจะนะเดิมพยายามสร้างงานและสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน โดยในเบื้องต้นเป็นการสร้างรายได้ทางการเกษตร เช่น การสร้างตลาดผัก ตลาดเนื้อ เป็นต้น

สำหรับการเลี้ยงนกเขาชวาในอดีตก่อนที่จะมีการสร้างอาชีพเกี่ยวกับนกเขาชวานั้น ชาวอำเภอจะนะมีการเลี้ยงนกป่า (เล่นนกป่า) เป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีการเลี้ยงนกเขาชวา ซึ่งการเลี้ยงนกเขาชวาในสมัยก่อนผู้เลี้ยงต้องเดินทางไปเสาะแสวงหานกเสียงดี ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ทั่วๆที่การเดินทางในสมัยก่อนมีความยากลำบาก กล่าวคือการเดินทางด้วยรถไฟ และเกวียน แต่ต่อมาผู้ให้ข้อมูลได้รู้จักกับนายปิ่น จินตนา ที่เป็นผู้ผสมพันธุ์นกเขาชวาประสบความสำเร็จเป็นคนแรกของประเทศไทย เมื่อลูกนกเขาชวาออกมาเป็นลูกนกผสม ซึ่งมีความโดดเด่นกว่านกป่าตรงที่ เชื่องเร็วกว่า และเลี้ยงดีกว่า จึงได้มีการสนับสนุนการเลี้ยงนกเขาชวา จนเป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพการเลี้ยงนกเขาชวา ตลอดจนอาชีพที่เชื่อมโยงกับการเลี้ยงนกเขาชวา เช่นการทำกรงนก เป็นต้น และจากสภาพพื้นที่อำเภอจะนะมีดงไม้จำนวนมาก ได้ถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำกรงนก พร้อมกันนั้นเกิดการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมควบคู่กัน กลายเป็นวัฒนธรรมด้านต่างๆที่เชื่อมโยงกับการเลี้ยงนกเขาชวาเกิดขึ้นในหลายด้าน

1.1 บริบทเบื้องต้นของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จะนะเดิมเป็นเมืองขึ้นของเมืองพัทลุง ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 เมือง ได้แก่ ปะเหลียน จะนะ เทพา และสงขลา ต่อมา สงขลาได้แยกออกจากเมืองพัทลุง อำเภอจะนะ จึงไปขึ้นกับเมืองสงขลา มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านทางตอนใต้และมีการสู้รบกับหัวเมืองมลายูตลอดเวลา ขณะนี้เป็นเมืองขึ้นของพัทลุง เจ้าพระยาพัทลุง (บุญ) ได้แต่งตั้ง

นายอินทร์ หรือเณรน้อยชาย ไปเป็นเจ้าเมืองจะนะมีพระราชทินนามว่า พระมหานุกาพปราบสงคราม ซึ่งบ่งบอกให้รู้ว่าเจ้าเมืองเป็นนักรบ เมืองจะนะจึงน่าจะเป็นสมรภูมिरบ แต่ที่ตั้งเมืองจะนะในขณะนั้นคือ ที่นาทิวเมืองจะนะไปเป็นเมืองขึ้นของสงขลา เจ้าเมืองสงขลาได้แต่งตั้งให้นายฉิน บุตรของอดีตเจ้าเมืองสงขลา (โยม) ขึ้นเป็นขุนรองราชมนตรี คุมไพร่ช่วยตีบุก 9 หมวด ทำให้เมืองจะนะกับเมืองสงขลา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในระยะที่พม่าส่งกองทัพใหญ่ลงไปตีหัวเมืองภาคใต้ ทั้งเจ้าเมืองจะนะและขุนรองราชมนตรีเมืองจะนะ ประสบชะตากรรม ถูกประหารชีวิต เนื่องจากกรมพระราชวังบวรนครราชสีมา ยกทัพจากกรุงเทพฯ มาปราบพม่าและหัวเมืองทางใต้ คือ ปัตตานี พบว่าเจ้าเมืองจะนะ ได้ลอบมีหนังสือไปถึงพม่าให้มาตีเมืองสงขลาและพัทลุง ส่วนขุนรองราชมนตรี มีความขัดเคืองกับพระสงขลาและได้ก่อกบฏพร้อมกับนายทหารติดเพ็ชร ยึดเมืองสงขลาและสำเร็จราชการเองได้ ปฏิบัติงานประมาทปล่อยเชลยเมืองปัตตานีหลบหนีไป จะนะตกเป็นเมืองขึ้นของเมืองสงขลา ได้มีเจ้าเมืองจะนะหลายคนผลัดกันขึ้นเป็นเจ้าตลอดเวลา มีแต่เรื่องการทำสงครามกับเมืองต่างๆ มีทั้งยกทัพไปร่วมกับทัพสงขลาเพื่อไปรบพม่าร่วมกับหัวเมืองอื่น ไปตั้งรับทัพจากไทรบุรี จนกระทั่งเมืองจะนะ ถูกข้าศึกจากเมืองปัตตานีมาโจมตีเสียหายอย่างยับเยิน จะนะยังไม่ทันได้ฟื้นฟูบ้านเมืองจากการถูกเผา เมืองสงขลา ก็แสวงหาผลประโยชน์จากเมืองจะนะ ในการรับเงินช่วยเหลือทดแทนกระดานทีละจำนวนมาก (แสดงให้เห็นว่าในอดีต คนจะนะต้องส่งส่วยกระดาน) นอกจากนี้ยังมีส่วนตีบุกและส่วนเสื่ออาสนะกันแซงเตย ที่คนจะนะต้องทำส่งอย่างไม่เป็นธรรม เจ้าเมืองจะนะได้วางเฉยเมืองสงขลาทวยส่วย อย่างบันทึกในใบบอกตอนหนึ่งว่า ด้วยเงินส่วยตีบุกจะนะ 9 หมวด เสื่ออาสนะกันแซงเตย ปีชวด สัมฤทธิศกข้าพเจ้าให้กรมการเร่งพระมหานุกาพปราบสงคราม พระจะนะให้ส่งเงินส่วยตีบุก 9 หมวด เสื่ออาสนะกันแซงเตยมายังเมืองสงขลา ข้าพเจ้าให้กรมการมีหนังสือเตือน พระมหานุกาพปราบสงครามพระจะนะถึง 3 ครั้ง พระมหานุกาพปราบสงคราม ก็ไม่ตอบหนังสือมาว่าประการใดสั่งกับผู้ถือมาว่า หลวงไชยสุรินทร์ กรมการเมืองสงขลาเก็บเรียกเงินส่วนกระดานที่ตัวไร่ส่วยตีบุกจะนะ 9 หมวดเสียแล้ว พระมหานุกาพปราบสงครามพระจะนะไม่มีเงินจะส่ง

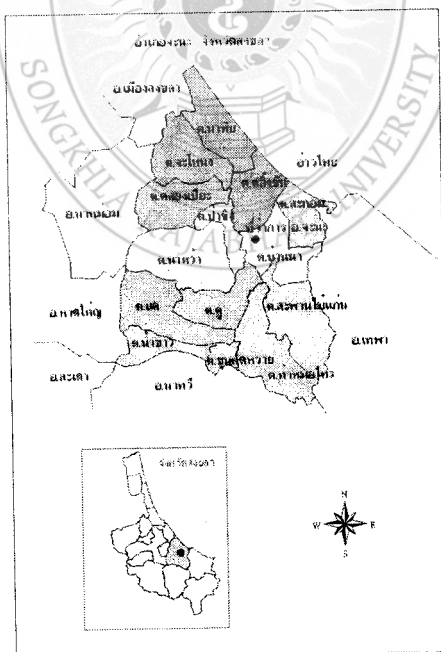
จะเห็นว่าเมืองจะนะ ไม่มีความสงบสุขมากนัก ต้องระมัดระวังศึกสงครามตลอดเวลาและชาวเมืองจะนะ ยังต้องทำงานเพื่อส่งส่วยไปให้เมืองสงขลา แต่สิ่งที่ทำให้เมืองจะนะยืนหยัดเป็นเมืองอยู่ได้ด้วยความสามารถของคนจะนะ บางครั้งต้องยอมสยบ บางครั้งพยายามเรียกร้องอิสรภาพและตีแผ่กบฏต่อความไม่เป็นธรรม ชาวจะนะน่าจะภูมิใจว่า อนึ่งที่ตั้งของเมืองจะนะนั้น มีการย้ายเมืองอยู่บ่อยๆ เนื่องจากเป็นเมืองที่ต้องทำการรบอยู่ตลอดเวลา ระยะแรกเชื่อว่าเมืองจะนะตั้งอยู่ที่ วังดาโต๊ะหรือวังไต้ ที่นาทิวปัจจุบันซึ่งอาจเป็นไปได้ เพราะเจ้าเมืองจะนะคนแรกคือ พระมหานุกาพปราบสงคราม (อินทร์หรือเณร) บุตรพระยาราชบังสันซึ่งเป็นมุสลิม ต่อมาได้ย้ายเมืองไปอยู่ที่ปลักจะนะและย้ายไปอยู่ที่บ้านในเมืองตำบลป่าชิงปัจจุบัน จากนั้นย้ายไปตั้งที่ชะโงง เมื่อเปลี่ยนการปกครองแบบเทศาภิบาล อำเภोजจะนะก็ไปตั้งที่ว่าการที่อำเภอนาทิว แต่ด้วยเหตุที่การคมนาคมไม่ค่อยสะดวก จึงย้ายไปตั้งที่ใหม่ ที่บ้านนา พร้อมเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบ้านนา แต่ไปพ้องกับชื่ออำเภอหนึ่งในจังหวัดนครนายก จึงได้เปลี่ยนชื่อไปเป็น อำเภอจะนะ ตามเดิม สงบ ส่งเมือง (2529) ได้กล่าวถึงเมืองจะนะซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสงขลาในอดีต (ตั้งแต่สมัยตอนปลายสมัยอยุธยาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2439) จะนะมีฐานะเป็นเมืองขนาดเล็กขึ้นกับเมืองพัทลุงในระยะแรก และขึ้นกับเมืองสงขลาระหว่างปี พ.ศ. 2329-2439 เจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์ชั้นพระ เรียกกันโดยทั่วไปว่า “พระจะนะ” มีพระราชทินนามตามปรากฏในจดหมายเหตุและพงศาวดารเมืองสงขลาว่า “พระมหานุกาพปราบสงคราม” ซึ่งมีการพระราชทินนามเช่นนี้บ่งบอกว่าเจ้าเมืองเป็นนักรบเพราะเมืองจะนะในอดีตนั้นเป็นเมืองหน้าด่านของเมือง

สงขลา ทางใต้ต้องพัวพันกับการสู้รบกับเมืองมลายูตลอดมา จึงต้องมีการย้ายที่ตั้งตัวเมืองอยู่เสมอเพื่อ ความเหมาะสมทางด้านชัยภูมิ

ในสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงตั้งหลวงสุวรรณคีรีศรีสมบัติ (เหยียง) เป็นเจ้าเมือง สงขลา หลวงสุวรรณคีรีศรีสมบัติเห็นเมืองจะนะอุดมด้วยแร่ดีบุกจึงให้ขุนรอนราชมนตรี (ฉิม) เป็นเจ้า เมืองจะนะ ต่อมาขุนรอนราชมนตรีได้สมคบคิดกับทิดเพ็กเป็นกบฏต่อเจ้าเมืองสงขลาคนใหม่ คือ หลวงสุวรรณคีรีศรีสมบัติ (ปุ่นหุ้ย) กรมพระยาบวรวิสุทธานาทยกทัพลงมาปราบ และให้ประหาร ชีวิตขุนรอนราชมนตรี ส่วนทิดเพ็กได้เข้าหาพระยาขลาโหมราชเสนาทำความดีความชอบยกทัพไปตี เมืองปัตตานีได้ ต่อมารัชกาลที่ 1 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองจะนะ

จากความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า สามเหตุจูงใจที่จัดให้มีการตั้ง เมืองจะนะขึ้นมานั้นน่าจะเกี่ยวกับการทำส่วยดีบุก ทั้งนี้เพราะมีการทำดีบุกมาที่ทำหม้อไธโร ในเขต อำเภोजจะนะ จึงมีการแต่งตั้งนายหมวดนายกองที่ทำหน้าที่ควบคุมไพร่ ส่วนดีบุกจำนวนมากถึง 9 หมวด โดยใช้อำนาจการควบคุมจากเจ้าเมืองจะนะ และกรรมการเมืองจะนะ ประกอบกับท้องที่เป็นที่ ราบลุ่ม มีลำคลอง 2 สายคือ คลองสะกอม และคลองนาทับ ชาวไทยทางหัวเมืองมลายูจึงมักอพยพ เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำการประมงและเพาะปลูกกันมาก การอพยพเช่นนี้มาตลอดและเพิ่งลดน้อยลงไป เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง

สงบ ส่งเมือง ได้กล่าวถึงสภาพทางสังคมของอำเภอจะนะในอดีตไว้ว่า “เมืองจะนะเป็นชุมชน ที่มีลักษณะที่ค่อนข้างประสมประสานทางวัฒนธรรมและผู้คนเมืองนี้อยู่ในบริเวณที่เรียกเป็นขอบหรือ รอยต่อของศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมในภาคใต้โดยเฉพาะระหว่างนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา ซึ่งมีความเข้มแข็งทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับเมืองปัตตานีอันเป็น ศูนย์กลางสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องในศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาว มลายู ประชาชนของอำเภอจะนะมีปะปนกันระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม”

ภาพที่ 4.1

อาณาเขตของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

1.1.2 อาณาเขตอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเมือง อำเภอไทย
ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอนาทวี ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเทพา อำเภอไทย และทิศตะวันตก ติดต่อ
กับ อำเภอนาหม่อม อำเภอสะเดา อำเภอหาดใหญ่

1.1.3 สภาพภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนา ทำสวนผลไม้ มี
บางส่วนเป็นทิวเขาซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตก แต่ไม่สูงมากนัก บริเวณทิวเขา จะมีต้นไม้ขึ้น
หนาแน่น ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ป่าเบญจพรรณ ขึ้น มีน้ำตก คือน้ำตกโตนตยใจ อยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า
เขาทรง ทางด้านทิศตะวันออก จะเป็นชายฝั่ง ติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งชายหาดมีความยาวประมาณ
20 กิโลเมตร หอดตัวยาวตั้งแต่อำเภอเมือง จรดอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ชายหาดที่สำคัญได้แก่
หาดวังหนาว ตำบลนาทับ และหาดสะกอม ตำบลสะกอม

1.1.4 ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศ สภาพอากาศเป็นแบบร้อนชื้น มีฝนตกเกือบ
ตลอดทั้งปี ฤดูกาล มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน โดยฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ -
พฤษภาคม ส่วนฤดูฝนจะเริ่มในเดือน คือในเดือนตุลาคม - เดือนธันวาคม และจะมีฝนทิ้งช่วงในเดือน
มิถุนายน - กันยายน

1.1.5 จำนวนและโครงสร้างประชากร จำนวนประชากรในอำเภอจะนะมีทั้งหมด
เท่ากับ 92,629 คน ส่วนใหญ่เป็นประชากรวัยแรงงาน รองลงมาได้แก่กลุ่มเด็กวัยเรียน และเด็กเล็ก
อัตราเพิ่มของประชากร เท่ากับ 1.04

1.1.6 การปกครอง แบ่งเขตการบริหารออกเป็น 1 เทศบาล คือเทศบาลตำบลมายอ
และ 10 องค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้อำเภอจะนะ แบ่งการปกครองออกเป็น 14 ตำบล 139
หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนตำบล 14 แห่ง และเทศบาล 1 แห่ง

1.1.7 สภาพทางสังคม การนับถือศาสนาประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอจะนะ นับถือ
ศาสนาอิสลาม คือ ร้อยละ 75.14 ศาสนาพุทธ ร้อยละ 24.86 ศาสนสถานในอำเภอจะนะ มีมัสยิด
จำนวน 65 แห่ง มัสยิดที่สำคัญ ได้แก่ มัสยิดนูรุดดีน ตำบลบ้านนาวัด จำนวน 30 แห่ง วัดที่สำคัญได้แก่
วัดเกษมรัตน์ วัดขวด

1.1.8 อาชีพ ประชากรในอำเภอจะนะส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตรเป็นหลัก อาชีพ
เกษตรที่สำคัญ คือ การทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นรายได้หลัก การประมงซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการประมง
ที่ทำกันในครัวเรือน การทำสวนผลไม้ ซึ่งก็มีสวนทุเรียน สวนลองกอง สวนเงาะ สวนส้ม ซึ่งปลูกกัน
ทั่วไป มากบ้างน้อยบ้าง อาชีพด้านการเกษตรอีกอย่าง คือการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว นกเขาขาว
โดยเฉพาะนกเขาขาวมีการเลี้ยงกันเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ ทำรายได้ปีหนึ่งๆ นับล้านบาท จะนะ
นอกจากจะเป็นเมืองเกษตรกรรมแล้ว ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมผุดขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่
เป็นโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ โรงงานน้ำยางพารา จึงทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น ทำให้คนจะนะ ไม่ต้อง
ออกไปทำงานที่ในที่ไกลๆ

1.1.9 การคมนาคมและการเดินทาง ด้านการคมนาคม การเดินทางสู่อำเภอจะนะนั้นมี
ความสะดวก มีทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ การเดินทางทางรถยนต์ มีเส้นทางซึ่งเรียกกันว่า ถนนสาย
เอเชียซึ่งก็คือ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 43 ซึ่งเป็นเส้นทางหลักขนาด 4 ช่องทางจราจรตัดผ่านซึ่ง
เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางหลักเชื่อมต่อไปยังจังหวัดชายแดนภาคใต้ การเดินทางทางรถไฟมีเส้นทาง
รถไฟ ตัดผ่านตัดผ่านตัวอำเภอ มีสถานีรถไฟเส้นทางรถไฟ 2 แห่ง คือ สถานีจะนะตั้งอยู่ที่ตำบลบ้าน
นา และสถานีรถไฟควนมิต ตั้งอยู่ที่ตำบลควนมิต

1.1.10 คำขวัญของอำเภอจะนะ "นกเขาขนาเสียง สำเนียงสะกอม วัฒนธรรมหล่อหลอม ออมทรัพย์เด่นดัง"

1.1.11 สำเนียงเสียงสะกอม สำเนียงสะกอม เป็นสำเนียงพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวสะกอม มีท่วงทำนองรวมถึงคำศัพท์ ที่ใช้แตกต่างไปจากชุมชนอื่นๆในจะนะฟังแล้วรู้เลยว่านี่แหละชาวสะกอม เอกลักษณ์อีกอย่างของที่นี่ คือ ตัวหนังสือที่ชื่อ สะหม้อ ซึ่งมาจากชาวสะกอม ชาวสะกอมส่วนใหญ่จะมีอาชีพด้านการประมง เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับอ่าวไทย มีทั้งประมงพื้นบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจะออกหาปลาบริเวณใกล้ๆและมีการประมงสมัยใหม่ที่ใช้อุปกรณ์ทันสมัยออกไปหาปลาครั้งละหลายวัน

1.1.12 วัฒนธรรม จะนะเป็นอำเภอที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานตั้งแต่อดีต ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมไม่เคยขัดเคืองในเรื่องศาสนาแต่ละหมู่บ้านชุมชนต่างก็ร่วมมือกันในการพัฒนาเป็นเพื่อนบ้านที่ต่อกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นเช่นนี้มานานแล้ว จนอาจกล่าวได้ว่า จะนะเป็นเมืองสองวัฒนธรรมที่สามารถหล่อหลอมกันจนกลายเป็นหนึ่งเดียวสำหรับประเพณีของชาวพุทธที่สำคัญก็คือ ประเพณีลากพระประเพณี ทำบุญเดือนสิบ ประเพณีวันว่าง ส่วนประเพณี และวัฒนธรรมของชาวอิสลามที่สำคัญ เช่น การแต่งกาย การเข้าสู่น้ำ แต่งงาน ถือศีลอด

1.1.13 ออมทรัพย์เด่นดัง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการและการผลิต ต.คลองเปี้ยะ อ.จะนะ ก่อตั้งโดยกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งพัฒนากรมาให้ความรู้เรื่องนโยบายชุมชนเข้มแข็งโดยการสร้างกลุ่มออมทรัพย์ มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อส่งเสริมการออม 2.เพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบอาชีพ 3.เพื่อปกป้องและจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม 4.เพื่อสร้างกองทุนเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก 5.เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการพึ่งตนเอง และมีกองทุนเพื่อการบริหารสังคม เช่น สวัสดิการรักษายาบาลแก่สมาชิก 100 % ช่วยเหลือค่าทำศพรายละ 7,000บาท, กองทุนการศึกษา , กองทุนการเรียนรู้สวัสดิการสาธารณสุข , กองทุนส่งเสริมศักยภาพเยาวชน , ด้านการกีฬากองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง , กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน , ธุรกิจชุมชน (ที่มา <https://sites.google.com/site/tangintravel/contacts>)

1.2 บริบทการเพาะเลี้ยงนกเขาขนาเสียง

พื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาในอดีตมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีป่าไผ่จำนวนมากจึงมีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นที่อาศัยของนกหลากหลายชนิด ซึ่งหนึ่งในนั้นคือนกเขาขนาป่าโดยในอดีตมีการนำนกเขาขนาป่ามาเลี้ยง โดยจะใช้วิธีการดักด้วยตาข่าย ซึ่งการดักด้วยตาข่ายนิยมกันมากเนื่องจากในอดีตมีนกเขาขนาป่าอยู่มากและในปัจจุบันไม่นิยมทำกันเนื่องจากจำนวนนกลดลงและมีความเสี่ยงที่จะได้นกที่มีเสียงดี สำหรับการใช้นกต่อนิยมในพื้นที่รอบนอกของอำเภอจะนะที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มาก

“... เมื่อก่อนไปหานกเขาในป่ามาเลี้ยง จนมีคนนำมาผสมพันธุ์จนได้เป็นนกเขาขนาเสียงสำเร็จ แล้วเสียงเพราะและเชื่องกว่านกเขาป่า หลังจากนั้นก็นิยมกันเลี้ยงมากขึ้น...”

บทสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา พบว่า เกือบทุกบ้านจะมีการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง การเลี้ยงเกิดจากความชื่นชอบ และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันทำให้ในอำเภอจะนะ เป็นที่รู้จักแม้กระทั่งชาวต่างชาติ เช่น ชาวสิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นต้น

“... เห็นนกเขาชวาเสียงตั้งแต่เป็นเด็ก ทุกบ้านเลี้ยงเขชวานกเหมือนกัน ปู่ พ่อ เลี้ยงนกทุกคน เมื่อมีเวลาว่างก็คุยกันเรื่องนก เช่น วิธีการเลี้ยง การแข่งนก ...”

บทสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดห่วงโซ่อุปทานในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง และทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจในพื้นที่แบบยั่งยืน โดยเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงด้วยความชื่นชอบ ทั้งตัวนกและเสียงของนก กระทั่งมีการนำมาแข่งขันเพื่อประชันความไพเราะของเสียง ทำให้เกิดการซื้อขายมากขึ้นโดยการซื้อขายมีทั้งการซื้อขายนก กรงนก อาหาร ฝัากลุมกรงนก เป็นต้น

“...นกเขาชวาเสียงทำรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน เป็นทั้งงานอดิเรกและอาชีพหลัก เช่น ทำกรงนกเขาชวาเสียงขาย กิ่งหัวกรงนก ฝัากลุมกรงนก ขายนกเขา ...”

บทสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง

ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ แบบสัมภาษณ์การจัดการองค์ความรู้และระดับองค์ความรู้ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์การจัดการองค์ความรู้

การจัดการองค์ความรู้ของชาวบ้านผู้เพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ผู้ให้ข้อมูลหลักการวิจัยประกอบด้วย ฟาร์มขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่

ปราชญ์ชาวบ้าน

- ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “เลี้ยงมาตั้งแต่เด็ก เลี้ยงมาเรื่อยๆ เราเลือกเลี้ยงนกเพื่อความเพลิดเพลินและเราก็ชอบเสียงของมัน เอานกป่าเลี้ยง ประกอบกับที่เราชอบ”...
- นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “เป็นภูมิปัญญา เลี้ยงตามธรรมชาติ การสังเกต จดจำมา เพียงแต่ไม่ได้จดบันทึก” ...
- ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ตรงไหนที่เราดูว่ามีกรมผสมพันธุ์แล้วได้เสียงดี เราก็ไม่เอาของเค้าพัฒนาสายพันธุ์” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ไปหาข้อมูลจากเพื่อนบ้าน ทั้งจากในพื้นที่หรือต่างจังหวัดบ้าง” ...
5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “เสียงของนกทำให้ได้ความสุขทางใจมาก เมื่อเรานั่งฟังเสียงนกเราหายเครียด” ...
6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
... “ลูกหลาน” ...
7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “อยากให้ทำเอกสารสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาหรือประวัติในการเลี้ยงนกเขาเล็ก” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดใหญ่คนที่ 1

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “นานแล้ว 20 กว่าปี” ...
... “นกนี้ขายได้ เลี้ยงนกได้สังคม” ...
2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “ແລจากคนสมัยก่อน รุ่นพ่อเรา” ...
3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ดูตัวอย่างของรุ่นเก่า สมัยเก่า” ...
4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ไม่ได้หาจากใคร ดูๆที่บ้านเรา ถ้าต่างประเทศก็จะไปแลที่อินโด ที่นั่นเค้าทำกันมาก”
...
5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “มันเป็นเศรษฐกิจ ไม่เลี้ยงอย่างเดียว เป็นที่รู้จักมาก สังคมเลี้ยงนกของนอกไม่ธรรมดา มันกว้าง” ...
6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
... “ถ่ายทอดไม่ได้ถ้าไม่ชอบ เค้าจะไม่เห็นด้วย พอขายไม่ได้ไม่ชอบก็ไม่เอาแล้ว” ...
7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “ก็ดี เปิดตลาด ทำให้คนที่ไม่รู้จ้กจู้จัก เพื่อเปิดตลาดนง” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดใหญ่คนที่ 2

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
 - ... “นานแล้ว 10 กว่าปี”...
 - ... “ที่นี่เป็นเศรษฐกิจนกเขา เคยเลี้ยงนกกรงหัวจุกแล้วแต่มันซี้ตาย เลยมาเลี้ยงนกเขา ได้ขายบ้าง”...
2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
 - ... “แลจากรุ่นพี่ แลต่อละ คนที่เค้าเคยเลี้ยงแล้วดี” ...
3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
 - ... “ต้องหาข้อมูลก่อนเลี้ยง มาเลยเลี้ยงเลยเหมือนเอาเงินมาทิ้ง และเราได้เปรียบตรงที่เราเคยเป็นช่างทำกรง วิธีหาข้อมูลแรกๆหาจากคนบ้านเราก่อน” ...
4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
 - ... “เมื่อก่อนหาข้อมูลยาก เดียวนี้หาข้อมูลในเน็ตเอามันง่าย ไปหาที่อื่นด้วย กรุงเทพฯ มาเลย อินโด สิงคโปร์ แต่ก็แพ้บ้านเรา จุดส่วนร่วมหรือศูนย์เค้ามาซื้อที่นี่ ถ้าใครจะเลี้ยงเค้าจะเลือกเอาว่าใครชอบฟาร์มไหนก็จะไปศึกษาฟาร์มนั้น การเลี้ยงนกไม่ได้มีอาจารย์มันจะต้องมีความเฮงด้วย” ...
5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
 - ... “เลี้ยงนกมันขายได้ แรกว่ามีคนสิงคโปร์มาซื้อ เค้ามานอนที่นี่ด้วย 2 คืน” ...
6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
 - ... “ไม่ได้ถ่ายทอดให้ลูกเพราะลูกยังเรียนอยู่อีก เด็กสมัยนี้มันไม่เอาถ้าไม่ได้เบี้ย เวลาไปทำกรงที่กรุงเทพฯ ก็จะมีคนถามและมีการแลกเปลี่ยนความรู้ คนกรุงเทพฯ ชอบถาม กินอันนั้น กินอันนี้เป็นยังไงบ้าง เค้าจะได้เอาไปทดลองบ้าง ทำยังไงให้นกไข่ให้เร็วขึ้น วิธีแต่ละคนไม่เหมือนกัน” ...
7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
 - ... “มีประโยชน์มาก เมื่อก่อนเคยรวบรวมเป็นหนังสือ แต่เดี๋ยวนี้ไม่มี ถ้ามีจะประโยชน์เพราะทำให้รู้จักคนมาก ได้เบี้ยอีกด้วย หนังสือนกเขาที่ทำเป็นแค่ประวัติคนเลี้ยงนกหรือก มีตำรานกกรงหัวจุก ยุคนี้เค้าเรียกให้ชันหรือกไม่ได้เลี้ยงให้ดูเสียงหรือเลี้ยงให้สวย”...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดใหญ่คนที่ 3

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
 - ... “เลี้ยงมาตั้งแต่เด็ก เลี้ยงมาเรื่อยๆ เราเลือกเลี้ยงนกเพื่อความเพลิดเพลินและเราก็ชอบเสียงของมัน เอานกป่าเลี้ยง ประกอบกับที่เราชอบ”...
2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
 - ... “เป็นภูมิปัญญา เลี้ยงตามธรรมชาติ การสังเกต จดจำมา เพียงแต่ไม่ได้จดบันทึก” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ตรงไหนที่เรารู้ว่ามีการผสมพันธุ์แล้วได้เสียงดี เราก็มองเอาของเค้าพัฒนาสายพันธุ์” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ไปหาข้อมูลจากเพื่อนบ้าน ทั้งจากในพื้นที่หรือต่างจังหวัดบ้าง” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “เสียงของนกทำให้ได้ความสุขทางใจมาก เมื่อเรานั่งฟังเสียงนกเราหายเครียด” ...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
... “ลูกหลาน” ...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “อยากให้ทำเอกสารสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาหรือประวัติในการเลี้ยงนกเขาเล็ก” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดใหญ่คนที่ 4

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “เลี้ยงมาตั้งแต่อายุ 12 จนอายุ 55 ” ...

... “เมื่อก่อนเลี้ยงนกเขาและนกกรงหัวจุก เลี้ยงเพราะได้เบียด เลี้ยงแล้วมีความสุขแล้วได้เงิน มันอยู่ที่ดวงเหมือนกัน” ...

2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “เราศึกษาทั่วประเทศ สิงคโปร์ มาเลย ไปขายนกโหล แล้วเอามาปรับใช้เลี้ยงเอง” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “เราต้องซื้อของดีมาก่อน แล้วค่อยมาเลี้ยงและศึกษาไปเรื่อยๆ เราต้องรู้ว่าสายไหนดีในแต่ ละที่ ที่จะนะมีสายพันธุ์ดีเยอะ” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “หาเรื่อยๆ หยุดหาไม่ได้ ต้องเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงไปเรื่อยๆ” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “ความรู้จากการแข่งนก ตามสนาม มาจากต่างจังหวัด” ...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง

... “ถ่ายทอดทุกวัน เพราะมีคนมาทุกวัน มีถ่ายทอดให้ลูกแล้ว คนละ 5 ห้อง แล้วแต่จะลูกเค้า มีถ่ายทอดให้คนข้างนอก ” ...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร

... “อยากประให้ถ่ายเป็นหนังสือ ไปรมาถ่ายหนังสือและได้เผยแพร่ไปถึงยุโรป” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดกลางคนที่ 1

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น

... “เลี้ยงมาตั้ง พ.ศ. 2525 ก็นานพอสมควร หยุดเลี้ยงไปสักพักแต่ไม่นาน” ...

... “นกเขาเสียงชั้นมันเพราะที่ได้เลี้ยง นกอื่นเสียงไม่เพราะ นกเขาเสียงมันเพราะเลี้ยงก็ง่ายแล้วเป็นนกเศรษฐกิจที่ทุกคนอยากจะเลี้ยง ตอนนี้ทั้ง 4 ประเทศ มี ไทย สิงคโปร์ อินโด แล้วมาเลยต้องการเลี้ยงนกเขา ซึ่งเป็นเศรษฐกิจหลักที่ไม่มีใครรู้มากพอสมควร มีคนรู้ไม่มากเท่าไรที่ คนที่รู้ส่วนใหญ่เป็นคนในแถบภาคใต้ ในสงขลา โดยเฉพาะที่จะนะ แล้วก็ปัตตานี นราธิวาส ยะลา ในจังหวัดอื่นยังไม่มาก สัตูล พัทลุง นคร กระบี่ มีบ้างก็ในกรุงเทพ ในภาคกลางมีเกือบทุกจังหวัด แต่ไม่ได้โดดเด่นเหมือน 4 จังหวัดที่นี้ โดยเฉพาะจะนะ เป็นตลาดนกที่สำคัญ” ...

2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง

... “เลี้ยงนกครั้งแรก เลี้ยงนกในการศึกษาโดยที่ว่าตอนนั้นเรียนหนังสืออยู่ อาศัยอยู่กับอาและเค้ก็เลี้ยงนกเขา ก็ได้ช่วยเลี้ยงนกเขา ว่าฟัง ชั้นยังไง หลังจากนั้นย้ายมาทำงานในปี 25 ย้ายมาอยู่ที่จะนะ แล้วก็ไปเอานกของอามาเลี้ยง มาฝึกเลี้ยงก่อนเพื่อว่าจะได้มีความรู้ ว่า ผสมยังไง ทำกรงยังไง ชั้นอย่างไร เลี้ยงอย่างไรหลังจากนั้นก็เริ่มมาซื้อ เริ่มหาซื้อ ดูนกตามบ้านคนที่เค้าชั้นดีชั้นยังไง โดยเฉพาะในจะนะ ในตำบลตลิ่งชัน ในตำบลบ้านนา เพราะว่าที่อื่นในตอนนั้นไม่ค่อยมี หรือว่าในตัวเมืองสงขลาบ้าง” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “ส่วนใหญ่หาในจะนะ โดยเฉพาะครั้งหลังสุดมาเริ่มเลี้ยงรอบหลัง ปี 47 ใช้วิธีเดินฟังนกตามบ้านคนอื่น บ้านต่อระะ เดินฟังหลายฟาร์ม เดินฟังในหลายสนามแข่ง ว่าลูกนกชั้นสวยเป็นยังไงที่เค้าต้องการใช้เวลา 2 ปีกว่าจะกล้าซื้อนก กลัวผิดพลาดในการซื้อนก เพราะตอนเป็นลูกนกชั้นสวยแต่ใหญ่ชั้นชั้นไม่สวย โดยเฉพาะสายพันธุ์มัน ต้องแลสายพันธุ์ แลเสียงกัน” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “ตอนนี้ก็หาไปเรื่อย จากพ่อ จากคนที่มีความรู้หรือจากนอกชุมชนไม่ว่าในอินโดนีเซีย มาเลเซีย กรุงเทพ ในภาคกลาง ไปแลปัตตานีบ้าง ไปดูวิธีเลี้ยงแล้วต้องฟังเสียงกัน ว่าวิธีของเค้าดีไหม แลวิธีพัฒนาของเขาแล้วเอามาพัฒนาของเรา ก็ไปทุกแห่ง หลายที่ เพื่อดูว่านกที่ตลาดต้องการเป็นแบบไหน เพราะเราเลี้ยงนกเพื่อขาย” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง

... “มีประโยชน์มากพอสมควร โดยเฉพาะคนที่อยากเลี้ยงนกเพราะเขาไม่รู้ เราเริ่มเลี้ยงนกมาเพื่อเป็นตัวเบิกทางให้กับคนรุ่นหลัง ไม่ว่าในเรื่องกติกากาการแข่งขัน ไม่ว่าวิธีการเลี้ยงนกเขาชวาเมื่อก่อนกว่าจะหาข้อมูลมาทำเป็นเอกสารเอามาทำเป็นตัวระเบียบของแต่ละชมรม แต่ละสมาคม หายากพอสมควร แล้วเราก็ได้มาจากสมาคมนกเขาแห่งประเทศไทย ในเรื่องระเบียบของสมาคมเพื่อมาใช้กับชมรมต่างๆ มีความรู้มาใช้ให้คนต่างๆ มาเป็นกติกาในการแข่งขัน”...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง

... “แน่นอน คือ ลูกหลานและคนที่ชอบมา ให้ความรู้ทั้งหมด ไม่ปิดบัง เพราะเค้ามีความรู้ในการเลี้ยง ความรู้ให้กับกรรมการตัดสินด้วย เพราะเค้าตัดสินตามกติกา พวกเรานี่แหละช่วยคิดกติกา”...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร

... “ก็ดี เพราะอยากให้คนที่สนใจรู้ เคยแกลงข่าวในการเลี้ยงนกเขาชวาทางช่อง 11 เป็นเวลาถึง 25 นาที ในการแข่งขันของโรงไฟฟ้า แกลงคนเดียว ได้ให้ความรู้กับประชาชนมากพอสมควร เคยมีคนมาสัมภาษณ์ลงในเว็บไซต์ ให้ความรู้หมดเรื่องระเบียบการแข่งขัน” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดกลางคนที่ 2

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น

... “เลี้ยงรุ่นแม่ รุ่นพ่อ” ...

... “ชอบ และราคาไม่ตก” ...

2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง

... “ศึกษาตามคนแก่ จากรุ่นพ่อเรา เพราะที่จระเข้มันมีการเลี้ยงมาก และราคาไม่สูงเกิน” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “แลทางยูทูป” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “แลกเปลี่ยนกับคนอื่น” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง

... “มี สำหรับคนชอบ” ...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง

... “มีคนมาถามเรื่องเสียงนกร้องเป็นยังไง ฟังยังไง”...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “ยิ่งเลี้ยงมากยิ่งขึ้น แต่อยู่ที่คนชอบ คนชอบว่าไม่แพง คนไม่ชอบว่าแพง ปีที่แล้วได้ออก
สนาม ตีตราวัลบาง” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดกลางคนที่ 3

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “เลี้ยงนานแล้วเป็น 10 ปีแล้ว เพิ่งได้ทำฟาร์ม 5-6 ปี เพราะเพิ่งมีทุน”...
... “ชอบด้วย รายได้ดี คนต่างประเทศ คนกรุงเทพ เค้ามานหาซื้อบ่อย”...
2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “ประสบการณ์จากซ็อนกเป็น 10 ปี” ...
3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ไปนั่งบ้านคนที่ ดังๆ ประสบความสำเร็จแล้ว แล้วซื้อจากที่นั่นมาทำ” ...
4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “อินเทอร์เน็ต โยงนก ต่างประเทศ เอาประสบการณ์การ วิธีการที่เค้าทำกันมาแลกเปลี่ยน
กัน เค้าเล่นนกแนวไหน” ...
5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “ได้เงิน เดือนละ 2 หมื่นถึง แสนต่อเดือน และได้ความสบายใจเพราะเราชอบ” ...
6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
... “ต้องใจรัก ถ้าใจไม่รัก จิตวิญญาณ ความสามารถเฉพาะตัว ” ...
7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “เรายังไม่ถึงครู เรายังเป็นนักศึกษาอยู่อีก ดีเพราะทำให้มีเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับโชค แค่ชื่อ
มาพัฒนาสายพันธุ์ ถ้าชอบก็ต้องซื้อมาทำ บางทีเลี้ยงพ่อแม่ไม่สวย ลูกออกมาสวย”...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดเล็กคนที่ 1

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “เลี้ยงมาแล้ว 10 ปี”...
... “ถ้าให้เราเลี้ยงนกอื่นเราไม่มีประสบการณ์ เรามีประสบการณ์นกเขาควาตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่น
พ่อ” ...

2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “การเลี้ยงนกไม่มีครู ไม่มีโรงเรียน มาจากการอาศัยอยู่ทุกวัน อาศัยอยู่กับนกทุกวัน อยู่กับทีมงาน ทีมงานพูดยังไงเราฟัง” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “มาจากจะนะ มานั่งฟังของเพื่อน ทำให้เรามีจิตสำนึกชอบมัน” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ในประเทศไทยของเรา ในตำบลลิ่งชัน ว่าแต่แรก มานั่งบ้านใบแระ นั่งดูเค้าทำงาน เพราะเค้าเลี้ยงสำเร็จอยู่แล้ว มีจิตสำนึกที่ชอบ ไปอินโดนีเซีย มีการแข่งขันของอาเซียน ไปในฐานะตัวแทนอาเซียน ไปดูที่ฟาร์มอินโด การเลี้ยงนกเขาที่เยอะสุด คือ อินโด บางสิ่งบางเรื่องเค้าไม่เหมือนเรา เค้าแพะเรา เราแพะเขาเพราะฐานเสียงไม่เหมือนกัน กติกาต่างกัน เค้าเล่น 2 เสียง เรา 3 เสียง เค้าไม่แบ่งแยกเสียง เค้ามาซื้อนกเสียงใหญ่ที่ไทยเพื่อไปผสมในเป็นเสียงกลาง” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “การเลี้ยงนกเขามีประโยชน์มาก มีประโยชน์หลายสิ่งหลายเรื่อง การอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี สمانฉันท” ...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
... “ตอนนี้ถ่ายทอดอยู่ การเลี้ยงนกไม่ยากและไม่ง่าย แต่เราต้องชอบก่อน เค้าไม่สบายเราต้องดูแลเขา ถ้าชอบเราก็จะทำ ถ้าเราไม่ชอบแม้ว่าจะซื้อให้เขาก็ไม่เอา ที่คิดไว้จะให้ลูกเลี้ยงนกต่อจากเรา แต่เขาเรียนป.โท อยู่” ...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “ถ้าเราไม่ไปก็มีคนมาหาอยู่แล้ว มีคนที่ กทม. มาสัมภาษณ์ เอาข้อมูลไปเยอะ ไปเคยปกปิดให้กับสื่อมวลชน คิดว่า บอกเค้าแล้วปฏิบัติแล้วสำเร็จ การจัดงานมันไม่มีกำไร มันมีแต่ขาดทุน มีนักศึกษา มอ. มาขอข้อมูล” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดเล็กคนที่ 2

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “ซื้อสายพันธุ์มาจากจะนะ ของยี่หวัง พ่อมันเป็นแชมป์ ก็ซื้อลูกแชมป์มา เอามาทำขยายพันธุ์ เป็นนกที่เสียงดีมันสั้น บางนกมันสวยจริงแต่มันไม่สู้ในสนามจริง แต่มีมันสู้” ...
... “เป็นนกรูทิจที่มีราคา นกอื่นสั้นเขาเล็กไม่ได้” ...

2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “ประสบการณ์จากคนแก่ๆ คนประสบการณ์มากๆตอนนี้แก่เสียไปแล้ว ได้วิชามา การทำนก ประสบการณ์เดิมๆ” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “สืบหาสายพันธุ์ก่อน” ...
4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ไปหาข้อมูลในสายพันธุ์พัฒนาได้ถึงขนาดไหน ดียว่างไร ไม่ใช่เราซื้อสุ่มสี่สุ่มห้าไม่เอาต้องเป็นระดับแนวหน้า” ...
5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง
... “เสียงของนกทำให้ได้ความสุขทางใจมาก ถ้าเราทำงานเครียด เมื่อบนั่งฟังเสียงนกเราหายเครียด” ...
6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง
... “ลูกหลาน พรรคพวก แต่บางสิ่งบางเรื่องยังห้ามเหมือนกัน มีพวกไม่เข้าใจกับการเลี้ยงนก เขาต้องพยายามเรียนรู้เรื่องนกก่อน เพราะนกเป็นของแพง เวลาผิดพลาดเป็นแสนๆ เราจำเป็นต้องศึกษา จำเป็นต้องเข้าใจกันต้องรู้จักกัน รู้ฟังกันกับนก ไม่ใช่เห็นเพื่อนซื้อเราซื้อกัน เพื่อนว่าไม่สวยก็ไม่สวย เราต้องรู้ฟังเข้าใจกับนก ยากเหมือนกัน” ...
7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร
... “เราว่าดีเหมือนกันนะ ในสังคมอาเซียนมี 3-4 ประเทศ ที่เลี้ยงนก ขยายมากขึ้น และเป็นสัตว์ที่หายาก นกเขาคุณค่ามันสูง ถ้าเป็นไปได้ มาเล่นนกดีกว่า ดีกว่าเป็นเล่นเรื่องไม่เข้าเรื่อง ถึงมันไม่ผิดกฎหมาย เราไม่ได้เอามาทรมาน เราเลี้ยงอย่างดี สมบูรณ์ แลตะกรงขังลูกเป็นแสนๆ หมิ่นๆ เอาไปปล่อยปากก็ไม่ได้มันเป็นลูกผสม การเลี้ยงเป็นงานอดิเรก” ...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดเล็กคนที่ 3

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น
... “เลี้ยงนานหลายปีแล้ว ใกล้เคียง 10 ปี” ...
... “ไม่ชอบนกอื่น แต่นกเขาเป็นงานอดิเรกชนิดหนึ่ง เลี้ยงแล้วไปไหนก็ได้กลับมาอย่างเหมือนเดิม ทางบ้านได้ขายด้วยพอเลี้ยงครอบครัว นกอื่นมันกินอาหารมากกว่านกเขาเล็ก” ...
2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง
... “สมัยที่ไม่เลี้ยง มาจากอาจารย์ครูประโมทย์ เราศึกษาต่อจากอาจารย์สมหมายแล้วเราก็ชอบ” ...
3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง
... “ไปโยนงก หาเพื่อน ที่ได้ไปหมด ศึกษาว่านกไหนทันสมัย” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “อินเทอร์เน็ต โยงนก ต่างประเทศ เอาประสบการณ์การ วิธีการที่เค้าทำกันมาแลกเปลี่ยนกัน เค้าเล่นนกแนวไหน” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง

... “เราได้กินบ้างจากการเลี้ยงนก ได้รายได้ ไม่ต้องทุนอะไรเลย ขายได้บ้าง 3-4 พัน นกโหลก็ขายได้” ...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง

... “เพื่อนๆ คนรู้จัก” ...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร

... “อยากให้คนอื่นที่สนใจเปิดฟาร์มบ้าง”...

ผู้ให้สัมภาษณ์ฟาร์มขนาดเล็กคนที่ 4

1. ประวัติการเลี้ยงนก ท่านเลี้ยงนกมานานแค่ไหน ทำไมถึงเลือกเลี้ยงนกไม่เลี้ยงอย่างอื่น

... “เลี้ยงนานแล้ว 30 ปีได้”...

... “ไม่ชอบ”...

2. นำความรู้การเลี้ยงนกมาจากไหนบ้าง ทำไมถึงหาจากที่นั่น ดีกว่าที่อื่นยังไง

... “ประสบการณ์จากคนที่เลี้ยงเก่าๆ เพราะเค้าเลี้ยงกันมา” ...

3. ก่อนเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “ไม่ได้หาข้อมูล ชอบแล้วเลี้ยงเลย ส่วนมากหาจากอำเภอจะนะ” ...

4. ระหว่างเลี้ยงนกหาข้อมูลจากไหนบ้าง

... “ศึกษาเสียงนกของคนอื่น” ...

5. ท่านมีความคิดว่า ความรู้ในการเลี้ยงนก มีประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง

... “ได้ขาย ได้ชอบ เจอสังคม เจอเพื่อน” ...

6. ท่านเคยมีความคิดที่จะนำความรู้การเลี้ยงนกไปถ่ายทอดให้แก่ใครบ้าง

... “บอกเพื่อนๆ ที่รู้จัก ถ่ายให้เพื่อนๆ นกตีมันเกี่ยวกับพันธุ์ไม่ได้เกี่ยวกับอาหารเสริม ” ...

7. ถ้าจะต้องนำความรู้การเลี้ยงนกถ่ายทอดให้กับสังคมในวงกว้าง ท่านคิดเห็นอย่างไร

... “ทำออกมาดี เพราะคนอื่นได้รู้บ้าง ”...

สรุปผลการวิเคราะห์

จากการสัมภาษณ์เจ้าของฟาร์มทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ คณะผู้วิจัยได้ทำการสรุปเป็นประเด็น ได้แก่ แหล่งความรู้และแหล่งข้อมูลในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง

แหล่งความรู้และแหล่งข้อมูลในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง พบว่า แหล่งความรู้สำหรับผู้ที่เพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงส่วนใหญ่มาจากการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์จากคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอจะนะและนอกพื้นที่ ด้วยวิธีการไปดูหรือสังเกตจากฟาร์มที่ตนเองชื่นชอบ สอบถามจากประสบการณ์ของผู้ที่เลี้ยงแล้วประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง ชนะการแข่งขัน เป็นต้น ซึ่งแหล่งของข้อมูลจากภายนอกส่วนใหญ่จะมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จากคนนอกพื้นที่อำเภอจะนะ เช่น จังหวัดปัตตานี กรุงเทพมหานคร เป็นต้น สำหรับต่างประเทศที่ผู้เลี้ยงนิยมไปดูสายพันธุ์ก็มีหลายประเทศ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เนื่องจากนกในพื้นที่ต่างประเทศโดยเฉพาะอินโดนีเซียยังสายพันธุ์ที่แตกต่างจากจะนะ อย่างไรก็ตาม ผู้เพาะเลี้ยงให้ความสำคัญเห็นว่านกเขาชวาเสียงมีเสียงที่มีความไพเราะมากกว่า แต่ในปัจจุบันการค้นหาข้อมูลง่ายขึ้นกว่าในอดีตมาก ผู้เพาะเลี้ยงมักจะข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพราะมีความสะดวกมากกว่าสำหรับผู้ที่ไม่มีความ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มาจากการไปนั่งคุยตามบ้านหรือร้านน้ำชาในละแวกใกล้เคียงหรือผู้ที่เคยมาซื้อสายพันธุ์หรือฟาร์มที่ผู้เลี้ยงมีความสนิทสนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ได้รับการยอมรับ (ต่อแระ) เพราะมีฟาร์มขนาดใหญ่ ได้รับรางวัลและได้มีการเพาะเลี้ยงมานานหลายปี จนเป็นที่ยอมรับ ส่วนการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการเพาะเลี้ยงมีทั้ง การแลกเปลี่ยนในวิธีการเพาะสายพันธุ์ การแลกเปลี่ยนในการให้สูตรอาหาร การกระตุ้นให้นกฟักไข่ให้เร็วขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ในแต่ละฟาร์มจะมีความชำนาญเฉพาะด้าน ทำให้เกิดเป็นการบูรณาการในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง

การถ่ายทอดความรู้ พบว่า ส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดให้ลูกหลานโดยมีเงื่อนไขว่าลูกหลานจะต้องชอบหรือรักในการเลี้ยงนกด้วย เนื่องจากการเลี้ยงนกถ้าไม่ชอบหรือสนใจจริงจึง จะเป็นการลงทุนที่ไม่มีความคุ้มค่าเพราะต้นทุนค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดความรู้ในการเพาะเลี้ยง ผู้เพาะเลี้ยงก็จะยอมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจด้วย โดยไม่ได้มองว่าเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันของผู้เลี้ยง แต่กลับมองว่าเป็นการพัฒนาสายพันธุ์ในรูปแบบต่างๆมากขึ้นเรื่อยๆ และจะความรู้ที่ได้จากการเพาะเลี้ยงมาแลกเปลี่ยนกัน อีกทั้งผู้เพาะเลี้ยงยังให้ความสำคัญเห็นว่า การเลี้ยงนกจะขึ้นอยู่กับโชคหรือดวงด้วย ไม่ได้หมายความว่าใครเลี้ยงแล้วจะประสบผลสำเร็จได้หมด

ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง พบว่า ผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความชอบหรือหลงใหลในเสียงของนก สำหรับผู้ที่มีฟาร์มขนาดเล็กขั้นต่ำก็มีรายได้ 2,000 – 5,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่ฟาร์มขนาดอื่นก็จะมีรายได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยอื่นอีกอีกมากที่จะทำให้คนมีราคาที่สูง เช่น สายพันธุ์ การชนะการประกวด ชื่อเสียงของฟาร์ม เป็นต้น รายได้จากการเลี้ยงมีหลายช่องทาง เช่น บางครั้งมีการจองไข่นกตั้งแต่ออกไข่ซึ่งอาจจะมีราคาถึง 20,000 บาท รายได้จากการทำกรงนก ฝักคลุม เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าประโยชน์ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากวิถีชีวิตของชาวบ้าน

2.2 ระดับขององค์ความรู้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาระดับขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

การจัดการความรู้ ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ คิดเห็น
การกำหนดความรู้	3.06	0.177	ปานกลาง
การแสวงหาความรู้	2.55	0.134	น้อย
การประมวลและกลั่นกรองความรู้	3.12	0.071	ปานกลาง
การจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ	2.49	0.142	น้อย
รวม	2.80	0.038	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาโดยรวมในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้อยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.12) รองลงมาด้านการกำหนดความรู้ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06) ด้านการแสวงหาความรู้(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) และด้านการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกำหนดความรู้

ด้านการกำหนดความรู้	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ คิดเห็น
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแนะนำเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยง นกเขาชวาเสียง	2.19	1.272	น้อย
การร่วมกันคิดและตัดสินใจเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง	2.66	1.162	ปานกลาง
ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเป็นการใช้ ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์	3.58	0.948	มาก
ความต้องการสืบสานภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวา เสียงที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ	3.66	0.948	มาก
ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเพื่อแก้ไขปัญหา ทางเศรษฐกิจ	3.76	0.898	มาก
การทดลองนำภูมิปัญญาที่มีมาถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน	2.49	1.359	น้อย
รวม	3.06	0.177	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกำหนดความรู้ที่อยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจอยู่ในอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76) รองลงมาความต้องการสืบสานภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.66) ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.58) การร่วมกันคิดและตัดสินใจเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.66) การทดลองนำภูมิปัญญาที่มีมาถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแนะนำเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.19) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการแสวงหาความรู้

ด้านการแสวงหาความรู้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อื่น	2.34	1.154	น้อย
การเข้าร่วมอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง	1.82	1.382	น้อย
การจดจำวิธีการเพาะเลี้ยงจากภายนอกพื้นที่แล้วนำมาทดลองเพาะเลี้ยง	2.69	1.027	ปานกลาง
มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเพาะเลี้ยงกับเพื่อนบ้าน	2.76	0.935	ปานกลาง
การนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาปรับปรุง	3.23	1.033	ปานกลาง
การสอบถามวิธีการเพาะเลี้ยงจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน	2.84	1.021	ปานกลาง
การศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ Internet นิตยสาร ฯลฯ	2.18	1.021	น้อย
รวม	2.55	0.134	น้อย

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการแสวงหาความรู้ที่อยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็น ดังนี้

การนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาปรับปรุงอยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.23) รองลงมาการสอบถามวิธีการเพาะเลี้ยงจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน

(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.84) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเพาะเลี้ยงกับเพื่อนบ้าน(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.76) การจดจำวิธีการเพาะเลี้ยงจากภายนอกพื้นที่แล้วนำมาทดลองเพาะเลี้ยง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.69) การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อื่น(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.34) การศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ Internet นิตยสาร ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.18) และการเข้ารับอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.82) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกลั่นกรองความรู้

ด้านการกลั่นกรองความรู้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
มีการพูดคุยเรื่องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงกันแค่ไหน	3.45	0.914	มาก
มีการนำเทคนิคในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาแลกเปลี่ยนกัน	2.73	0.985	ปานกลาง
มีการสรุปวิธีการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่เป็นแบบเดียวกัน	2.55	0.994	น้อย
มีการดูแลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงตามวิธีการดังกล่าว	2.67	1.022	ปานกลาง
มีการนำผลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงจากวิธีดังกล่าวมาบอกเล่าในกลุ่มสมาชิกฯ	3.01	1.017	ปานกลาง
มีการนำภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาใช้ในเชิงเศรษฐกิจ	3.78	1.109	มาก
จากวิธีการดังกล่าวทำให้ได้รับรางวัล การยกย่องและเป็นที่ยอมรับ	3.66	1.141	มาก
รวม	3.12	0.071	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกลั่นกรองความรู้อยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

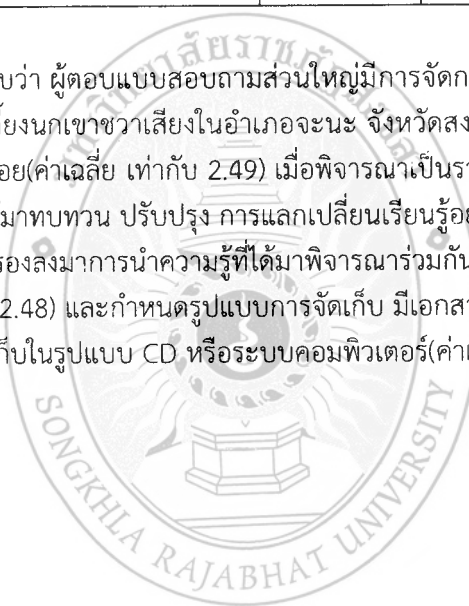
มีการนำภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาใช้ในเชิงเศรษฐกิจอยู่ในอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.78) รองลงมาจากวิธีการดังกล่าวทำให้ได้รับรางวัล การยกย่องและเป็นที่ยอมรับ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.66) มีการพูดคุยเรื่องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงกันแค่ไหน(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.45) มีการนำผลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงจากวิธีดังกล่าวมาบอกเล่าในกลุ่มสมาชิกฯ(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.01) มีการนำเทคนิคในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาแลกเปลี่ยนกัน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.73) มีการดูแลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงตามวิธีการดังกล่าว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.67) และมีการสรุปวิธีการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่เป็นแบบเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการความรู้ใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ด้านการจัดการความรู้ อย่างเป็นระบบ

ด้านการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
การนำความรู้ที่ได้มาพิจารณาร่วมกันก่อนจัดเก็บลงในสมุดหรือวิธีการอื่นๆ	2.48	0.933	น้อย
มีการนำกลับความรู้มาทบทวน ปรับปรุง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ	2.97	0.888	ปานกลาง
กำหนดรูปแบบการจัดเก็บ มีเอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับ คู่มือ เอกสาร รายงานผล การจัดเก็บในรูปแบบ CD หรือระบบคอมพิวเตอร์	2.02	1.209	น้อย
รวม	2.49	0.142	น้อย

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ด้านการจัดการความรู้ อย่างเป็นระบบอยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

มีการนำกลับความรู้มาทบทวน ปรับปรุง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมออยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.97) รองลงมาการนำความรู้ที่ได้มาพิจารณาร่วมกันก่อนจัดเก็บลงในสมุดหรือวิธีการอื่นๆ(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.48) และกำหนดรูปแบบการจัดเก็บ มีเอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับ คู่มือ เอกสาร รายงานผล การจัดเก็บในรูปแบบ CD หรือระบบคอมพิวเตอร์(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.02) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาบริบทของชุมชนในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาและเพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยผลการศึกษามีสรุป ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 บริบทของชุมชนในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

พื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาในอดีตมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีป่าไผ่จำนวนมากจึงมีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นที่อาศัยของนกหลากหลายชนิด ซึ่งหนึ่งในนั้นคือนกเขาชวาป่าโดยในอดีตมีการนำนกเขาชวาป่ามาเลี้ยง โดยจะใช้วิธีการดักด้วยตาข่าย ซึ่งการดักด้วยตาข่ายนิยมกันมากเนื่องจากในอดีตมีนกเขาชวาป่าอยู่มากและในปัจจุบันไม่นิยมทำกันเนื่องจากจำนวนนกลดลงและมีความเสี่ยงที่จะได้นกที่มีเสียงดี สำหรับการใช้นกต่ออนิยมในพื้นที่รอบนอกของอำเภอจะนะที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มาก

การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา พบว่า เกือบทุกบ้านจะมีการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง การเลี้ยงเกิดจากความชื่นชอบ และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ในอำเภอจะนะ เป็นที่รู้จักแม้กระทั่งชาวต่างชาติ เช่น ชาวสิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นต้น

ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดห่วงโซ่อุปทานในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง และทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจในพื้นที่แบบยั่งยืน โดยเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงนกเขาชวาเสียงด้วยความชื่นชอบ ทั้งตัวนกและเสียงของนก กระทั่งมีการนำมาแข่งขันเพื่อประชันความไพเราะของเสียง ทำให้เกิดการซื้อขายมากขึ้นโดยการซื้อขายมีทั้งการซื้อขายนก กรงนก อาหาร ฝักคลุมกรงนก เป็นต้น

1.2 การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสียง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาระดับขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยสรุปได้ดังนี้

1.2.1 การจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยรวมในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ที่อยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.12) รองลงมา ด้านการกำหนดความรู้ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06) ด้านการแสวงหาความรู้(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) และ ด้านการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) ตามลำดับ

1.2.2 การจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกำหนดความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจอยู่ในอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76) รองลงมาความต้องการสืบสานภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.66) ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.58) การร่วมกันคิดและตัดสินใจเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.66) การทดลองนำภูมิปัญญาที่มีมาถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแนะนำเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.19) ตามลำดับ

1.2.3 การจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการแสวงหาความรู้ อยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็น ดังนี้

การนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาปรับปรุงอยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.23) รองลงมาการสอบถามวิธีการเพาะเลี้ยงจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.84) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเพาะเลี้ยงกับเพื่อนบ้าน(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.76) การจดจำวิธีการเพาะเลี้ยงจากภายนอกพื้นที่แล้วนำมาทดลองเพาะเลี้ยง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.69)การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อื่น(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.34) การศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ Internet นิตยสาร ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.18) และการเข้ารับอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.82) ตามลำดับ

1.2.4 การจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการกลั่นกรองความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็น ดังนี้

มีการนำภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาใช้ในเชิงเศรษฐกิจอยู่ในอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.78) รองลงมาจากวิธีการดังกล่าวทำให้ได้รับรางวัล การยกย่องและเป็นที่ยอมรับ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.66) มีการพูดคุยเรื่องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงกันแค้ไหน(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.45) มีการนำผลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงจากวิธีดังกล่าวมาบอกเล่าในกลุ่มสมาชิกฯ(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.01) มีการนำเทคนิคในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาแลกเปลี่ยนกัน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.73) มีการดูแลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงตามวิธีการดังกล่าว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.67) และมีการสรุปวิธีการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่เป็นแบบเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.55) ตามลำดับ

1.2.5 การจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาด้านการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้

มีการนำกลับความรู้มาทบทวน ปรับปรุง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมออยู่ในอันดับแรก(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.97) รองลงมาการนำความรู้ที่ได้มาพิจารณาร่วมกันก่อนจัดเก็บลงในสมุด

หรือวิธีการอื่นๆ(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.48) และกำหนดรูปแบบการจัดเก็บ มีเอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับคู่มือ เอกสาร รายงานผล การจัดเก็บในรูปแบบ CD หรือระบบคอมพิวเตอร์(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.02) ตามลำดับ

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยทำการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

แหล่งความรู้และแหล่งข้อมูลในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยง ส่วนใหญ่มาจากการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้เลี้ยงนิยมเดินทางเพื่อไปดูสายพันธุ์นกมีหลายประเทศ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ปัจจุบันการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนใหญ่มาจากการไปนั่งคุยตามบ้านหรือร้านน้ำชาในละแวกใกล้เคียงหรือผู้ที่เคยมาซื้อสายพันธุ์หรือฟาร์มที่ผู้เลี้ยงมีความสนิทสนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ได้รับการยอมรับ ส่วนการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการเพาะเลี้ยงมีทั้ง การแลกเปลี่ยนในวิธีการเพาะสายพันธุ์ การแลกเปลี่ยนในการให้สูตรอาหาร การกระตุ้นให้นกพักไข่ให้เร็วขึ้น

การถ่ายทอดความรู้ ส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดให้ลูกหลานโดยมีเงื่อนไขว่าลูกหลานจะต้องชอบหรือรักในการเลี้ยงนกด้วย ผู้เพาะเลี้ยงก็จะยอมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ โดยไม่ได้มองว่าเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันของผู้เลี้ยง แต่กลับมองว่าเป็นการพัฒนาสายพันธุ์ ที่สำคัญการเลี้ยงนกจะขึ้นอยู่กับโชคหรือดวง ไม่ได้หมายความว่าใครเลี้ยงแล้วจะประสบผลสำเร็จได้หมด

ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยง ผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความชอบหรือหลงใหลในเสียงของนก อย่างไรก็ตามรายได้จากการเลี้ยงมีหลายช่องทาง เช่น การทำกรงนก ผักคลุม เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าประโยชน์ในการเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงมาถ่ายทอดโดยการนำนกเขาไปแข่งขันเพื่อให้เกิดการยอมรับด้วยวิธีการแข่งขันเพื่อทำให้เกิดการยอมรับในวิธีการเพาะเลี้ยง

การจัดการความรู้ ยังไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ส่วนใหญ่จะเป็นการรวบรวมความรู้กันมากกว่าที่จะจัดทำในรูปแบบเอกสาร หรือรายงานในระบบคอมพิวเตอร์ ถึงแม้ว่าจะมีแต่จะเป็นเรื่องของประวัติการเลี้ยงนกไม่ใช่วิธีการเลี้ยงนก

3. ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. ผู้เลี้ยงหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการรวบรวมข้อมูลในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งควรรวบรวมกติกาต่างๆ สำหรับการแข่งขันเพื่อที่จะให้ผู้สนใจ ปฏิบัติตามกติกาที่ถูกต้อง เนื่องจากการเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงถือเป็นการลงทุนที่มีมูลค่า

2. การเก็บรวบรวมวิธีการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยง ด้วยวิธีการจัดทำเป็นหนังสือทั้งหนังสือทั่วไปหรือ E-book application เป็นต้น ซึ่งข้อมูลนี้ควรมาจากผู้เพาะเลี้ยงที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเพราะสามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องได้ การจัดการด้วยการทำเว็บไซต์ โดยมีเว็บบอร์ดสำหรับการถาม - ตอบ สำหรับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยง ชมรมนกเขาชวาเสี่ยงจัดการประชุมเพื่อให้

ความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค หรือ มีการแนะนำแหล่งความรู้ใหม่ๆ สำหรับสมาชิก
กลุ่มอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กมลพร สงมี. 2543. การถ่ายทอดความรู้ในการใช้สมุนไพรที่มีต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพการพึ่งพาตนเอง. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กฤษฎา ศรีธรรมมา และคณะ. 2549. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพิธีสู่ขวัญของชาวอีสาน. มหาสารคาม : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กฤษฎี สุนันตา. พระ. 2548. การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์พันธุ์ระบบนิเวศชุมชน. เชียงใหม่:การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา เกียรติณิรัตน์. 2546. ภูมิปัญญาในการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ : รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กิตติพิศ ศิริสูตร. 2538. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมการใช้หลักสูตรสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทร์แก้ว. 2530. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- ไชแสง สุขะวัฒนะ. 2530. การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เอกสารประกอบการบรรยายสัมมนาการอนุรักษ์โบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- คมชัดลึก. 2557. วันนงเขาและของดีเมืองจะนะ. สืบค้นเมื่อกรกฎาคม 15, 2557 จาก <http://www.komchadluek.net/news/local/29546>
- จักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์. 2556. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

ธวัช ปุณโณทก. 2531. ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน ทักษะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง ศึกษากลับบ้านไทย.

กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. 2547. การจัดการความรู้กับคลังความรู้. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์.

นิคม ชมภูหลง. 2548. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง)พิมพ์ครั้งที่ 2 มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.

บดินทร์ วิจารณ์. 2547. การจัดการความรู้สู่...ปัญญาปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

บดินทร์ วิจารณ์. 2549. การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

บัญชา สัจจพันธ์ และธัญญา สุขย่อย. 2548. ยุทธศาสตร์การพัฒนานักเขาชวาเพื่อการส่งออก. สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 9 กรมปศุสัตว์.

ประกอบ วรรณประเสริฐ. 2528. ตำรานกเขาชวา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

ประเพณีไทยดอทคอม. 2557. การแข่งขันนกเขาชวาเสียงอาเซียนจังหวัดยะลา. สืบค้นเมื่อกรกฎาคม 15, 2557 จาก

<http://www.prapayneethai.com/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%81%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B8%A5%E0%B8%B2>

ประเวศ วะสี. 2534. การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ประเวศ วะสี. 2536. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์แอนด์พลัสลิซซิ่ง.

ปรีชา อยุทธระกุล และนฤมล ปิยวิทย์. 2535. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. นครราชสีมา : ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาวิทยาลัยครูนครราชสีมา.

ปรีชา อุตระกุล. 2530. การสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. ณ ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐาน. จังหวัดขอนแก่น 5-7 ม.ค. 2530. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.

ปรียพร ศรีงาน. 2544. สภาพปัญหาและความต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนใน

โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา) สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547. การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : ธรรมมลการพิมพ์.

พัทยา สายหู. 2534. การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพของชุมชน. ใน การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน, กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

มลลิกา คณานุรักษ์. 2549. นกเขาชวา นกกรงหัวจุก. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ยศ สันตสมบัติ. 2542. ภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยุthona แซ่เตียว. 2548. การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้: สร้างองค์การอัจฉริยะ
กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

รัตนะ บัวสนธิ์. 2539. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนบน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รุ่ง แก้วแดง. 2541. การนำภูมิปัญญาไทยเข้าระบบสู่การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

วรรณิ ทองระย้า. 2549. กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร : กรณีศึกษาโรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ บ้านหลั่น หมู่ที่ 4 ตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรารุณ ผลานัน. 2549. ผ้าไหมกาบบัวบ้านบอน : การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- วลัยลักษณ์ อริยสัจเวคิน. 2552. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา: ผ้าจกคูบัว ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์สาขาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. 2547. สถานศึกษากับการจัดการความรู้เพื่อสังคม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- ศกุนตลา เหลืองสกุล. 2543. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาการศึกษาผู้ใหญ่.
- ศิริประภา โคบายาชี. การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสารผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาของกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านต่อมดง ตำบลบ้านต่อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ 2555; ปีที่ 4 ฉบับที่ 4: 21-35.
- สมเกียรติ อุ่นท้าว. 2549. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนบ้านฝาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมจิต พรหมเทพ. 2543. การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านของประชาชนชนบท. เชียงใหม่ : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- สมชาย ลักขณานุรักษ์. 2545. ภูมิปัญญาไทย จังหวัดนครปฐม. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- สามารถ จันทร์สุรย์. 2536. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2557. ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของการเป็นประเทศในสมาคมเศรษฐกิจอาเซียน พ.ศ. 2555 - 2559. สืบค้นเมื่อกรกฎาคม 15, 2557 จาก <http://www.nrct.go.th/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%A2%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8/%E0%B8%A2%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%A2%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%99.aspx#.WRqou0XyjiU>
- สำนักงานคลังจังหวัดสงขลา. 2557. รายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังจังหวัดสงขลา สิงหาคม 2555. สืบค้นเมื่อกรกฎาคม 15, 2557 จาก

http://www.cgd.go.th/cs/snk/snk/%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B9%8C.html?page=4&perpage=10&page_locale=th_TH&keyword=&adv_search=&date_start=&date_end=

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2543. ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ ถิ่นเมืองกรุง. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.

สิริกร ไชยมา. 2544. ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตล้านนา. แพร่ : หจก.แพร่ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.

สุชาติ พิบูลแถว. 2550. การศึกษากระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจาก ชุมชนไท-ยวนราชบุรีตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในมิติทางการพัฒนาชุมชน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพัตรา อินทศิริ. 2552. การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการตลาดการเลี้ยงนกเขาชวา กรณีศึกษา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา: วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. 2548. การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : ก. พลพิมพ์.

สุวิญญ์ รัศมิภุติ. 2530. ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถานในฐานะหลักฐานทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เสนห์ จามริก. 2539. การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. วารสารชุมชนพัฒนา

เสรี พงศ์พิศและคณะ. ทิศทางหมู่บ้านไทย กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน 2531.

อบเชย แก้วสุข. 2543. รายงานผลการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการการถ่ายทอดความรู้ของภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นและการเผยแพร่ ความรู้ของสื่อมวลชน. อุบลราชธานี : ศูนย์การศึกษา

นอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

อังกูล สมคะเนย์. 2535. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2544 วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน กรุงเทพฯ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อนันต์ กาญจนพันธุ์. 2544. มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการ ทรัพยากร.
- อาภรณ์ ณ สงขลา. 2525. รายงานการวิจัยการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดช่องนนทรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540. ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย . โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2546. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- Beijerse R.P. Uit. 2000. Knowledge management in small and medium sized companies: Knowledge management for entrepreneurs.
- Kermally, Sultan. 2002. Effective knowledge management: A best practice blueprint, Great Britain. Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- Kuczaj, T. 2011. Knowledge Management Process Model. Oulu: Finland.
- Probst, G.,S., Raub, & K.Romhardt. 2000. Managing Knowledge : Building Blocks for Success. John Willey & Sons Ltd, England.
- Toyama, Ryoko. 2002. The Importance of leadership in knowledge management. In Asian Productivity Organization. Tokyo: APO.
- Trapp, H. 1999. Benefits of an Intranet-based Knowledge Management System- measuring the Effects. Retrieved June 20, 2015, from <http://www.icce2001.org/cd/pdf/p10/pj113>.
- Turban, E. Fraim and Others. 2006. Information Technology for Management : Transforming Organizations in the digital economy. 5th ed. NJ : Wiley.

แบบสอบถาม
เรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในอำเภอจะนะ
จังหวัดสงขลา

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง โดยศึกษาในกระบวนการจัดการความรู้ในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง
2. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและการแสวงหาความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้และการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการกำหนดความรู้
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประมวลและกลั่นกรองความรู้
 - ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ
 - ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อต้องการทราบข้อเสนอแนะในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
3. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามตามความจริงของท่านมากที่สุด ผลที่ได้จากแบบสอบถามไม่ส่งผลกระทบต่อท่าน และผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 คำชี้แจง
ที่สุด

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านให้ตรงกับความเป็นจริงมาก

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการกำหนดความรู้

การกำหนดความรู้ หมายถึง การระบุความรู้วิสาหกิจชุมชนโดยการเลือกและตัดสินใจเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงของผู้เลี้ยงในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยกำหนดว่าต้องการความรู้อะไร ในรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร เพื่อสามารถกำหนดขอบเขตของการจัดการความรู้และสามารถสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดความรู้นั้นเกิดจากประเด็นต่างๆ

	ด้านการกำหนดความรู้	ระดับความคิดเห็น					
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด	ไม่มี ความ คิดเห็น
1	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแนะนำเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง						
2	การร่วมกันคิดและตัดสินใจเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง						
3	ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์						
4	ความต้องการสืบสานภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ						
5	ความต้องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ						
6	การทดลองนำภูมิปัญญาที่มีมาถ่ายทอดให้เพื่อนบ้าน						

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้

การแสวงหาความรู้ หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่ในองค์กรและการรับความรู้ จากแหล่งต่างๆ จากภายในและภายนอกองค์กร เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลในองค์กร การเข้ารับการฝึกอบรม การศึกษาเล่าเรียน และการฝึกงาน เป็นต้น รวมถึงวิธีการต่างๆในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

	ด้านการแสวงหาความรู้	ระดับความคิดเห็น					
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด	ไม่มี ความคิดเห็น
1	การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงในพื้นที่อื่น						
2	การเข้ารับอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง						
3	การจดจำวิธีการเพาะเลี้ยงจากภายนอกพื้นที่แล้วนำมาทดลองเพาะเลี้ยง						
4	มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเพาะเลี้ยงกับเพื่อนบ้าน						
5	การนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาปรับปรุง						
6	การสอบถามวิธีการเพาะเลี้ยงจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน						
7	การศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ Internet นิตยสาร ฯลฯ						

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประมวลและกลั่นกรองความรู้

การประมวลและกลั่นกรองความรู้ หมายถึง การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่าย และใช้ได้ง่าย ซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ คือ 1) การจัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กรจะช่วยให้การป้อนข้อมูล การจัดเก็บ การค้นหา และการใช้ข้อมูลทำได้สะดวก 2) การใช้ภาษาเดียวกันทั่วทั้งองค์กร นั่นคือ องค์กรควรจัดทำอภิธานศัพท์ของคำจำกัดความ ความหมายของคำต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน ซึ่งจะช่วยให้การป้อนข้อมูล/ความรู้ การแบ่งประเภท และการจัดเก็บได้มาตรฐานเดียวกัน ที่สำคัญต้องมีการปรับปรุงอภิธานศัพท์ให้ทันสมัยตลอดเวลา รวมทั้งต้องให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและเปิดใช้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว 3) การเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดีในแง่ต่างๆ เช่น ความครบถ้วน เทียบตรง ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

	ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้	ระดับความคิดเห็น					
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด	ไม่มี ความคิดเห็น
1	มีการพูดคุยเรื่องการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงกันแคไหน						
2	มีการนำเทคนิคในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาแลกเปลี่ยนกัน						
3	มีการสรุปวิธีการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงที่เป็นแบบเดียวกัน						
4	มีการดูแลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงตามวิธีการดังกล่าว						
5	มีการนำผลการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงจากวิธีดังกล่าวมาบอกเล่าในกลุ่มสมาชิกฯ						
6	มีการนำภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียงมาใช้ในเชิงเศรษฐกิจ						
7	จากวิธีการดังกล่าวทำให้ได้รับรางวัล การยกย่องและเป็นที่ยอมรับ						

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ

การจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ หมายถึง เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการแล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบนั้น หมายถึง การจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม การค้นหา การนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว

	ด้านการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ	ระดับความคิดเห็น					
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด	ไม่มี ความคิดเห็น
1	การนำความรู้ที่ได้มาพิจารณาร่วมกันก่อนจัดเก็บลงในสมุดหรือวิธีการอื่นๆ						
2	มีการนำกลับความรู้มาทบทวน ปรับปรุง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ						
3	กำหนดรูปแบบการจัดเก็บ มีเอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับคู่มือ เอกสาร รายงานผล การจัดเก็บในรูปแบบ CD หรือระบบคอมพิวเตอร์						

ส่วนที่ 2 เพื่อต้องการทราบข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสียง ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาววาสนา ขวัญทองยิ้ม
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) MISS WASSANA KWANTONGYIM
เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-9003-00068-24-3
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
เงินเดือน (บาท) 22,600 บาท
เวลาที่ใช้ทำวิจัย (30 ชั่วโมง : สัปดาห์)

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
หมายเลขโทรศัพท์ 074-3369-014
โทรศัพท์มือถือ 081-692-4438
E-mail: moojeab_20@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต เศรษฐศาสตรธุรกิจแขนงธุรกิจการท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏพระ

นคร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร
สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) การท่องเที่ยว
ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ไม่มี

ผู้ร่วมวิจัยที่ 1

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นายพีรวัส หนูเกต
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) MR. PHEERAWAS NOOKATE
เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-9098-01162-85-2
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
เงินเดือน (บาท) 16,000 บาท
เวลาที่ใช้ทำวิจัย (30 ชั่วโมง : สัปดาห์)

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
หมายเลขโทรศัพท์ 074-3369-014
โทรศัพท์มือถือ 081-692-4438
E-mail: pheerawas@yahoo.com

ประวัติการศึกษา

บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) การจัดการ
 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ไม่มี

ผู้ร่วมวิจัยที่ 2

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)	นางสาวอรณิช สาครินทร์
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)	MISS ARANICH SAKARIN
เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน	1-9099-00134-65-6
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์
เงินเดือน (บาท)	16,000 บาท
เวลาที่ใช้ทำวิจัย	(30 ชั่วโมง : สัปดาห์)

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
 หมายเลขโทรศัพท์ 074-3369-014
 โทรศัพท์มือถือ 086-363-7658
 E-mail: aramid.sakarin@gmail.com

ประวัติการศึกษา

Master of Marketing Curtin University Australia
 ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาษาเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) การท่องเที่ยว
 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ไม่มี

ผู้ร่วมวิจัยที่ 3

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)	นางสาวณัชชา ตันกัญ
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Natchaya Tankui
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน	1-9011-00026-22-3
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำตามสัญญา

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
 หมายเลขโทรศัพท์ 074-3369-014
 โทรศัพท์มือถือ 081-748-0869
 E-mail: Natch.cee@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาโท
ปริญญาตรี

บธ.ม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
บธ.บ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การจัดการ
บริหารธุรกิจ

(การตลาด)

